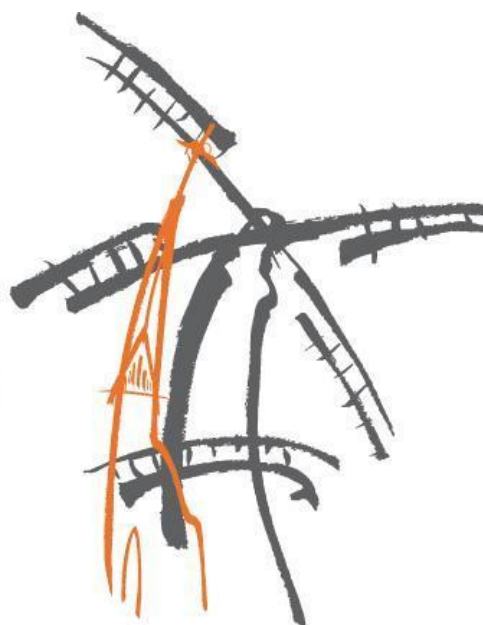

Begroting 2016

Gemeente **Haren**

Haren, 13 oktober 2015

Gemeente Haren
Postbus 21
9750 AA HAREN GN
Telefoonnummer: 14 050

Bezoekadres:
Raadhuisplein 10
9751 AN HAREN GN

Internet: www.haren.nl
E-mail: gemeente@haren.nl

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
1 Samenstelling gemeentebestuur	4
1.1 Gemeenteraad	4
1.2 College van B&W	6
1.3 Organisatie	7
2 Algemeen	8
2.1 Opbouw van de programmabegroting	8
2.2 Leeswijzer	9
3 Hoofdpijnen van beleid.....	10
3.1 Inleiding	10
3.2 Huidig financieel perspectief: dekkingsplan	11
3.3 Prognosebalans	16
4 Programma's	18
4.1 Programma Burgerrelaties	18
4.2 Programma Openbare orde en veiligheid	23
4.3 Programma Raad en raadsondersteuning	26
4.4 Programma College en Middelen	27
4.5 Programma Wegen, water en groen en verkeer	35
4.6 Programma Ruimtelijke ontwikkeling	40
4.7 Programma Milieu	45
4.8 Programma Onderwijs.....	48
4.9 Programma Economische zaken	54
4.10 Programma Werk en Inkomen	60
4.11 Programma Cultuur.....	65
4.12 Programma Sport en recreatie	69
4.13 Programma Sociaal Domein.....	72
5 Paragrafen	80
5.1 Verbonden partijen	80
5.2 Subsidies	93
5.3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	95
5.4 Onderhoud kapitaalgoederen.....	106
5.5 Financiering.....	108
5.6 Bedrijfsvoering.....	113
5.7 Grondbeleid.....	117
5.8 Lokale heffingen	119
5.9 Interbestuurlijk toezicht	123
5.10 Kengetallen.....	129
6 Budgetautorisatie.....	131
6.1 Totaal van de programma's	131
6.2 Incidentele baten en lasten	132
6.3 Investerings.....	133
7 Kerngegevens gemeente.....	137
8 Verklarende woordenlijst.....	138

1 Samenstelling gemeentebestuur

1.1 Gemeenteraad

Samenstelling gemeenteraad per september 2015.

P. van Veen, burgemeester

E-mail secretariaat@haren.nl
Adres Raadhuisplein 10
Postcode 9751 AN Haren
Telefoon 050 533 99 11

O.E. de Vries, raadsgriffier

E-mail oe.devries@haren.nl
Adres Raadhuisplein 10
Postcode 9751 AN Haren
Telefoon 050 533 98 60

M.J. Bachman-Mulder, D66

Functie Fractievoorzitter
E-mail m.bachman@haren.nl
Adres Lokveenweg 36
Postcode 9751 CK
Woonplaats Haren
Telefoon 06 2525 5533

W. Legemaat, D66

E-mail w.legemaat@haren.nl
Adres Emmalaan 3c
Postcode 9752 KR
Woonplaats Haren
Telefoon 050 534 96 21

P.A. Hidding, D66

E-mail p.a.hidding@haren.nl
Adres Rijksstraagweg 103
Postcode 9752 BA
Woonplaats Haren
Telefoon 050 534 40 94

R.J.J. van der Heijden, D66

E-mail r.j.j.vanderheijden@haren.nl
Adres Emdaborg 12
Postcode 9751 SJ
Woonplaats Haren
Telefoon 050 534 30 51

lid Auditcommissie

C.H.L. Fenijn, D66

E-mail c.h.l.fenijn@haren.nl
Adres De Brinken 51
Postcode 9752 BZ
Woonplaats Haren
Telefoon 050 534 89 31

M. Wolters, Gezond Verstand Haren

Functie Fractievoorzitter
E-mail m.wolters@haren.nl
Adres Kroonkampweg 29
Postcode 9752 KG
Woonplaats Haren
Telefoon 06 1276 0239

E.N. Wiersema, Gezond Verstand Haren

E-mail e.n.wiersema@haren.nl
Adres Jonkerpad 18
Postcode 9753 CG
Woonplaats Haren
Telefoon 050 85 39 671

S.A.L. Dellebarre, Gezond Verstand Haren

E-mail s.a.l.dellabarre@haren.nl
Adres Viermat 10
Postcode 9753 KW
Woonplaats Haren
Telefoon 050 526 70 69

T.W. Oterdoom, VVD

Functie Fractievoorzitter
E-mail t.w.oterdoom@haren.nl
Adres Meerweg 165
Postcode 9752 XA
Woonplaats Haren
Telefoon 050 309 13 71

I. Jacobs-Setz, VVD

E-mail i.jacobs@haren.nl
Adres Klaverlaan 10
Postcode 9753 BM
Woonplaats Haren
Telefoon 050 577 83 86

M.H. Stiekema, CDA

Functie Fractievoorzitter
E-mail m.h.stiekema@haren.nl
Adres Raadhuisplein 10
Postcode 9751 AN
Woonplaats Haren
Telefoon 06 1965 1814

T.G. Sprenger, PvdA

Functie Fractievoorzitter
E-mail t.g.sprenger@haren.nl
Adres Laagveld 94
Postcode 9753 KC
Woonplaats Haren
Telefoon 050 534 35 67

J. Sietsma, GroenLinks

Functie Fractievoorzitter
E-mail j.sietsma@haren.nl
Adres Ereprijsweg 8
Postcode 9753 AS
Woonplaats Haren
Telefoon 06 2956 1276

D. Praamstra-Bos, Christenunie lid Auditcommissie

Functie Fractievoorzitter
E-mail d.praamstra-bos@haren.nl
Adres Kerklaan 41
Postcode 9751 NL
Woonplaats Haren
Telefoon 06 3084 2649

Samenstelling Milieuadviesraad**Voorzitter:** De heer T.H. J. Sleyfer**Secretariaat (en vicevoorzitter):** De heer G. D. Kuipers (mar@haren.nl)**Leden:**

De heer J.A. de Jonge
 De heer H.M.M. Keijzer
 De heer A.J. Ludden
 Mevrouw R. Nienhuis
 De heer B.H. Ruessink
 De heer mr. W. de Vries
 De heer W van der Wijk

J.T. Boonstra, CDA

E-mail j.boonstra@haren.nl
Adres Fazantenlaan 30
Postcode 9751 EV
Woonplaats Haren
Telefoon 050 280 22 56

lid Auditcommissie**L.M. Schuiling, PvdA**

E-mail l.m.schuiling@haren.nl
Adres Waterhuizerweg 72
Postcode 9753 HS
Woonplaats Haren
Telefoon 050 534 63 50

B.E. Snablié, GroenLinks

E-mail b.e.snablie@haren.nl
Adres Clusiusweg 1
Postcode 9751 PN
Woonplaats Haren
Telefoon 050 535 01 52

Samenstelling Rekenkamercommissie**Voorzitter:**

De heer B.A. van Putten

Secretariaat:

Mevrouw I. Ruijs

Leden:

De heer. H.R. Kastermans
 De heer J.M. van Mossevelde

Samenstelling WMO-Adviesraad**Voorzitter:** De heer T.A.M. Louwe**Penningmeester:** De heer J. van Meurs**Secretariaat:** De heer K. Venekamp (wmosecretariaatharen@gmail.com)**Leden:**

Mevrouw H.M. Eisses
 Mevrouw C.B.M. Geenen
 De heer J. de Goede
 Mevrouw A.G. Hoekema-Riepma
 De heer J. Hommes
 Mevrouw K.M.A. Kalverboer
 Mevrouw B.M. Sinnema-Korenhoff
 De heer F. Tjabbes
 Mevrouw P. Wagenaar
 De heer H. van der Wijk

1.2 College van B&W

Samenstelling College van Burgemeester en Wethouders per september 2015

Burgemeester

P. van Veen
Raadhuisplein 10
9751 AN Haren
T: 050 533 99 11
E: secretariaat@haren.nl

Wethouder - 1e locoburgemeester

M. Verbeek, D66
Raadhuisplein 10
9751 AN Haren
T: 050 533 99 11
E: m.verbeek@haren.nl

Wethouder - 3e locoburgemeester

P.A. Lambeck, VVD
Raadhuisplein 10
9751 AN Haren
T: 050 533 99 11
E: p.lambeck@haren.nl

Wethouder - 2e locoburgemeester

M.J. Sloot, Gezond verstand Haren
Raadhuisplein 10
9751 AN Haren
T: 050 533 99 11
E: m.j.sloot@haren.nl

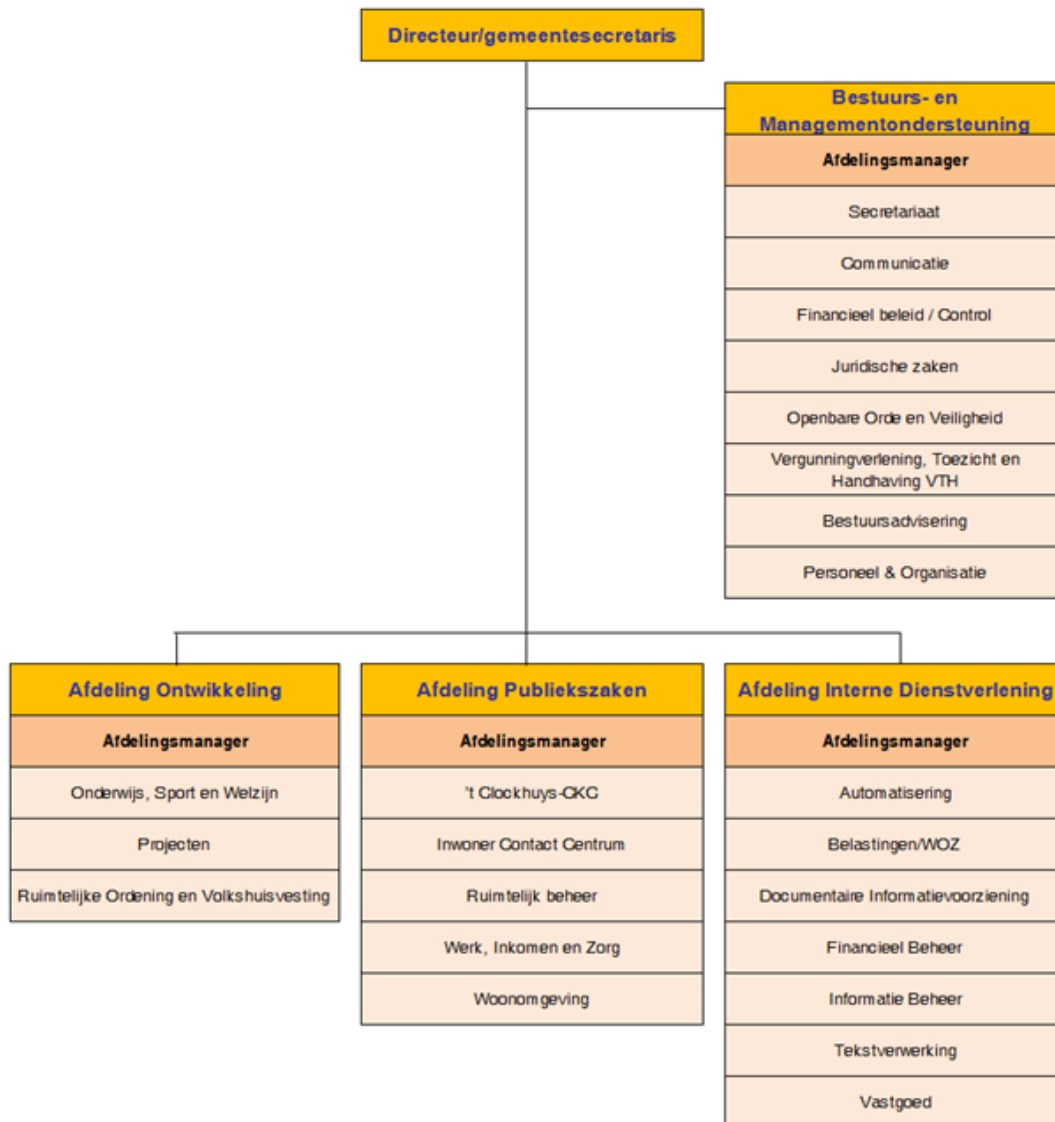
Gemeentesecretaris

mr. M.P. de Wilde
Raadhuisplein 10
9751 AN Haren
T: 050 533 99 11
E: mp.dewilde@haren.nl

1.3 Organisatie

Organisatieschema per september 2015

Samenstelling Ondernemingsraad per september 2015

Voorzitter:	Dhr. M. Lanjouw
Plv. voorzitter:	Dhr. H.M. Dröge
Secretaris:	Dhr. G. Molema
Plv. secretaris:	Dhr. H.M. Dröge
Leden:	Mevr. M. van Berkum
	Dhr. E.M. Dijkstra
	Dhr. H.W. Evenhuis
	Mevr. P. Schutrups

2 Algemeen

2.1 Opbouw van de programmabegroting

Alle programma's zijn opgebouwd rond de drie onderstaande vragen:

- a. Wat willen wij met het programma bereiken?
- b. Wat gaan wij daarvoor doen in 2016?
- c. Wat gaat dit programma kosten?

Punt a gaat in op de doelstellingen van het programma. Hierin zijn de speerpunten voor 2016 uitgewerkt. Ook gaan wij hier in op de ontwikkelingen.

Bij de tussentijdse rapportages en de jaarrekening wordt verantwoording afgelegd in hoeverre de doelstellingen worden / zijn gerealiseerd.

Punt b gaat in op de activiteiten. Dus wat gaan wij concreet doen om de doelstellingen van het programma te bereiken. De Begroting 2016 is daarbij gericht op de continuering van bestaand beleid.

Bij sommige activiteiten zijn prestatie-indicatoren opgenomen. Een prestatie-indicator moet een toegevoegde waarde hebben en meetbaar zijn. Wij hebben een aantal specifiek geformuleerde prestatie-indicatoren of kengetallen uit de programma's gehaald en separaat opgenomen in hoofdstuk 5, in paragraaf Kengetallen.

Punt c geeft aan wat de baten, lasten en het exploitatiesaldo van het betreffende programma zijn. Vanwege de informatievraag vanuit de raad hebben wij ook de baten, lasten en het saldo per product weergegeven. Deze informatie verandert nadrukkelijk niets aan het (financiële) autorisatieniveau van de begroting: de raad stelt de budgetten op programmaniveau vast. Het college blijft dus vrij om budgetten tussen producten binnen een programma anders in te zetten, als het college dat voor de uitvoering van zijn taak nodig vindt. Ter informatie hebben wij ook de Begroting 2015 en de realisatie 2014 opgenomen in het financiële overzicht per programma en het verschil van de huidige Begroting 2016 ten opzichte van de Begroting 2015.

De investeringen en de incidentele baten en lasten zijn niet opgenomen in de verschillende programma's, maar in hoofdstuk 6 Budgetautorisatie. In dit hoofdstuk bepaalt de raad bepaalt per programma tot welke bedragen het college is geautoriseerd uitgaven te doen en verplichtingen aan te gaan.

2.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 3 van deze begroting worden de hoofdlijnen van het gemeentelijk beleid uiteengezet. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het financieel beleid van de gemeente. Hier wordt een algemeen beeld geschetst, vooral tekstueel, minder in cijfers. In dit hoofdstuk wordt ook ingegaan op hoe de gemeente omgaat met de effecten van de economische crisis op de gemeentelijke financiële huishouding. Ook worden de meerjarenbegroting en de algemene dekkingsmiddelen uiteengezet. Een van de belangrijkste dekkingen van de begroting wordt gevormd door het Gemeentefonds. De ontwikkelingen hieromtrent worden in dit hoofdstuk toegelicht.

In hoofdstuk 4 zijn de veertien programma's opgenomen. Hierin wordt beschreven wat de speerpunten van de gemeente zijn op de diverse terreinen. Vervolgens worden deze uitgewerkt in activiteiten en worden de bijbehorende budgetten gepresenteerd en toegelicht.

De paragrafen in hoofdstuk 5 geven een dwarsdoorsnede van een aantal financiële en beleidsmatige onderwerpen van de begroting. Het is van belang dat de raad zicht heeft op deze financiële en beleidsmatige aspecten uit de begroting en voor die onderwerpen ook een instrument heeft om de kaderstellende en controlerende taak uit te voeren.

Hoofdstuk 6 Budgetautorisatie bevat een totaaloverzicht van de exploitatiebudgetten per programma en van de investeringsbudgetten. Het overzicht toont het abstractieniveau waarop, in het kader van de dualisering, de raad de begrotingsbudgetten autoriseert. Ondanks dat de begroting meer gedetailleerde informatie biedt, namelijk op productniveau, wijzigt de autorisatie door de raad niet. De budgetten op productniveau hebben voor de raad slechts een informatieve waarde. De vaststelling van de budgetten en daarmee de financiële kaderstelling door de raad vindt plaats op programmaniveau.

Tenslotte zijn in hoofdstuk 7 en 8 de kerngegevens van de gemeente en de verklarende woordenlijst opgenomen.

3 Hoofdpijnen van beleid

3.1 Inleiding

Voor u ligt de Begroting 2016. Wij hebben bij het opstellen van deze begroting een degelijk financieel beleid als uitgangspunt gehanteerd. Dit betekent dat wij zorgvuldig hebben afgewogen wat wel en wat niet meegenomen moet worden om te komen tot een sluitende begroting.

Ondanks de grote bezuinigungsopgave en de rijksbezuinigingen die op ons af (blijven) komen, is het gelukt een sluitende begroting te presenteren zonder dat hiervoor het Ozb-tarief voor woningen (reëel) verhoogd hoeft te worden. En dus zonder onze inwoners extra te belasten.

Bij de Voorjaarsnota 2015 gingen wij nog uit van een bezuinigungsopgave van € 1,5 miljoen, bij het opstellen van de begroting ziet dat beeld er weer heel anders uit. Dat komt met name doordat wij twee keer per jaar een bericht van rijksoverheid (mei- en septembercirculaire) ontvangen, waardoor de cijfers steeds opnieuw aanpassen (zowel voordelig als nadelig). Verder geldt dat wij gedurende de afgelopen jaren voorzichtig zijn geweest met rente op aangegane leningen, wat zich nu uitbetaalt in een voordelig effect.

Ondanks de genoemde voordelen nemen wij uw signaal (de door u tijdens de behandeling van de Voorjaarsnota 2015 aangenomen motie) serieus om goed naar de (interne) organisatie te kijken. De door u beoogde bezuiniging van € 450.000 op intern personeel en externe inhuur zullen wij stapsgewijs doorvoeren om ook in de toekomst financieel gezond te blijven.

Wij verwijzen naar het dekkingsplan in paragraaf 3.2 voor het inzicht op hoofdpijnen in de sluitende (meerjaren)begroting.

Het bereiken van de door u gestelde doelen met betrekking tot de schuldpositie is binnen handbereik. Na een succesvolle afronding van het doordecentralisatiecontract met betrekking tot het Maartenscollege zullen wij de effecten daarvan verwerken. Dit zal er toe leiden dat we de doelen volledig zullen bereiken.

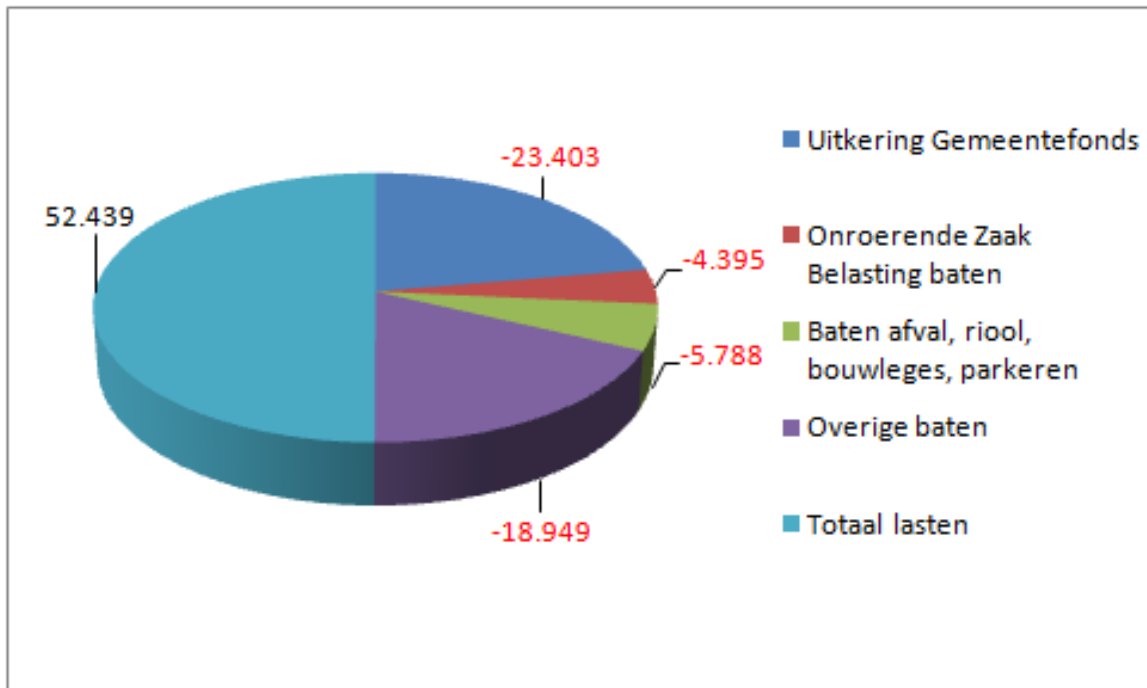
Naar verwachting zal de aanwezige weerstandscapaciteit per 31 december 2016 iets hoger liggen dan de benodigde weerstandscapaciteit. Daarmee is het weerstandsvermogen op orde en kunnen zich voordoende risico's worden opgevangen.

Ondanks het gematigd positieve beeld blijven er nog genoeg uitdagingen op financieel gebied. Wij noemen het daadwerkelijk realiseren van de geplande bezuinigingen in 2016 en verder en het realiseren van de in de begroting verwerkte kostendaling in het Sociaal Domein als gevolg van het 1-op-1 doorvertalen van de Rijkskorting op onze inkomsten in het Sociaal Domein (de integratie-uitkering Sociaal Domein, onderdeel van het Gemeentefonds).

3.2 Huidig financieel perspectief: dekkingsplan

Totaaloverzicht begroting

Vooraf door de bezuinigingen sluit de Begroting 2016 op € 97.000 voordelig. De financiële opbouw van deze begroting in baten en lasten is als volgt:

Dekkingsplan Begroting 2016 - 2019

(bedragen x € 1.000)	2016	2017	2018	2019	Cum.
<i>'Staannde begroting'</i>					
Begroting 2015: meerjarenperspectief	1.322	1.573	1.625	1.625	6.145
Voorjaarsnota 2015: bezuinigingen	-1.480	-1.562	-1.581	-1.581	-6.203
Voorjaarsnota 2015: overige structurele effecten	157	57	32	32	278
<i>Subtotaal 'staande begroting'</i>	<i>-1</i>	<i>68</i>	<i>77</i>	<i>77</i>	<i>220</i>
Structurele effecten Bestuursrapportage 2015	-158	-6	-13	-14	-192
<i>Vertrekpunt Begroting 2016 (A)</i>	<i>-160</i>	<i>61</i>	<i>63</i>	<i>63</i>	<i>28</i>
<i>Ontwikkelingen na Voorjaarsnota 2015</i>					
Volumes verdeelmaatstaven Gemeentefonds	-201	-201	-201	-201	-804
Afschaffen bijdrage bewegingsonderwijs: gefaseerd afbouwen	184	64	0	0	247
Bezuiniging op Centrum voor Jeugd en Gezin	15	0	0	0	15
Effecten areaaluitbreiding op de Ozb	25	25	25	25	100
Ozb als sluitpost schrappen	48	48	48	48	192
Huurverhoging gebouwen	7	0	0	0	7
Bezuiniging op inhuur en personeel	300	200	100	0	600
Rente-effecten als gevolg van herrekening kapitaallasten	-378	-487	-519	-517	-1.901
Overige mutaties	-46	22	122	57	155
<i>Subtotaal ontwikkelingen na Voorjaarsnota (B)</i>	<i>-47</i>	<i>-330</i>	<i>-425</i>	<i>-588</i>	<i>-1.390</i>
<i>Nieuw beleid</i>					
Verhogen dorpsfonds	63	63	63	63	252
Stelpost nieuw beleid, o.a. om onvoorziene, incidentele onderzoeken uit te laten voeren	60	60	60	60	240
Stelpost loon-, rente- en prijsstijgingen	100	150	250	400	900
<i>Subtotaal nieuw beleid (C)</i>	<i>223</i>	<i>273</i>	<i>373</i>	<i>523</i>	<i>1.392</i>
Totaal opgave dekkingsplan (D = A + B + C)	16	4	12	-2	30
<i>Dekking</i>					
Verhogen dorpsfonds dekken uit verhoging Ozb niet-woningen	-63	-63	-63	-63	-252
Aframing budget bestemmingsplannen	-39	-39	-39	-39	-156
Aframing budget leerlingenvervoer	-11	-11	-11	-11	-43
<i>Subtotaal dekking (E)</i>	<i>-113</i>	<i>-113</i>	<i>-113</i>	<i>-113</i>	<i>-451</i>
Nieuw saldo Begroting 2016 (= D + E)	-97	-109	-101	-115	-421

Toelichting op het dekkingsplan

'Staannde begroting'

Het meerjarenperspectief in de Begroting 2015 liet voor 2016 en verder grote tekorten zien. Dit is opgelost met de bezuinigingen die in de Voorjaarsnota 2015 stonden opgenomen (€ 1,5 miljoen). Voor een overzicht van de laatste stand van zaken met betrekking tot de in 2016 en verder te realiseren bezuinigingen verwijzen wij naar bijlage 13 in het Bijlagenboek.

Ad B. Ontwikkelingen na Voorjaarsnota 2015

Volumes verdeelmaatstaven Gemeentefonds

Periodiek stellen wij onze eigen volumes van het verdeelmodel van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds bij. Deze volumes zijn medebepalend voor de hoogte van onze algemene uitkering. Het gaat bijvoorbeeld om de aantallen inwoners, woonruimtes, bijstandsontvangers en leerlingen in het voortgezet onderwijs. Wij baseren onze aantallen op de werkelijkheid in 2015 en gaan op voorhand dus niet uit van volumegroei. Voor de jaren na 2016 gaan wij uit van constante aantallen ten opzichte van 2016.

Afschaffen bijdrage bewegingsonderwijs: gefaseerd afbouwen

Zoals verwoord in de door u bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2015 aangenomen motie Vakleerkrachten basisonderwijs moeten de basisscholen tijd krijgen om de verantwoordelijkheid voor het bewegingsonderwijs over te nemen en te zorgen voor voldoende bevoegde leerkrachten. In die motie verzocht u ons daarom om de gemeentelijke bijdrage van € 213.500 niet in één keer met ingang van 2016 af te schaffen, maar gefaseerd af te bouwen tot € 0 met ingang van het schooljaar 2018/2019. De afschaffing met ingang van 2016 was verwerkt in de Voorjaarsnota 2015. Wij ramen nu het deel van de bezuiniging (dat in de jaren 2016 en 2017 nog niet gehaald kan worden) weer bij.

Bezuiniging op Centrum voor Jeugd en Gezin

In verband met de al gemaakte afspraken kan de structurele bezuiniging van € 25.000 die in de Voorjaarsnota 2015 voor de jaren vanaf 2016 was opgenomen in het jaar 2016 niet direct volledig gehaald worden. Wij ramen daarom nu het deel van de bezuiniging dat in 2016 nog niet gehaald kan worden, een bedrag van € 15.000, weer bij.

Effecten areaaluitbreiding op de Ozb

In de Voorjaarsnota 2015 was in verband met de zogenaamde areaaluitbreiding in Haren Noord met ingang van 2016 een structurele extra Ozb-opbrengst van € 25.000 opgenomen. Wij verwachten echter ook extra kosten (beheer openbare ruimte en dergelijke). Hiervoor wordt nog een raming opgesteld. In afwachting van de uitkomst daarvan schrappen wij de extra opbrengst.

Ozb als sluitpost schrappen

In de aan u aangeboden Voorjaarsnota 2015 was ter invulling van de bezuinigingsopgave met ingang van 2016 een structurele extra Ozb-opbrengst als gevolg van een reële tariefsverhoging opgenomen van afgerond € 498.000. Bij de behandeling van de voorjaarsnota heeft u ons door middel van de motie Saldi kostenplaatsen verzocht om van het totale bedrag € 450.000 in te vullen met een bezuiniging op de personeelskosten (inclusief externe inhuur) in plaats van een Ozb-verhoging. Wij gaan hier in principe in mee (zie verder hieronder bij Bezuiniging op inhuur en personeel), waardoor een reële tariefsverhoging voor de Ozb zou resteren van afgerond € 48.000.

Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2015 heeft u ook de motie OZB aangenomen waarin u ons heeft opgeroepen om alle bezuinigingsvoorstellen die door de raad gesteund worden in de begroting op te nemen, om de hele begroting nogmaals kritisch door te lichten op besparingsmogelijkheden en pas als alle andere mogelijkheden uitgeput zijn een verhoging van de OZB bovenop de inflatie (een zogeheten reële verhoging) voor te stellen. Wij hebben deze motie uitgevoerd en hieruit is duidelijk geworden dat een reële OZB-verhoging niet nodig is, vooral in verband met rentemeevallers die zijn gebleken na de behandeling van de Voorjaarsnota 2015. Wij schrappen daarom de resterende reële verhoging van € 48.000.

Huurverhoging gebouwen

In verband met contractuele bepalingen kunnen huurverhogingen alleen halverwege een jaar worden doorgevoerd. Daarom kan van de in de Voorjaarsnota 2015 met ingang van 2016 als bezuiniging opgenomen structurele extra huuropbrengst van € 13.000 als gevolg van huurverhogingen slechts € 6.500 worden gerealiseerd in 2016.

Bezuiniging op inhuur en personeel

Naar aanleiding van uw verzoek in uw motie Saldi kostenplaatsen die u heeft aangenomen bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2015 (zie ook hierboven onder het kopje Ozb als sluitpost schrappen) zullen wij een bedrag van € 450.000 bezuinigen op het totaal van de personeelskosten (inclusief de kosten van externe inhuur). Aangezien wij niet direct kunnen stoppen met het uitvoeren van (verplichte) taken vereist dit een zorgvuldige voorbereiding en een aanpassing van de organisatie. Ook willen wij ons opstellen als een goed werkgever. Dit alles vergt tijd en kan tijdelijke (frictie)kosten met zich meebrengen. Wij verwachten de bezuiniging pas volledig in te vullen vanaf het jaar 2019. Het (aflopende) deel van de bezuiniging dat in de jaren 2016 tot en 2018 nog niet kan worden ingevuld ramen wij hier bij.

Rente-effecten als gevolg van herrekening kapitaallasten

Aan de hand van de nieuwste renteprognoses zijn de kapitaallasten opnieuw doorgerekend. Er is sprake van forse meevallers ten opzichte van de bedragen in de staande begroting. Dit heeft te maken met onze gedragslijn dat we de rentemeevallers op nieuw aangetrokken leningen in de afgelopen jaren voorzichtigheidshalve steeds incidenteel geraamd hebben. Met name daardoor is ondanks de door ons verwachte (lichte) rentestijging van de rente in 2016 en een verdere stijging in de jaren (zie ook paragraaf 5.5 Financiering) daarna sprake van forse meevallers.

Overige mutaties

Hierbij gaat het met name om de afwikkeling van stelposten en aanpassingen als gevolg van de doorwerking van de aanpassing van de uurtarieven en rekenrente op de leges en heffingen.

Ad C. Nieuw beleid

Verhogen Dorpsfonds

Inmiddels is het Dorpsfonds Haren opgericht. De plannen en de begroting voor 2016 zijn inmiddels gepresenteerd. Het bestuur heeft aan de gemeente verzocht om vanaf 2016 een extra budget van € 63.000 ter beschikking te stellen vanuit een (extra) verhoging van de OZB voor niet-woningen. De activiteiten van het dorpsfonds betreffen onder andere marketing, het organiseren van evenementen en het optreden als gesprekspartner bij de verdere ontwikkeling van de centrumvisie. Ook is in de begroting van het Dorpsfonds in zowel 2015 als 2016 een bijdrage van € 20.000 aan de verbetering van het Raadhuisplein opgenomen. Wij zijn enthousiast over de plannen van het Dorpsfonds en stellen voor om in te gaan op het verzoek.

Stelpost nieuw beleid

Wij stellen voor om een jaarlijks bedrag van € 60.000 in de begroting op te nemen voor onvoorziene kosten. Hierbij denken wij met name aan noodzakelijke incidentele onderzoeken en voor andere incidentele onderwerpen waarvan de raad en/of college budget wil vrijmaken.

Stelpost loon-, rente- en prijsstijgingen

Wij hebben het uitgangspunt om onze ramingen in de begroting zo scherp mogelijk te stellen om zo min mogelijk lucht in de begroting te hebben. Dit is nodig om te voorkomen dat er onnodig voorzieningen moeten worden wegbezuinigd of dat de belasting onnodig verhoogd worden. Keerzijde van de medaille is dat op sommige terreinen het risico op begrotingsoverschrijdingen toeneemt. Wij zien die vooral op het terrein van lonen, prijzen en rentestanden. Het risico op hoger dan verwachte CAO-stijgingen en scherper dan verwachte rentestanden is zeker aanwezig en neemt van jaar tot jaar toe. Wij stellen voor om hiervoor een stelpost op te nemen in de begroting die we alleen kunnen gebruiken als de genoemde loon-, prijs- en/of rente-effecten zich daadwerkelijk voordoen.

Ad E. Dekking

Aframing budget bestemmingsplannen en Aframing budget leerlingenvervoer

Wij hebben een structurele onderuitputting geconstateerd op deze budgetten en ramen de betreffende bedragen af.

3.3 Prognosebalans

(Bedragen x € 1.000)

	1-jan 2015	31-dec 2015	31-dec 2016	31-dec 2017	31-dec 2018	31-dec 2019	31-dec 2020	31-dec 2021	31-dec 2022
Materiële vaste activa	74.958	89.867	90.327	89.575	88.543	86.770	84.922	83.074	81.226
<i>Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen</i>	96	96	96	96	96	96	96	96	96
<i>Langlopende leningen u.g.</i>	1.498	1.498	1.498	1.498	1.498	1.498	1.498	1.498	1.498
<i>Overige uitzettingen</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Bijdragen aan activa van derden</i>	226	226	226	226	226	226	226	226	226
Financiële vaste activa	1.820	1.820	1.820	1.820	1.820	1.820	1.820	1.820	1.820
Totaal vaste activa	76.778	91.687	92.147	91.395	90.363	88.590	86.742	84.894	83.046
Voorraden	15.772	2.563	-910	1.165	1.306	1.158	0	0	0
Uitzettingen en overlopende activa	12.371	9.141	9.141	9.141	9.141	9.141	9.141	9.141	9.141
Liquide middelen	138	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal vlottende activa	28.281	11.704	8.231	10.306	10.447	10.299	9.141	9.141	9.141
BALANSTOTAAL	105.059	103.391	100.378	101.701	100.810	98.889	95.883	94.035	92.187
Eigen vermogen	10.796	11.370	13.744	14.249	14.806	15.400	15.914	15.914	15.914
Voorzieningen	2.559	1.968	2.118	2.343	2.305	2.530	2.530	2.530	2.530
Vaste schulden	63.033	73.926	67.785	68.299	66.810	63.989	62.542	60.609	58.675
Totaal vaste passiva	76.388	87.264	83.647	84.891	83.921	81.919	80.986	79.053	77.119
Vlottende schulden	11.141	7.365	7.970	8.048	8.127	8.208	8.291	8.376	8.462
Overlopende passiva	17.530	8.762	8.762	8.762	8.762	8.762	6.606	6.606	6.606
Totaal vlottende passiva	28.671	16.127	16.732	16.810	16.889	16.970	14.897	14.982	15.068
BALANSTOTAAL	105.059	103.391	100.378	101.701	100.810	98.889	95.883	94.035	92.187
Netto-schuld (definitie BBV)	79.195	80.912	75.375	75.968	74.558	71.818	68.298	66.450	64.602
Exploitatie (totaal baten, excl. onttrekkingen aan reserves)	42.509	45.000	51.263	52.288	53.334	54.401	55.489	56.598	57.730

	1-jan 2015	31-dec 2015	31-dec 2016	31-dec 2017	31-dec 2018	31-dec 2019	31-dec 2020	31-dec 2021	31-dec 2022
Debt ratio (groene zone < 80 %, uiterlijk te bereiken in 2022)	87,3%	87,1%	84,2%	83,7%	83,0%	81,9%	80,8%	80,4%	80,0%
Netto-schuld/exploitatie (groene zone <= 110 %, uiterlijk te bereiken in 2022)	186,3%	179,8%	147,0%	145,3%	139,8%	132,0%	123,1%	117,4%	111,9%
Aantal inwoners	18.924	18.924	18.924	18.924	18.924	18.924	18.924	18.924	18.924
Netto-schuld per inwoner	4.185	4.276	3.983	4.014	3.940	3.795	3.609	3.511	3.414
Investeringsuitgaven (vanaf 2020 minimumniveau van € 2 miljoen)		17.738	4.056	2.889	2.718	2.075	2.000	2.000	2.000
Afschrijvingen		2.829	3.596	3.641	3.750	3.848	3.848	3.848	3.848
Eigen vermogen per inwoner	570	601	726	753	782	814	841	841	841

Veronderstellingen

- In het overzicht zijn voor de jaren tot en met 2019 alle investeringen verwerkt die al door u zijn geautoriseerd en alle investeringen uit de investeringslijst in paragraaf 6.3 Investeringslijst.
- In bovenstaand overzicht wordt vanaf 2020 uitsluitend rekening gehouden met een minimaal benodigd bedrag voor vervangingsinvesteringen van € 2.000.000.
- De post voorraden betreft met name de grondexploitaties. Het verloop is gebaseerd op de najaarsactualisatie 2015.
- Bij het verloop van het eigen vermogen is rekening gehouden met het toevoegen aan de algemene reserve van de boekwinst op de inbreng van gronden in Haren Noord. Het gaat om een bedrag van € 514.000 in 2020.
- De post overlopende passiva vertoont een dalend verloop in verband met de overdracht van het economisch eigendom van de gronden in Haren Noord.
- De exploitatie (totaal baten) stijgt met de gemiddelde inflatie van 2% (lange termijn-doelstelling ECB). De basis is de begrote omvang van de exploitatie in 2016.

4 Programma's

Wij hebben de interne uurtarieven verhoogd van € 80 naar € 90 (binnendienst) en van € 50 naar € 60 (buitendienst). Daarnaast hebben wij het renteomslagpercentage voor investeringen verlaagd van 5,3% (in 2015) naar 4,3% (in 2016). Deze aanpassingen hebben bij nagenoeg alle producten effect op de vergelijkbaarheid tussen beide jaren. In de toelichting op de verschillen per programma tussen de Begroting 2016 en Begroting 2015 abstraheren wij van deze verschillen. Wij lichten alleen de overige verschillen toe. Voor een nadere toelichting op de aanpassing van de uurtarieven verwijzen wij naar programma 4.4 College en Middelen. De aanpassing van het renteomslagpercentage is nader toegelicht in paragraaf 5.5 Financiering.

4.1 Programma Burgerrelaties

Portefeuillehouder: dhr. P. van Veen

Wat willen wij bereiken?

Wij willen inwoners die tevreden zijn over de manier van behandeling door de medewerkers van de gemeente en die tevreden zijn over de kwaliteit van het geleverde product. Het geleverde product moet binnen de afgesproken tijd geleverd worden en aan de verwachte kwaliteit voldoen.

Doelstellingen

De kwaliteit van dienstverlening aan inwoners staat voorop. Wij maken gebruik van de bekende gegevens uit de landelijke basisregistraties zodat vragen snel en volledig afgehandeld kunnen worden.

Ontwikkelingen

Bestuurlijke Toekomst Haren

In de raadsvergadering van januari 2015 is een raadsbesluit genomen tot verkenning van een gemeentelijke herindeling met de gemeente Tynaarlo. Begin oktober 2015 heeft de gemeente Tynaarlo haar standpunt laten weten en aangegeven vooralsnog niet te willen fuseren. Wij beraden ons op verdere stappen voor de bestuurlijke toekomst en informeren u op een later moment.

Gemeentewinkel

De lokale invulling van het Inwoner Contact Centrum krijgt steeds meer vorm. De veranderingen die zijn gestart in 2012 worden verfijnd, maar tevens vindt een aanvulling plaats. De verfijning is onder andere terug te vinden in het steeds meer aanbieden van producten via de website en het werken op basis van afspraken aan de publieksbalie. In de loop van 2016 hebben wij een kwaliteitshandvest met servicenormen opgesteld. Bij alle andere ontwikkelingen vinden wij, waar mogelijk, aansluiting bij Antwoord@: het dienstverleningsconcept als uitvloeisel van de afspraken tussen het Rijk en de VNG. Als een andere benadering ervoor zorgt dat de wensen van de klanten beter te realiseren zijn, dan kiezen wij daarvoor.

Om een dienstverlening op maat aan te kunnen bieden en hierop te kunnen sturen blijven wij de tevredenheid van de klant meten. Dit doen wij door een benchmark Dienstverlening uit te voeren.

Met het uitvoeren van de benchmark en het klanttevredenheidsonderzoek geven wij onder andere invulling aan onze wens uit het coalitieakkoord om de gemeentelijke dienstverlening en de openingstijden van de gemeentewinkel te evalueren.

Burgerlijke stand

Wet elektronische dienstverlening burgerlijke stand

In 2016 verwachten wij een verdere uitrol van de wet elektronische dienstverlening burgerlijke stand. Met deze wet wordt een tijd- en plaats onafhankelijke dienstverlening nagestreefd. Het digitaal kunnen verrichten van aangiften (geboorte, huwelijk en overlijden) is overigens geen verplichting. Desalniettemin proberen wij deze vorm van dienstverlening via onze website wel aan te bieden.

Herijking proces Naturalisaties en opties

Het ministerie van Veiligheid & Justitie en de VNG onderzoeken gezamenlijk of een herinrichting van de processen Naturalisatie en Optie noodzakelijk is. Mogelijke inrichting van de processen is erop gericht om kleinere gemeenten te ontlasten. Werkzaamheden kunnen dan grotendeels worden overgeheveld naar de IND. Daarnaast wordt nagedacht om werkzaamheden te clusteren bij centrumgemeenten. Kleine gemeenten voeren beide processen dan niet meer uit. De resultaten van dit onderzoek zouden in 2015 bekend worden gemaakt. Dit is echter niet gelukt. Wij verwachten in de loop van 2016 meer duidelijkheid is over de uitkomsten van het onderzoek.

Burgerzaken

Zelfevaluatie waardedocumenten

Net als in 2015 geven wij uitvoering aan het verbeteringsplan van de beveiliging van de waardedocumenten. Aan de hand van een audit, die wij in het vierde kwartaal van 2015 hebben uitgevoerd, is een verbeteringsplan opgesteld.

Verkiezingen

In 2016 zijn geen verkiezingen gepland. Wel zullen wij in 2016 starten met de voorbereidingen van de geplande verkiezingen voor de leden van de Tweede Kamer die op 15 maart 2017 worden gehouden.

Inschrijving eerste vestiging buitenland

Vanwege het AZC in Onnen zullen wij ook in 2016 te maken krijgen met de inschrijving van asielzoekers in de basisregistratie personen (BRP). Het is erg lastig om te bepalen hoeveel asielzoekers wij moeten inschrijven. Dit is afhankelijk van de toestroom van het aantal asielzoekers naar Nederland, maar ook van de uitstroom van het aantal asielzoekers vanuit het AZC naar reguliere huisvesting. Veel asielzoekers die zijn ingeschreven vragen ook een vluchtelingenpaspoort aan. Ook dit zal extra werk en legesopbrengsten opleveren.

Vermindering aanvragen reisdocumenten vanaf 2019

Sinds 9 maart 2014 is de geldigheidsduur van paspoorten en identiteitsbewijzen voor 18-jarigen en ouder verlengd van vijf naar tien jaar. Documenten die voor 9 maart zijn afgegeven moeten worden vernieuwd voor 9 maart 2019. De documenten die na 9 maart 2014 aan 18 jarigen en ouder zijn uitgereikt zijn in 2024 aan vernieuwing toe. In de periode 2019 tot en met 2023 verwachten wij daarom een flinke reductie van aanvragen voor reisdocumenten.

Invoering BRP

De Modernisering van de GBA (Gemeentelijke basisadministratie) (mGBA) of: de invoering van de BRP (Basisregistratie Personen) was vertraagd. Dit had te maken met de voorzieningen die landelijk gebouwd moeten worden om de BRP te kunnen bijhouden.

Nadat de minister heeft besloten dat het project zal worden voortgezet, ligt het op schema. Dat betekent, dat de eerste gemeenten en afnemers naar verwachting eind 2016 – begin 2017 kunnen aansluiten op de Basisregistratie Personen. Eind 2018 zullen de laatste gemeenten en afnemers aansluiten.

Een behaalde mijlpaal is de vulling van de Registratie Niet Ingezetenen (RNI). Alle persoonslijsten van niet-ingezetenen zijn aangeleverd aan de RNI. De invoering van de RNI maakt deel uit van de mGBA.

In de overgangperiode draaien het huidige GBA-stelsel en de nieuwe BRP naast elkaar, de zogenoemde implementatieperiode. Operatie BRP zorgt voor een goede overgang tussen de twee stelsels. Het doel is voorzieningen te realiseren, waarmee gemeenten en afnemers onafhankelijk van elkaar kunnen migreren naar de BRP.

Vastgoedregistratie

Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT)

De BGT is een gedetailleerde digitale kaart van heel Nederland die op 1 januari 2016 in werking treedt. Vanaf dat moment wordt onze huidige Basiskaart (GBKN) vervangen door de BGT en worden alle objecten zoals gebouwen, wegen, water, spoorlijnen en groen op een eenduidige manier vastgelegd en onderhouden. De BGT zal de komende jaren een grote bijdrage leveren aan het gebiedsgericht werken, het is de sleutel in het verbeteren van de dienstverlening aan burgers en bedrijven. Wij gaan onderzoeken op welke wijze wij hieraan vorm en inhoud kunnen geven.

Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG)

Alle gegevens die in de Basisregistratie Adressen en Gebouwenregistratie (BAG) worden geregistreerd zijn authentiek en worden via de Landelijke Voorziening BAG weer beschikbaar gesteld aan de afnemers. De wijze van inspecties is nog onduidelijk. Vanuit het ministerie waar de BAG onder valt is men aan het kijken hoe de BAG inspectie in de toekomst gaat plaatsvinden. Waarschijnlijk zal dit via een zelfevaluatie gaan zoals op het gebied van burgerzaken nu al gebruikelijk is.

Lijkschouwing

Wij verwachten meer lijkschouwingen in verband met het vaker voorkomen van euthanasie (niet-natuurlijke dood). Na een niet-natuurlijke dood is het verplicht een lijkschouw uit te voeren. De afgelopen jaren is een lichte stijging van het aantal lijkschouwingen waargenomen. De verwachting is dat deze ontwikkeling zich doorzet. Desalniettemin denken wij alle uit te voeren lijkschouwingen in 2016 binnen het huidige budget te kunnen uitvoeren.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Wij gaan in 2016 een benchmark/klanttevredenheidsonderzoek ten aan zien van de dienstverlening uitvoeren. Ook gaan wij werken conform een vastgesteld kwaliteitshandvest met servicenormen. De inwoner weet wat hij kan verwachten van de gemeente op het gebied van dienstverlening.

Daarnaast ontstaat er uit de benchmark een actieplan om de dienstverlening gericht te verbeteren op basis van de wensen van de klant.

Doelstellingen

Om een kwalitatief goede dienstverlening te kunnen bieden aan de klant hanteren wij de volgende doelstellingen en uitgangspunten:

- Werken volgens een kwaliteitshandvest met bijbehorende servicenormen.
- Het periodiek controleren en zo nodig verbeteren van de kwaliteit van de gegevens in de basisregistraties (GBA, BAG, etc.)
- Het eenmalig inwinnen en meervoudig gebruik van gegevens. Dit wil zeggen dat dezelfde gegevens worden gebruikt door alle gemeentelijke afdelingen en andere overheden.
- Het verminderen van de administratieve lasten voor burgers en bedrijven. Bijvoorbeeld door niet te vragen wat wij al (kunnen) weten en het gebruik van “prefill” formulieren aan balie en digitaal loket en het herberekenen van leges van enkele producten.

Activiteiten

Gemeentewinkel + Burgerlijke Stand

In het kader van een betere dienstverlening die is afgestemd op de vraag van de inwoner zijn de volgende activiteiten gepland:

- De gemeentelijke dienstverlening en de openingstijden van de gemeentewinkel worden geëvalueerd.
- Uitbreiding afsprakensysteem bij de balie van Publiekszaken waardoor vraag en aanbod meer op elkaar afgestemd kunnen worden.
- Meer producten digitaal aanbieden.
- Het continu peilen van de klanttevredenheid.
- Onderzoeken of processen goed zijn afgestemd op de vraag van de klant.
- Het maken van afspraken tussen inwoner en organisatie schept duidelijkheid in de verwachtingen over het product. Dit doen wij door een kwaliteitshandvest op te stellen.

Burgerzaken

- Minimaal voldoen aan de kwaliteitseisen van de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (voormalig agentschap BPR).
- Extra aandacht voor het beoordelen van buitenlandse brondocumenten om identiteitsfraude te voorkomen en de kwaliteit van de vast te leggen gegevens te waarborgen.
- De aangewezen BRP-toezichthouders onderzoeken op locatie laten uitvoeren bij twijfel over de inschrijvingen op bepaalde adressen.

Vastgoedregistratie

- Binnen het samenwerkingsverband Groningen de huidige Basiskaart (GBKN) opwaarderen naar de wettelijke inhoud van de BGT.
- Een ICT-omgeving inrichten om de BGT adequaat te beheren en te distribueren voor het binnengemeentelijk gebruik.
- De BGT van Haren vanaf 1 januari 2016 beschikbaar stellen binnen het stelsel basisregistraties.
- De BRK gaat dan al via de nieuwe mutatielevering.
- Het periodiek controleren en zo nodig verbeteren van de kwaliteit van de gegevens in de basisregistraties (BRP, BAG, BGT, etc.)

Relevant beleidskader

- Wet GBA
- Burgerlijk wetboek
- Internationaal privaatrecht
- Paspoortwet
- Wegenverkeerswet
- Wet op de Basisregistratie Grootchalige Topografie
- Wet op de Basisregistratie Adressen en Gebouwen
- Wet op de Basisregistratie Kadaster

Wat mag het kosten?

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B
	2014 Realisatie	2015 Begroting	2016 Lasten	2016 Baten	2016 Saldo	Verschil 2016/2015
024 Gemeentewinkel	41.440	41.440	46.620	0	46.620	5.180
028 Burgerlijke Stand	229.847	243.330	267.062	0	267.062	23.732
029 Burgerzaken	367.279	415.206	780.705	-365.396	415.309	103
030 Vastgoedregistratie	520.256	575.618	594.544	-300	594.244	18.626
031 COA/AZC	-37.944	0	0	0	0	0
042 Lijkschouwing	6.638	7.025	7.205	0	7.205	180
350 Bestuurlijke Toekomst	83.990	0	0	0	0	0
Programma Burgerrelaties	1.211.506	1.282.619	1.696.136	-365.696	1.330.440	47.821

Toelichting verschillen

Burgerzaken

De verwachting is dat wij in 2016 meer aanvragen te verwerken krijgen voor rijbewijzen, (vluchtelingen)paspoorten en identiteitskaarten. Omdat er geen verkiezingen gepland staan is hiervoor geen budget gereserveerd (€ 27.000 lager budget).

4.2 Programma Openbare orde en veiligheid

Portefeuillehouder: dhr. P. van Veen

Wat willen wij bereiken?

Inwoners moeten hun leefomgeving als veilig ervaren.

Doelstellingen

Vergroten van het veiligheidsgevoel van de inwoners van Haren door het voeren van integraal veiligheidsbeleid.

Ontwikkelingen

Algemeen

Een aantal ontwikkelingen is gestart in 2015, maar loopt door in 2016 en volgende jaren. Dat is de reden dat ze opnieuw zijn benoemd en u het jaartal 2015 op een aantal plaatsen ziet staan.

Politie

De nieuwe Politiewet heeft consequenties voor de regionale en lokale aansturing van de politie. In de loop van 2015 blijkt dat de reorganisatie naar een Nationale Politie meer tijd en geld nodig heeft om de basis op orde te krijgen. Onder meer wordt beter omschreven hoe burgemeester en politiechef lokaal bepalen welke veiligheidsproblemen prioriteit krijgen. In het kader van de nieuwe wet zijn de voornaamste bevoegdheden van de gemeenteraad de volgende:

1. De burgemeester is aan de gemeenteraad verantwoording schuldig over het door hem of haar uitgeoefende gezag (cf. art.15 lid 1);
2. De gemeenteraad stelt ten minste eenmaal in de 4 jaar de doelen vast die de gemeente op het terrein van de veiligheid nastreeft met behulp van handhaving van de openbare orde en de hulpverlening door de politie (cf. art.38 lid 1);
3. De gemeenteraad wordt door de burgemeester gehoord over het ontwerpbeleidsplan van de regionale eenheid (i.c. Noord-Nederland) waarin onder andere de verdeling van de beschikbare sterkte over de onderdelen van de regionale eenheid is opgenomen (inclusief districten en basisteams). Dit beleidsplan wordt ten minste eenmaal per vier jaar opgesteld.

Brandweezorg

Per 1 januari 2014 is de brandweer in Groningen geregionaliseerd en is de gemeentelijke brandweer opgeheven. Het college van B&W blijft belast met de organisatie van de brandweezorg. De regionale brandweer voert deze taak uit. De gemeenteraad stelt voortaan ten minste eenmaal in de vier jaar de doelen vast die de gemeente betreffende de brandveiligheid en de werkwijze en kwaliteit van de brandweezorg nastreeft.

Rampenbestrijding

De gemeentelijke taken op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing zijn in 2014 geregionaliseerd en worden uitgevoerd door het regionale Team Bevolkingszorg Groningen. Hierdoor worden de wettelijke, maar zeer weinig voorkomende taken van de gemeente op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing met meer deskundigheid en ervaring uitgevoerd en wordt de gemeentelijke kolom versterkt en geprofessionaliseerd ten opzichte van de kolommen brandweer, politie en geneeskundige hulpverlening.

Voor de kostenverdeling wordt een verrekeningssystematiek van een omgeslagen bedrag per inwoner gebruikt. Het gaat hierbij om voorbereidingstaken in de 'koude fase', waarvoor de gemeente in het verleden een eigen ambtenaar rampenbestrijding had. In de 'warme fase', dus bij daadwerkelijke inzet bij rampen en crises, wordt vanaf 2014 gebruik gemaakt van regionale expertteams. De gemeente Haren hoeft hierdoor niet meer zelf een volledige rampenstaf te onderhouden, maar levert naar rato van inwoneraantal gemotiveerde en deskundige medewerkers aan de regionale teams. De gemeentelijke kolom zal op termijn onderdeel gaan uitmaken van de Veiligheidsregio Groningen.

Drank- en Horecawet

Een sanctiebeleid wordt opgesteld (zie verder in programma 4.9 Economische Zaken). De gemeente is zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van deze wettelijke taken. De feitelijke uitvoering is inmiddels ondergebracht bij de Omgevingsdienst Groningen.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Planvorming Integraal veiligheidsbeleid

Op basis van de kadernota Integrale Veiligheid 2015-2018, de gebiedsscan van de politie, de veiligheidsmonitor 2015, en het regionaal beleidsplan wordt een uitvoeringsprogramma Integrale Veiligheid opgesteld waarin de prioriteiten van de raad worden meegenomen. In het ontwikkelen van integraal veiligheidsbeleid worden onder andere het tegengaan van (jeugd)overlast, preventie en aanpak woninginbraken, aanpak radicalisering en uitvoering drank- en horecawet meegenomen. Om aan integraal beleid uitvoering te geven werken wij samen met politie, stichting Torion, het Veiligheidshuis Groningen, andere gemeenten en diverse andere belangrijke partners in veiligheid. De gemeente vervult hierbij de regierol met betrekking tot de aanpak van veiligheidsproblemen.

Aanpak woninginbraken en burgerparticipatie

In 2015 is de gemeente gestart met het vergroten van de burgerparticipatie. Een klein kernteam van inwoners denkt mee over de aanpak van het veiligheidsvraagstuk woninginbraken. Onder meer het vergroten van de heterdaadkracht komt aan de orde. Het project Waaks! waarbij hondenbezitters worden ingezet om extra ogen en oren in de wijk te zijn, is hiervan onderdeel. Het voornemen is om eind 2015 hiermee van start te gaan.

Thema radicalisering

Landelijk staat het thema radicalisering hoog op de agenda. Lokaal zoeken wij de samenwerking met de gemeente Groningen om het proces van bewustwording, signalering en aanpak te ontwikkelen.

Toezicht en handhaving Drank- en Horecawet

Naast het reguliere toezicht op en handhaving van de Drank- en Horecawet zal er speciale aandacht zijn voor het alcoholmatigingsbeleid voor de jeugd. In samenwerking met de Omgevingsdienst Groningen en de DEAL-gemeenten wordt de in 2015 opgestarte controlecyclus in 2016 voortgezet.

Nieuwbouw brandweerkazerne

Naar verwachting vindt in oktober 2015 de definitieve besluitvorming rond de locatiekeuze in de gemeenteraad plaats. Er is onderzoek gedaan naar de meest geschikte locatie om een optimale brandweezorg te bieden. Zodra u heeft besloten over de locatiekeuze start de bestemmingsplanprocedure. Aansluitend kan, op voorwaarde dat er een investeringskrediet beschikbaar is gesteld en de kaders zijn vastgelegd, het project nieuwbouw brandweerkazerne van start gaan.

Relevant beleidskader

- Gemeentewet
- Wet veiligheidsregio's
- Politiewet
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Wet tijdelijk huisverbod
- Wet openbare manifestaties
- Wet publieke gezondheid
- Wet BOPZ
- Wet Bibob
- Drank- en Horecawet
- APV

Wat mag het kosten?

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B
	2014 Realisatie	2015 Begroting	2016 Lasten	2016 Baten	2016 Saldo	Verschil 2016/2015
035 Brandweezorg en crisisbeheersing	911.731	1.058.460	1.047.288	-29.300	1.017.988	-40.472
036 Openbare Orde en veiligheid	120.941	129.276	141.151	0	141.151	11.875
037 Project nieuwe brandweerkazerne	41.572	15.000	0	0	0	-15.000
Programma Openbare orde en veiligheid	1.074.244	1.202.736	1.188.439	-29.300	1.159.139	-43.597

Toelichting verschillen

Brandweezorg en crisisbeheersing

Door de gunstige ontwikkeling van onze bijdrage aan de Veiligheidsregio komen wij voordelig uit. Onze bijdrage groeit van een verdeelsleutel op basis van historie naar een verdeelsleutel op basis van allocatie van het gemeentefonds. Daarnaast heeft het uitstellen van de overdracht van de brandweehuisvesting een gunstig effect ten opzichte van hetgeen wij in de Voorjaarsnota hadden verwerkt. Verder is het afschaffen van het vereveningsfonds voordelig. Tot slot is de indexatie van de bijdrage aan de veiligheidsregio conform begroting Veiligheidsregio 2016. Per saldo geven bovenstaande effecten een voordelig verschil van € 42.000.

Project nieuwe brandweerkazerne

Het verschil van € 15.000 is gelegen in het feit dat voor 2016 geen voorbereidingskosten zijn geraamd, zoals in 2015 wel het geval was.

4.3 Programma Raad en raadsondersteuning

Portefeuillehouder: dhr. P. van Veen

Wat willen wij bereiken?

Doelstellingen

Het bestuur van de gemeente Haren is dualistisch; de gemeenteraad zorgt voor het algemeen bestuur en het college van Burgemeester en Wethouders voor het dagelijks bestuur en het voorbereiden van de besluitvorming in de raad. In dit kader geeft de raad uitvoering aan de volgende rollen: volksvertegenwoordigen, kaderstellen en controleren. De Rekenkamercommissie ondersteunt de raad bij het uitvoeren van de controlerende rol.

Ontwikkelingen

Wat gaan wij daarvoor doen?

Om uitvoering te kunnen geven aan de genoemde rollen, zijn voor de raadsleden en de griffie diverse instrumenten beschikbaar. Van belang is dat deze instrumenten verankering vinden in de Gemeentewet, het Reglement van orde van de Gemeenteraad of Reglement van orde van Raadscommissie plaats en goed functioneren.

Activiteiten

- Zorg dragen voor een efficiënt en effectief werkend raadsinstrumentarium.

Relevant beleidskader

- Gemeentewet
- Reglement van orde Gemeenteraad en Raadscommissie.

Wat mag het kosten?

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B
	2013 Realisatie	2014 Begroting	2015 Lasten	2015 Baten	2015 Saldo	Vershil 2015/2014
001 Gemeenteraad en raadscommissies	154.191	181.676	181.676	0	181.676	0
004 Ondersteuning Raad	240.056	236.330	254.060	0	254.060	17.730
Programma Raad en raadsondersteuning	394.247	418.006	435.736	0	435.736	17.730

4.4 Programma College en Middelen

Portefeuillehouders: dhr. P. van Veen, mevr. P.A. Lambeck & mevr. M.J. Sloot

Wat willen wij bereiken?

Wij streven naar optimale betrokkenheid bij onze samenleving en inwoners. Naar transparantie over onze besluitvorming en daar waar mogelijk het meenemen van onze inwoners in onze keuzes.

De inzet van onze steeds beperktere middelen hebben wij verwoord in ons collegeprogramma en de kadernota voor de ombuigingen. Het sociale gezicht en de menselijke maat blijven voor ons leidend.

Wij werken vanuit de principes: richting geven, ruimte bieden, verbinden, coördineren en resultaten vragen. Wij vormen een open netwerksamenleving die zich kenmerkt door gelijkwaardige verhoudingen in de omgang met elkaar. In dialoog met de inwoners, ontwikkeling van 'spelbepaler' naar 'medespeler' vanuit het besef dat de toekomst gezamenlijk moet worden vormgegeven. Daarbij willen we de eigen verantwoordelijkheid bevorderen en zien we een meer beperkte rol voor de overheid.

Doelstellingen

Bestuurlijke samenwerking

Hieronder wordt verstaan:

1. Deelname aan de volgende gemeenschappelijke regelingen:
 - Gemeenschappelijke regeling 2002 samenwerkingsverband Afvalbeheer Regio Centraal Groningen;
 - Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Groningen (ODG);
 - Gemeenschappelijke regeling Veiligheid- en Gezondheidsregio Groningen (VR);
 - Gemeenschappelijke regeling Eems Dollard Regio (EDR);
 - Verordening gezamenlijke klachtenregeling gemeenten Haren, Tynaarlo en het Meerschap Paterswolde.
2. Het behartigen van belangen in situaties waar dat op lokaal niveau niet of minder goed mogelijk is en de samenwerking met andere gemeenten in een gemeenschappelijke regeling (meer) mogelijkheden biedt.

Daarnaast zijn wij lid van de Vereniging Groningen Gemeenten (VGG) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Hierin worden respectievelijk de specifieke belangen van de Groninger gemeenten en van alle gemeenten in Nederland behartigd en zij spelen een faciliterende en ondersteunende rol bij het implementeren van nieuwe wet- en regelgeving.

Ondersteuning B&W, rechtsbescherming, gemeentelijke regelgeving

- Verantwoordelijk voor heldere en overzichtelijke besluitvorming
- Ondersteuning door de organisatie van collegevergaderingen
- Secretariële ondersteuning
- Advisering over onderwerpen, die niet tot het vastgelegde beleid behoren
- Juridische bijstand (in- en extern) van de gemeente in binnen en buiten gerechtelijke procedures
- Advisering over organisatiebrede ontwikkeltrajecten

Communicatie

- Bestuur, directie en medewerkers voorzien van communicatieadvies en strategie (maatwerk), gevraagd en ongevraagd.
- Inzetten op maximale transparantie in de gegeven context en burgerparticipatie nieuwe stijl.
- Uitvoeren Communicatie beleidsplan (speerpunten onder andere Social Media, cocreatie)

Waardering onroerende zaken

- De WOZ administraties aansluiten op de Landelijke Voorziening WOZ (LV-WOZ), dit onder meer vanwege de geplande openbaarheid van WOZ-waarden. Dit stond ingepland voor medio 2015, maar is vanwege diverse redenen landelijk uitgesteld.
- Voortzetten van de reeds in 2013 gestarte optimalisatie van de kwaliteit van de objectkenmerken (en dus van de taxaties).
- Blijven voldoen aan alle wettelijke eisen: tijdig uitvoeren van de herwaardering, zodat wederom tenminste 99,5% en liefst 100% van de beschikkingen uiterlijk eind februari 2016 verzonden kunnen worden. Na het verzenden van de beschikkingen is het jaarlijkse streven om voor de zomervakantie ook de bezwaren afgerond te hebben.

Onroerende zaak belasting

De gecombineerde aanslagen OZB en rioolrecht en de aanslagen afvalstoffenheffing willen wij voor 99% van onze burgers in respectievelijk februari 2016 en april 2016 hebben verzonden.

Overige belastingen (Forensenbelasting en toeristenbelasting)

Het komende jaar zullen de aanslagen voor deze belastingen zoveel mogelijk in het eerste half jaar worden opgelegd.

Ontwikkelingen

Bestuurlijke samenwerking

Het aantal gemeenschappelijke regelingen waaraan wij deelnemen blijft redelijk constant. Sommige regelingen zijn/worden opgeheven maar daarvoor komen weer andere in de plaats. Wij gaan in 2016 wel onderzoeken of wij willen blijven deelnemen aan de EDR.

Ondersteuning B&W, rechtsbescherming, gemeentelijke regelgeving

De behoefte aan juridische advisering neemt nog steeds toe. Wij verwachten dat het aantal bezwaarschriften ook in 2016 niet zal afnemen. Met name het aantal WOB verzoeken blijft relatief hoog.

In de vorige begroting (2015) hebben wij aangegeven dat WOB verzoeken in steeds meer gevallen worden gedaan uit financiële motieven. Bij overschrijding van de termijnen kan er immers een beroep worden gedaan op de Wet Dwangsom en kan de indiener van het WOB-verzoek in bepaalde gevallen aanspraak maken op een geldbedrag. De verwachting was dat de wet in 2015 zou worden gewijzigd en deze mogelijkheid zou vervallen. Het wetsvoorstel wordt in 2015 zeker niet van kracht en er is op dit moment ook geen zicht op een nieuwe datum.

Daarnaast zijn wij in 2015 geconfronteerd met een 'nieuw fenomeen', namelijk het WOB verzoek 'verstoppen' in een andere vorm. Vaak gaat het om brieven met de aanhef klacht of bezwaarschrift, waarin wat later in de brief ook een verzoek om informatie op grond van de WOB (soms moet dit ook uit de context gehaald worden) wordt gedaan.

Verder hebben we in 2016 opnieuw te maken met een aantal procedures die al enige jaren lopen en nog niet tot het hoogste orgaan zijn uitgeprocedeerd.

In de Bestuursrapportage 2015 hebben wij aangegeven dat het budget voor externe juridische advisering en voor de bezwaarschriften al jaren ontoereikend is gebleken. Voor de externe juridische advisering is in de Bestuursrapportage 2015 structureel een bedrag bijgeraamd (tevens verwerkt in Begroting 2016). Omdat we bij de bezwaarschriften (rechtsbescherming) nog geen trend zien in de hoogte van overschrijding blijft het budget voor dit product in de Begroting 2016 nog ongewijzigd.

Communicatie

Van communicatie wordt steeds meer inzet op strategisch en operationeel niveau verwacht. Omdat er steeds meer marketingactiviteiten worden gevraagd zal de inzet van team communicatie mee moeten veranderen. Ook is de verwachting dat burgerparticipatie op de traditionele manier van betrekken van de inwoners bij besluitvorming in de toekomst alleen nog plaatsvindt waar het op grond van wet- en regelgeving strikt staat beschreven. Wij gaan steeds meer toe naar beleidsvoorbereiding en -vorming met partners buiten de eigen organisatie en inwoners die in een eerder stadium worden betrokken. Dit gebeurt onder andere door het organiseren van informatiemarkten waarin inwoners in gesprek kunnen gaan met specialisten. Deze specialisten kunnen het beoogde beeld laten zien en vertellen over de plannen. Ook willen we meer inzetten op andere creatieve werkvormen. Als de accenten binnen de communicatietaken- en vraagstukken anders worden, brengt dit een andere manier van werken met zich mee, wat financiële consequenties kan hebben.

Zichtbaarheid, vindbaarheid, beeldcommunicatie en krachten bundelen zijn voor het komende jaar aandachtspunten. Dit kan behaald worden door concreet in zetten op:

- opbouwen van een (media) netwerk van buiten de al bestaande contacten;
- actief reageren op berichtgeving op de social media kanalen;
- het aantal likes van onze Facebookpagina uitbouwen en het Youtube kanaal meer inzetten;
- diverse media aan elkaar koppelen.

Bereikbaarheid en de toegankelijkheid van de gemeente is net zoals voorgaande jaren ook een speerpunt.

Het budget wordt besteed aan onder andere:

- Promotie: promotiefilm, publicaties, website, enzovoort;
- Voorlichtingsbeleid: bijeenkomsten, ontvangsten en nieuwe inwonersdag;
- Het Geopark.

Wat gaan wij hiervoor doen?

Bestuurlijke samenwerking

- Het tijdig en correct (laten) beoordelen van de financiële stukken en overige vergaderstukken.
- Het tijdig en helder adviseren van de portefeuillehouders die namens de gemeente Haren in deze verbanden participeren

Ondersteuning B&W, rechtsbescherming, gemeentelijke regelgeving

- Inspelen op behoefte van bestuurders om advisering te ontvangen over diverse onderwerpen. Dit kan separaat, maar ook in (structurele) overlegsituaties. Advisering door eigen organisatie of door derden.
- Via instrumenten uit de juridische kwaliteitszorg continu kwaliteit van besluiten toetsen en daar waar nodig verbeteren.

Communicatie

- Uitvoeren communicatiebeleidsplan
- De website optimaliseren.

Algemene dekkingsmiddelen

In onderstaande tabel geven wij het (wettelijk verplichte) overzicht van de algemene dekkingsmiddelen. Vervolgens zullen wij de onderdelen kort toelichten. Algemene dekkingsmiddelen zijn voor ons inkomsten waar geen specifieke prestatie van onze gemeente tegenover staat. Met andere woorden: wij zijn vrij in de besteding van deze inkomsten.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
(Bedragen x € 1.000)	(real.)	(begr.)	(begr.)	(begr.)	(begr.)	(begr.)
1 OZB-opbrengsten	4.106	4.227	4.395	4.395	4.395	4.395
2 Gemeentefonds	19.262	24.184	23.403	22.705	22.142	21.828
3 Beleggingen en rente reserves	390	536	496	566	583	737
4 Saldo renteomslag	669	908	849	826	937	1.000
5 Saldo overhead	-1.498	-1.368	12	157	238	343
6 Forensen- en toeristenbelasting	123	159	159	159	159	159
Totaal	23.052	28.646	29.314	28.808	28.454	28.462

1. Onroerendezaakbelasting (OZB), 6. Forensen- en toeristenbelasting

Voor een toelichting op de belastingen verwijzen wij naar paragraaf 5.8 Lokale heffingen.

2. Gemeentefonds

De geraamde bedragen voor onze algemene uitkering uit het Gemeentefonds in de jaren 2016 en verder zijn gebaseerd op de Meicirculaire 2015. De daling met afgerond € 781.000 in 2016 ten opzichte van 2015 wordt hieronder toegelicht bij **Toelichting verschillen**.

3. Beleggingen en rente reserves

Ons aandelenpakket in Bank Nederlandse Gemeenten N.V. leidt tot jaarlijkse dividendontvangsten. Daarnaast berekenen wij over onze reserves een (calculatorische) rentebate die wij als baat verantwoord in het overzicht van baten en lasten. Deze methodiek wordt uitsluitend gevolgd bij de reserves die u via de jaarlijkse nota Reserves en voorzieningen heeft aangewezen voor een financieringsfunctie.

4. Saldo renteomslag

De rentelasten die door ons betaald moeten worden, berekenen wij door aan onze vaste activa (dat zijn onze bezittingen die worden gefinancierd door de leningen waar de rentelasten uit voortvloeien) en grondexploitaties. Wij rekenen deze lasten toe tegen rentepercentages die voor een langere periode vastliggen, de zogenaamde renteomslagpercentages. De op deze wijze doorbelaste rentelasten worden uiteindelijk samen met de afschrijvingen op de bezittingen toegerekend aan de producten waaraan de vaste activa bijdragen.

De rentepercentages die wij moeten betalen variëren en aangezien wij de renteomslagpercentages zoveel mogelijk constant houden om schokeffecten in de productkosten te voorkomen is sprake van een (voordelig) saldo renteomslag. Onze norm hiervoor is dat het saldo niet meer mag bedragen dan 2% van de lasten in de begroting.

Wij stellen voor om de renteomslagpercentages in 2016 vast te stellen op 4,3% voor de vaste activa (2015: 5,3 %) en op 3% voor de grondexploitaties (2015: 3 %). Door de verlaging van het renteomslagpercentage voor de vaste activa komen we weer binnen de norm van 2 %. Zie verder paragraaf 5.5 Financiering.

5. Saldo overhead

Wij hebben onze overheadkosten (dat wil zeggen de kosten die niet rechtstreeks aan de producten kunnen worden toegerekend) via de uurtarieven zoveel mogelijk verdeeld over de geleverde producten. Wij proberen die uurtarieven zo lang mogelijk constant te houden om de onderlinge vergelijkbaarheid van de jaren zo optimaal mogelijk te houden.

Door een afwijking tussen werkelijke overheadkosten en de in de uurtarieven verwerkte overhead ontstaat een saldo overhead dat rechtstreeks ten laste of ten bate van de resultatenrekening komt en dat dus niet tot uiting komt in de kosten per product. Voor dit saldo hanteren wij een maximum van 2% van de lasten in de begroting.

Om een omvangrijk nadelig saldo overhead (> 2 % van de lasten in de begroting) te voorkomen stellen wij een verhoging van de uurtarieven in 2016 voor van € 50 naar € 60 (buitendienst) en van € 80 naar € 90 (binnendienst). Daarmee blijven wij in 2016 weer ruimschoots binnen de norm en rekenen wij onze indirecte kosten weer zuiverder toe aan de producten.

Wij hebben het project Activity Based Costing voor de invoering van een nieuwe kostenverdeelstelsysteem inmiddels gestopt. Dit in verband met de besluiten die inmiddels zijn genomen met betrekking tot de vernieuwing van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en die in zullen gaan per begrotingsjaar 2017. Onderdeel van deze vernieuwing is het verplicht opnemen van een apart programma overhead in de begroting. In dit programma moeten alle overheadkosten zichtbaar worden gemaakt. Ze mogen in de begroting dus niet meer mogen toegerekend aan de externe producten. Alleen bij de berekening van leges en heffingen is dan nog kostentoekening nodig, maar die dient extracomptabel (buiten de boekhouding om) plaats te vinden. Overigens dient wel in de begroting te worden beschreven welke systematiek daarbij wordt toegepast.

Relevant beleidskader

- Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- Gemeentewet;
- Financiële verordening;
- Controleverordening;
- Treasurystatuut;
- Verordening auditcommissie;
- Kadernotitie rechtmatigheid;
- Wet gemeenschappelijke regelingen;
- Kadernota weerstandsvermogen en schuldpositie.

Wat mag het kosten?

Producten	A 2014 Realisatie	B 2015 Begroting	C 2016 Lasten	D 2016 Baten	E = C + D 2016 Saldo	E - B Verschil 2016/2015
002 Bestuurlijke Samenwerking	43.208	42.000	42.250	0	42.250	250
003 Representatie	6.255	15.100	12.550	0	12.550	-2.550
005 Ondersteuning B&W	416.019	360.655	451.680	-4.200	447.480	86.825
006 Burgemeester & Wethouders	572.794	349.692	349.692	0	349.692	0
017 Kabinetszaken	12.600	14.600	16.175	0	16.175	1.575
018 Beleidsplanning en Concerncontrolling	406.378	418.865	468.875	0	468.875	50.010
019 Communicatie	263.539	273.219	295.794	0	295.794	22.575
022 Rechtsbescherming	192.880	171.170	191.750	-830	190.920	19.750
023 Gemeentelijke Regelgeving	66.713	63.892	68.932	0	68.932	5.040
277 Waardering Onroerende Zaken	223.447	208.300	222.642	0	222.642	14.342
278 Onroerende Zaak Belasting	-3.984.505	-4.101.907	136.218	-4.395.216	-4.258.998	-157.091
280 Overige belastingen	-104.906	-139.722	20.836	-159.274	-138.438	1.284
283 Algemene Uitgaven en Inkomsten	-328.522	-1.262.535	497.934	-848.998	-351.064	911.471
284 Gemeentefonds	-19.248.329	-24.171.724	13.500	-23.403.242	-23.389.742	781.982
286 Bijzondere Baten En Lasten	-2.856.695	0	0	0	0	0
293 Saldi Kostenplaatsen	1.497.978	1.367.560	-11.562	0	-11.562	-1.379.122
298 Rente Reserves	-388.073	-535.070	1.058	-495.919	-494.861	40.209
304 Saldo Renteomslag	-669.450	-908.391	0	-848.644	-848.644	59.747
Progr. College en Middelen	-23.878.669	-27.834.296	2.778.324	-30.156.323	-27.377.999	456.297

Reserves	A 2014 Realisatie	B 2015 Begroting	C 2016 Toevoeging	D 2016 Onttrekking	E = C + D 2016 Saldo	E - B Verschil 2016/2015
Mutaties reserves	3.063.209	1.061.892	3.549.546	-1.272.948	2.276.597	1.214.706

Toelichting verschillen

Ondersteuning B&W

Binnen dit product vallen de algemene juridische advieskosten en advies- en procedurekosten in beroepszaken. Wij zien in 2015 wel een duidelijke vermindering van de kosten voor de inhuur van extern juridisch advies en juridische ondersteuning, maar het beschikbare bedrag in de begroting is niet toereikend. Het bedrag is al jaren niet toereikend. In het kader van de Bestuursrapportage 2015 hebben wij voorgesteld om structureel een bedrag van € 51.000 bij te ramen.

Onroerende Zaak Belasting

Het voordelige verschil in de begroting 2016 ten opzichte van de begroting 2015 van afgerond € 157.000 is als volgt opgebouwd:

- Extra OZB-opbrengsten in verband met de structurele doorwerking van de areaaluitbreiding 2015 € 57.000 voordelig.
- Extra OZB-opbrengsten in verband met verhoging tarief niet-woningen ter dekking van de ophoging van het Dorpsfonds € 63.000 voordelig.
- Extra OZB-opbrengst in verband met het ophogen van de tarieven met de inflatie, de zogenaamde nominale ontwikkeling, een voordeel van € 48.000.
- Een nadeel van € 11.000 als gevolg van de verhoging van de interne uurtarieven.

Algemene Uitgaven en Inkomsten

Het nadeel in 2016 ten opzichte van 2015 heeft vooral te maken met het eenmalige karakter van diverse (bezuinigingstelposten). Door het invullen en functioneel ramen daarvan konden de betreffende stelposten structureel worden afgewikkeld.

Gemeentefonds

Bij de Voorjaarsnota 2015 was al sprake van een daling van (de algemene en andere uitkeringen uit) het Gemeentefonds in 2016 ten opzichte van 2015 van afgerond € 773.000. Dit had te maken met voortgaande, opbouwende Rijkskortingen. Dat het nadeel inmiddels is opgelopen tot afgerond € 782.000 is te verklaren door:

- Het nadeel van € 320.000 dat voor het jaar 2016 voortvloeiende uit de Meicirculaire 2015.
- Een voordeel van € 201.000 in verband met de actualisatie van de Hareense hoeveelheden van de verdeelmaatstaven van de algemene uitkering.
- Een voordeel van € 111.000 in verband met het voor het eerst ramen van de nominale ontwikkeling 2016.
- Een nadeel van € 1.000 in verband met de verhoging van de interne uurtarieven.

Het nadeel van de Meicirculaire 2015 op het jaar 2016 van € 320.000 is als volgt opgebouwd:

- Een nadeel van € 794.000 op de integratie-uitkering Sociaal Domein. Dit nadeel hebben we in de begroting 1-op-1 doorvertaald in een verlaging van de kosten van het Sociaal Domein.
- Een voordeel van € 47.000 met betrekking tot de integratie-uitkering WMO (huishoudelijke verzorging). Dit betreft een toevoeging van Rijksmiddelen in

verband met volumegroei en extramuralisatie. Tegenover dit voordeel hebben wij een stelpost in de begroting opgenomen om onze (eventuele) extra kosten op te kunnen vangen.

- Overige voordeel van € 427.000. Hier staan gaan kosten tegenover en dit leidt dus tot een verbetering van het begrotingssaldo ten opzichte van de Voorjaarsnota 2015.

Saldi kostenplaatsen

Het voordeel op dit product in 2016 ten opzichte van 2015 wordt grotendeels veroorzaakt door de aanpassing van de interne uurtarieven waardoor de kosten weer zuiverder worden toegerekend aan de externe producten. Los van deze interne verrekening zit er een verhoging van de salariskosten verwerkt in 2016 in verband met het structurele effect van de salariskostenstijging in de Bestuursrapportage 2015 en met de zogenaamde nominale ontwikkeling van 1,8%. Die nominale ontwikkeling hebben wij conform onze systematiek gebaseerd op de betreffende indicator van het CPB. Deze verhoging is gedekt uit de inflatiecomponent in de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en in de belastingtarieven.

Rente reserves

De daling van de rente over de reserves in 2016 ten opzichte van 2015 met afgerond € 40.000 wordt veroorzaakt door een verlaging van het rente-omslagpercentage voor investeringen van 5,3% naar 4,3%. Dit percentage wordt ook gebruikt voor de berekening van rente over de reserves (met een financieringsfunctie).

Saldo renteomslag

Het voordelige saldo van de renteomslag ligt in 2016 afgerond € 60.000 lager dan in 2015. Dit wordt veroorzaakt door het saldo van sterk meevallende rentelasten en een aanpassing van de rekenrente en door het minder kunnen activeren van rente op de grondexploitaties in verband met lagere verwachte boekwaarden van de grondexploitaties per 1 januari aanstaande die blijken uit de najaarsactualisatie van de grondexploitaties.

4.5 Programma Wegen, water en groen en verkeer

Portefeuillehouders: mevr. P.A. Lambeck & mevr. M.J. Sloot

Wat willen wij bereiken?

Met het programma Wegen, water, groen en verkeer willen wij:

- bijdragen aan een mooie, veilige en leefbare fysieke leefomgeving, vormgegeven met een menselijke maat, zowel in de stedelijke gebieden als in het buitengebied;
- voor onze inwoners een publieke ruimte creëren die door haar inrichting en beleving, aantrekkelijk is om in te verblijven;
- een publieke ruimte die past bij de uitstraling van de ‘groene parel van het noorden’ en de kwalificatie ‘de groenste gemeente van Nederland’. Haren wil een duurzame gemeente zijn;
- dat onze burgers zich betrokken voelen bij hun directe woonomgeving.

Doelstellingen

Wij vinden het van belang dat alle ruimtelijke projecten worden getoetst aan het door de Raad vastgestelde verkeersbeleid zoals verwoord in het Gemeentelijk Verkeer- en Vervoer Plan (GVVP) en het landelijk beleidskader Duurzaam Veilig. Verkeerskundige inzet bij elk project afzonderlijk is daarom noodzakelijk. Dit ook om een goede samenhang te waarborgen. Elk nieuw te realiseren project kan direct of indirect gevolgen hebben voor de bereikbaarheid, parkeren, verkeersveiligheid, etc. De inrichting van de publieke ruimte moet ertoe leiden dat die door de diverse gebruikers gedeeld wordt, zonder de traditionele dominantie van de auto. Voor ons is richtinggevend dat bij de (her)inrichting van gebieden ontworpen wordt vanuit de omgeving naar de weg toe, in plaats van uit de weg naar de omgeving. Diverse ruimtelijke ontwikkelingen maken dat verkeersstromen en intensiteiten veranderen. Focus op verkeersveiligheid, en in het bijzonder van kwetsbare doelgroepen is daarbij van belang.

De identiteit van Haren verder versterken door het beschermen en versterken van het karakteristieke landschap en de groenstructuur.

Ontwikkelingen

Goed waterbeheer, duurzaamheid en leefbaarheid zijn essentiële ontwikkelingen die de koers van onze activiteiten de komende jaren bepalen. ‘Water’ staat daarom hoog op onze agenda met de uitvoering van het Regenwaterstructuurplan Haren (raad 2008). Dit moet leiden tot een verbeterde waterkwaliteit in onze gemeente en tot een goede beheersing van de gevolgen van de extreme neerslag door klimaatsverandering.

Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR)

Voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte maken wij gebruik van Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR). In 2014 is de gewenste kwaliteit voor heel Haren door u vastgesteld. De te hanteren kwaliteitsniveaus zijn als volgt:

1. Basis in het centrum (met uitzondering van straatreiniging: hoog);
2. Laag in het buitengebied;
3. Overig gebied is basis.

U heeft bij de Voorjaarsnota aangegeven € 100.000 te willen bezuinigen op het integraal beheer openbare ruimte. Het onderhoudsniveau zal hierdoor nog verder verlaagd worden. De consequenties van deze lagere onderhoudsintensiteit worden in de loop van 2016 zichtbaar. Een bezuiniging op het onderhoud levert nu een bezuiniging op, maar kan op langere termijn tot hogere kosten leiden bij het herstellen van achterstallig onderhoud. Bij de grotere reconstructies worden de nieuwe inrichtingsplannen nog soberder, met minder onderhoudsgevoelige elementen, van opzet, waardoor op termijn de onderhoudskosten lager zijn.

Verkeer

De komende jaren vinden grootschalige ontwikkelingen plaats die gevolgen hebben voor verkeersstromen en de bereikbaarheid in en om Groningen, maar ook voor Haren. De positie van de fiets wordt hierin steeds belangrijker. Door de opkomst van elektrische fietsen neemt deze meer een positie in als alternatief voor middellange afstandsverplaatsingen. Het stimuleren van fietsverkeer blijft dan ook één van de belangrijke speerpunten.

Groen

Ook bij het groenonderhoud heeft de opgelegde bezuiniging consequenties. Zie verder item IBOR.

Parkeren

Sinds januari 2015 kunnen de gebruikers van onze fiscale parkeervoorzieningen, naast het betalen bij een parkeerautomaat, ook gebruik maken van het zogenaamde belparkeren. Tot voor kort was het niet mogelijk dit systeem ook in onze parkeergarage toe te passen; dat blijkt nu echter wel te kunnen. Wij streven er nu naar dit systeem ook op zo kort mogelijke termijn in de parkeergarage mogelijk te maken.

Begraafplaatsen

Voor een verantwoorde exploitatie en een goed beheer van de gemeentelijke begraafplaatsen Eshof en Harenerhof dient het van toepassing zijnde beleid te worden geactualiseerd.

Wegen

Om kostenbesparend te opereren bij ons wegenonderhoud, hebben wij onze wijze van aanbesteden gewijzigd. De werkwijze was elk jaar opnieuw het wegenonderhoud aan te besteden.

Riolen

Om ons rioelstelsel schoon te houden, reinigen we elk jaar circa 5 tot 8 kilometer rioelstelsel. Aansluitend gaan we die stukken riool met een camera inspecteren om de kwaliteit te kunnen inspecteren. Vervolgens gaan we als laatste onze vervangingsprognose voor de toekomst op deze gegevens baseren. Dit bepaalt mede de hoogte van de rioolheffing. Om wederom kosten te besparen gaan we dit proces ook voor meerdere jaren tegelijk aanbesteden. Voor wat betreft het reinigen van straatkolken streven we naar onderhoudsniveau conform IBOR.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR)

Om de bezuiniging van € 100.000 op IBOR te kunnen halen is dit het beeld van de mogelijke risico's:

- Asphalt verharding: spoorvorming, oneffenheden, scheurvorming, plasvorming.
- Elementen verharding: duidelijke schade beelden, comfortverlies (hobbels), veel plasvorming.
- Halfverharding: veel spoorvorming, hinderlijke plasvorming.
- Zandwegen: spoorvorming, diepe kuilen, veel plasvorming.
- Onkruid op verharding: veel onkruid op rijbaan, voet- en fietspad, de kruidenhoogte is storend, 2x per jaar onkruid vegen. Wel zal veiligheid geborgd worden/blijven.
- Verkeersborden: veel scheefstand, verweerde borden, veel groene aanslag.
- Lichtmasten: veel scheefstand, veel groene aanslag.
- Parkmeubilair, meubilair is matig beschadigd, meubilair is sterk beplakt, graffiti wordt niet verwijderd, schilderwerk wordt niet bijgewerkt, eens per 5 jaar een schilderbeurt.
- Afvalbakken: meerdere afvalbakken aan de rand toe gevuld, in de omgeving veel zwerfafval, afvalbakken in het buiten gebied worden weggehaald.
- Zwerfafval: veel zichtbaar zwerfafval, opruimen buiten- en woongebied 1x per jaar, grofvuil verwijderen na melding, centrum 1x per week.
- Bomen: veel snoeiachterstand, veel wortel en stamopschot, bomenrij niet volledig, vitaliteit matig
- Bosplantsoen: vakken niet gesloten, er is urgente snoei-behoefte, kale plekken komen regelmatig voor, kruiden hoogte is storend, redelijk veel onkruid.
- Gazon: gras maximaal 10 cm lang, obstakels niet bijgemaaid, graskanten zijn structureel overgroeid
- Hagen: schade is regelmatig zichtbaar, vitaliteit is matig, hagen zijn grotendeels niet strak gesnoeid, kruiden hoogte is storend, redelijk veel onkruid.
- Heesters: veel snoeiachterstand, vitaliteit is matig, vakken zijn niet gesloten, schade is regelmatig zichtbaar, kruiden hoogte is storend, redelijk veel onkruid.
- Vaste planten: vitaliteit is matig, kale plekken komen regelmatig voor, kruiden hoogte is storend, redelijk veel onkruid.
- Berm: veel gras resten, één keer per jaar maaien, obstakels niet uitgemaaid, gras is lang.
- Vijvers: minder open water, meer dichtgroei van waterplanten.

Wegen

Wij hebben het wegenonderhoud aanbesteed voor de duur van maximaal 4 jaar. De verkregen eenheidsprijzen zijn daadwerkelijk gunstig. Wij verwachten dan ook de komende jaren ons onderhoud conform het wegenplan uit te kunnen voeren.

Riolen

Wij zitten met de voorbereiding en uitvoering van ons rioolvervangingsprogramma (GRP 2015-2019) op schema. Wij verwachten in 2016 (en deels 2017) de riolering aan de Jachtlaan te vervangen. Verder gaan we een aantal baggerwerkzaamheden uitvoeren.

Verkeer

Samen met de Regio werken wij toe naar realisatie van de fietsroute Plus tussen Groningen en Haren. Daarmee vindt een kwaliteitsverbetering plaats voor fietsers over deze route. Met het resliseren van deze route pakken wij eveneens knelpunten vanuit het GVVP aan. Concreet gaat het hierbij om knelpunten op de route Jachtlaan, Kromme Elleboog en Kerklaan.

Met partijen uit de regio zijn afspraken gemaakt over het aanpakken van de overlast van vrachtverkeer. Hiervoor is een maatregelenpakket opgesteld. Deze maatregelen worden in 2015 en 2016 uitgevoerd.

Groen

Door het verhogen van de biodiversiteit gaan we plaaginsecten bestrijden. Hiervoor zullen we vaker kiezen voor het aanleggen van bloemen- en kruidenmengsels in plaats van strakke gazons.

In 2016 ronden wij het project "Herstel kleine landschapselementen fase 2" af. Doelstelling is voor het einde van het project 2.000 meter houtwal te herstellen en aan te leggen en om scheerhagen te herstellen of terug te brengen.

Openbare verlichting

Op 29 juni 2015 is het beleidsplan 'Openbare verlichting 2016-2025' door u vastgesteld. Door het toepassen van LED verlichting en het dimmen van de verlichting gaan we de komende jaren besparen op de exploitatiekosten. Deze besparing valt onder het streven naar lagere IBOR kosten.

Relevant beleidskader

- Beleidsplan Openbare verlichting 2005-2014
- Landschapsonwikkelingsplan
- Groenstructuurplan Haren-Noord
- Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan 2012
- IBOR (2013)
- Bomenbeleidsplan (2011)
- Gedragscode bestendig beheer (2010)
- Beheerplan wegen 2014-2018
- Gemeentelijk Rioleringsplan 2015-2019

Wat mag het kosten?

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B
	2014 Realisatie	2015 Begroting	2016 Lasten	2016 Baten	2016 Saldo	Verschil 2016/2015
047 Wegen, Straten en Pleinen	2.044.993	2.135.828	2.546.759	-159.893	2.386.866	251.038
051 Openbare Verlichting	332.508	386.179	342.899	0	342.899	-43.280
064 Parkeervoorzieningen	-319.627	-322.346	148.961	-440.768	-291.807	30.539
065 Verkeer en Vervoer	266.433	130.657	142.511	0	142.511	11.854
077 Afwatering	47.326	49.069	103.204	-49.452	53.752	4.683
172 Landschapsbeheer	87.244	91.067	96.992	0	96.992	5.925
177 Plantsoenen	1.526.036	1.530.356	1.697.992	-5.217	1.692.774	162.418
233 Riolen	-108.728	6.676	2.262.188	-2.277.589	-15.401	-22.077
247 Begraafplaatsen	92.305	75.573	296.824	-248.355	48.468	-27.105
Programma Wegen, water, groen en verkeer	3.968.490	4.083.059	7.638.329	-3.181.274	4.457.055	373.996

Toelichting verschillen

Wegen, Straten en Pleinen

Verlaging van budget van € 50.000 door bezuiniging op IBOR. Toename kapitaallasten met circa € 91.500 ten opzichte van 2015. Afname doorbelasting van tractie met circa € 10.500 ten opzichte van 2015. Verlaging van budget met circa € 4.500 in verband met inkoopombuigingstaakstelling.

Openbare verlichting

Afname kapitaallasten met circa € 23.000 ten opzichte van 2015. Verlaging van budget met circa € 3.000 in verband met inkoopombuigingstaakstelling. Door het toepassen van energiezuinige armaturen in combinatie met het dimmen van de LED-verlichting verwachten wij de exploitatiekosten te kunnen verlagen met ingang van 2016 in stappen van € 6.000 per jaar tot een jaarlijkse besparing van € 60.000 in 2025.

Parkeervoorzieningen

Omdat bij de parkeerautomaten alleen nog maar met een pinpas kan worden betaald, zijn de kosten voor het dataverkeer (belbundels) sterk gestegen. In het kader van de Bestuursrapportage 2015 hebben wij voorgesteld om structureel een bedrag van € 30.000 bij te ramen. Verlaging van budget met circa € 2.000 in verband met inkoopombuigingstaakstelling.

Plantsoenen

Verlaging van budget met € 50.000 door bezuiniging op IBOR. Afname doorbelasting van trekkers met circa € 10.500 ten opzichte van 2015. Verlaging van budget met circa € 3.000 in verband met inkoopombuigingstaakstelling.

Begraafplaatsen

In de Voorjaarsnota hebben we aangegeven dat door heruitgifte van graven op de Eshof vanaf 2016 een voordeel van € 15.000 kan worden behaald. Voorwaarde is wel dat de tarieven van de Eshof gelijk worden getrokken met de tarieven van de Harenerhof. Het nog vast te stellen begraafplaatsbeleid zal verdere invulling geven aan de mogelijkheden om te besparen. Verder afname kapitaallasten met circa € 3.000 ten opzichte van 2015.

4.6 Programma Ruimtelijke ontwikkeling

Portefeuillehouders: dhr. P. van Veen & mevr. M.J. Sloot

Wat willen wij bereiken?

Met het programma Ruimtelijke ontwikkeling willen wij:

- Bijdragen aan de borging van een mooie, veilige en leefbare fysieke leefomgeving zowel in de stedelijke gebieden als in het landelijke gebied. Wij willen het waardevolle landschap vitaal houden en samen met betrokkenen in stand houden en waar nodig versterken;
- Bijdragen aan de realisatie van een zo goed mogelijk bij de demografische en sociaal-economische ontwikkelingen aansluitend aanbod van woning en voorzieningen;
- Een realistisch ruimtelijk beleid voeren met onder andere actuele bestemmingsplannen die burgers en bedrijven rechtszekerheid bieden.

Doelstelling

Wij willen onze gemeente leefbaar, vitaal en aantrekkelijk houden voor onze huidige en toekomstige inwoners.

Ontwikkelingen

Diverse ontwikkelingen op het gebied van ruimtelijke ordening en volkshuisvesting bepalen voor het komende jaar onze beleidsinhoudelijke en uitvoerende activiteiten.

De meest in het oog springende worden hieronder genoemd:

1. Haren vergrijst niet alleen, mensen blijven steeds langer, tot op hoge leeftijd, thuis wonen. Voor hun persoonlijke verzorging zullen mensen een beroep doen op de directe omgeving: familie, vrienden, de buurt. Deze ontwikkeling brengt met zich mee dat wij na moeten denken over de vraag wat dit betekent voor de woningbouw, het type woningen dat wij nodig hebben in de gemeente, eisen waaraan nieuwe woningen moeten voldoen, mogelijkheden om bestaande woningen aan te passen en te vergroten zodat zorg thuis kan plaatsvinden en mensen langer thuis kunnen blijven wonen.
2. Wij krijgen in snel tempo te maken met nieuwe doelgroepen waarvoor huisvesting zal moeten worden gezocht: verblijfsgerechtigden, vluchtelingen/statushouders en bewoners van aardbevingsgebieden in Groningen waarvoor de komende jaren (tijdelijke) huisvesting zal worden gezocht. Wij zullen creatieve oplossingen moeten bedenken om binnen de bestaande woningbouwopgave aan onze verplichtingen te kunnen voldoen.
3. Leegstand, woningbouwplannen die niet gerealiseerd kunnen worden, transformatiewensen, toenemende vraag naar huisvesting van mantelzorgers en nieuwe doelgroepen vragen om creatieve oplossingen in het ruimtelijk en volkshuisvestingsdomein.
4. In 2015 heeft de Regio Groningen Assen een woningbehoefteonderzoek laten uitvoeren naar de vraagverschuiving in de regio. Dat onderzoek zal mogelijk aanleiding zijn nieuwe afspraken te maken over de woningbouwopgave voor de komende jaren voor elke gemeente.

5. 2016 wordt het eerste jaar waarin gemeenten, corporaties en huurdersverenigingen op basis van een nieuwe Huisvestingswet en een nieuwe Woningwet gaan samenwerken. De nieuwe Woningwet heeft veel consequenties voor de gemeenten omdat de gemeenten geacht worden via een woonvisie en prestatieafspraken corporaties aan te sturen.
6. Door de Omgevingswet (van kracht per 2018) wordt het wettelijke kader voor burgers, ondernemers en overheden inzichtelijker en ontwikkeling en beheer van de leefomgeving beter beheersbaar. Door de regelgeving op het gebied van omgevingsrecht te bundelen en te vereenvoudigen ontstaat er meer samenhang in het beleid, is er meer ruimte voor maatwerk, verbetert de kwaliteit van de besluitvorming, zijn er minder regels, planvormen en procedures, minder onderzoekslasten en toetsingskaders, en is er meer duidelijkheid en gemak voor de gebruiker door digitalisering.
7. Na de vaststelling van de archeologische beleidskaart van Haren in 2012 is ervaring opgedaan met de Wet archeologische monumentenzorg en zijn voor diverse locaties archeologische onderzoeken verricht. De opgedane ervaring met onderzoeken wordt gebruikt om diverse aanpassingen te doen zoals de actualisatie van de archeologische beleidskaart.
8. Het nieuwe college van Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen heeft in 2015 de vaststelling van de nieuwe Omgevingsvisie en Omgevingsverordening voorlopig uitgesteld. De provincie wil conform de Wet ruimtelijke ordening de bestuurlijke verantwoordelijkheden op een zo laag mogelijk niveau leggen onder het motto “decentraal wat kan, centraal wat moet”. De provincie richt zich op onderwerpen die zij als provinciaal belang zien. Met het oog op de gemeentelijke herindelingen wil de provincie het gegeven “decentraal wat kan, centraal wat moet” verder doorvoeren, ook op het gebied van het ruimtelijke beleid en regelgeving.
9. De wetswijziging Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH, onderdeel van de Wabo) zal in 2016 verder worden behandeld. In het voorgestelde artikel 5.4 Wabo komt te staan dat de kwaliteitseisen voor de benodigde deskundigheid en minimum beschikbaarheid niet bij AMvB worden opgelegd maar per verordening. De bedoeling is dat gemeenten zelf verantwoordelijkheid nemen voor de kwaliteit van de uitvoering VTH en dit op meer uniforme wijze regelen.
10. De (in voorbereiding zijnde) Wet kwaliteitsborging bij het bouwen is de ontwikkeling die het bouw- en woningtoezicht de komende jaren zal bezighouden. Binnen enkele jaren zal de gemeente alleen nog de ruimtelijke vergunning voor (ver)bouwen afgeven. In deze ruimtelijke vergunning zit de beoordeling van omgevingsveiligheid, het bestemmingsplan en redelijke eisen van welstand. De Bouwbesluittoets en het toezicht op de uitvoering zal door private partijen georganiseerd moeten worden.
11. Wij zullen begin 2016 een voorstel voor een nieuwe Welstandsnota ter vaststelling aan de raad voorleggen. Daarin worden voorstellen gedaan om de welstandseisen voor bepaalde gebieden te laten vervallen en voor andere gebieden te verlichten. De personele en financiële consequenties hangen mede af van het uiteindelijk besluit.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Met betrekking tot *ruimtelijke planvorming en volkshuisvesting* zullen wij onder meer de volgende activiteiten gaan opstarten en uitvoeren om de doelstellingen te bereiken:

- Wij gaan de welstandsnota afronden, implementeren en eerste ervaringen opdoen met de nieuwe, voorgestelde werkwijze;
- Wij stellen het bestemmingsplan Buitengebied vast;
- Wij stellen diverse postzegelbestemmingsplannen vast, onder andere voor het Stationsgebied;
- Wij actualiseren de archeologische beleidsadvieskaart van Haren;
- Wij onderzoeken de mogelijkheden voor het duurzaam vastleggen van het groene karakter van het gebied tussen Haren en Groningen;
- Wij starten met de meerjarige implementatie van de nieuwe Omgevingswet.
- Wij bewaken de belangen van Haren bij het opstellen van de nieuwe Omgevingsvisie en Omgevingsverordening van de provincie Groningen;
- Wij zullen gevolg geven aan nieuwe woningbouwafspraken binnen Regio Groningen Assen en deze vertalen in een nieuwe woningbouwplanning en de uitvoering daarvan.
- We gaan een woonvisie vaststellen en we gaan prestatieafspraken maken met de woningbouwcorporaties die actief zijn in Haren.
- Wij gaan in samenwerking met o.a. corporaties oplossingen bedenken voor de (tijdelijke) huisvesting van “nieuwe” doelgroepen, zoals vluchtelingen, statushouders en andere urgente woningzoekenden.
- We gaan oplossingen bedenken in verband met en ten gevolge van leegstand van vastgoed. Voorbeelden hiervan zijn het in kaart brengen van transformatiebehoefte van bijvoorbeeld kantoorruimte en winkels en bestemmingswijzigingen.
- Ten behoeve van de vitalisering van het platteland zullen wij samen met de gemeenten van Plattelandsregio Centraal een aantal thema's uitwerken in het kader van de zogenaamde Gebiedsagenda als opvolger van de Tussenagenda 2012-2013. Deze thema's zijn: Groeninghen (Laagveengordel), Wervend water, Voedsel, Energie en Wonen met toekomst.
- Een afweging voorleggen aan de gemeenteraad voor een alternatief scenario voor de ontwikkeling Raadhuisplein. De geraamde winst voor de ontwikkeling Raadhuisplein is nog gebaseerd op de laatst vastgestelde grondexploitatie van juli 2014. De meest recente ontwikkelingen zijn nog niet verwerkt, omdat eventuele financiële consequenties afhankelijk zijn van een nog te maken keuze voor een alternatief scenario. De financiële consequenties van de keuze zullen na actualisatie van de grondexploitatie (onderdeel van de afweging) in voorjaarsnota 2016 worden verwerkt.

Ten behoeve van de verlening van *omgevingsvergunningen* zullen wij de volgende activiteiten uitvoeren:

- Via de front-office besteden wij veel aandacht aan het traject voor de vergunningaanvraag zodat initiatieven vooraf beoordeeld en gecontroleerd worden. Hierbij is ook aandacht voor het digitaal loket.
- Alle aanvragen zullen wij behandelen binnen de wettelijke termijnen in de vorm van een besluit (i.c. beschikking); eenvoudige aanvragen binnen acht weken en complexe aanvragen binnen 26 weken. Wij streven ernaar dit sneller te doen.
- Om te kunnen voldoen aan de gestelde kwaliteitscriteria op het gebied van robuustheid en kennis zullen we samenwerken met externe partijen zoals de Omgevingsdienst, de Veiligheidsregio en de gemeente Groningen.

- Voorgenomen beschikkingen kunnen de toets der kritiek doorstaan. Dat betekent dat zij juridisch houdbaar, ruimtelijk of planologisch en/of milieuhygiënisch verantwoord en praktisch uitvoerbaar zijn gebleken.
- Alle adviezen van de Commissie Bezwaarschriften en uitspraken van de Rechtbank hebben wij binnen zes weken na ontvangst ter besluitvorming aan het college van B&W voorgelegd.
- Wij zullen werken aan een actueel beleid voor Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (hierna: VTH-plan) voor zowel Wabo als APV waarbij voor vergunningverlening aandacht is voor brandveiligheid, bouwbeleidsplan met risicoanalyse, opslag voor gevaarlijke stoffen, risicovolle bedrijven.
- wij bereiden ons voor op de Wet VTH door een verordening kwaliteit VTH op te stellen. Wij gaan met externe partijen een eenduidige verordening opstellen, waarbij rekening wordt gehouden met andere en toekomstige wetgeving, zoals de wet kwaliteitsborging voor het bouwen.

Met betrekking tot *toezicht en handhaving*:

- Wij zullen werken aan actueel beleid (VTH-plan) waarin een programmatische aanpak voor het toezicht en de handhaving voor alle Wabo-activiteiten en voor de APV wordt omschreven.
- Wij voeren adequaat toezicht uit op alle verleende omgevingsvergunningen (met uitzondering van het basistakenpakket milieu dat door de Omgevingsdienst Groningen (ODG) wordt uitgevoerd en de brandveiligheid).
- Wij onderzoeken klachten en in het oog springende situaties op illegale activiteiten.
- Wij controleren of er wordt gebouwd volgens de bouwtekeningen en de voorwaarden uit de omgevingsvergunning. Daarnaast controleren wij op de eisen uit het Bouwbesluit, met name op constructieve veiligheid, brandveiligheid.
- Wij voeren toezicht uit op correct gebruik van de Openbare Ruimte.
- Wij handhaven op volgorde van prioriteit zoals is vastgelegd in het VTH-plan.

Relevant beleidskader

- Landschapsontwikkelingsplan
- Groenstructuurplan
- Tussenagenda 2012-2013 Regio Centraal
- Nota archeologiebeleid
- Structuurvisie Meerweg
- Woonvisie Haren 2016
- Woningbouwafspraken Regio Groningen Assen
- VTH-plan (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving voor Wabo en APV)
- Welstandsnota 2016
- Kadernota Bestemmingsplan Buitengebied
- Vigerende bestemmingsplannen en beheersverordeningen
- Omgevingsvisie en Omgevingsverordening Provincie Groningen

Wat mag het kosten?

Producten	A 2014 Realisatie	B 2015 Begroting	C 2016 Lasten	D 2016 Baten	E = C + D 2016 Saldo	E - B Verschil 2016/2015
089 Komplan Algemeen	33.761	30.079	27.171	0	27.171	-2.908
234 Vergunningverlening bedrijven WM	38.150	35.305	38.255	0	38.255	2.950
244 WABO toezicht en handhaving	178.140	194.390	213.120	0	213.120	18.730
245 Handhaving Openbare ruimte	64.717	88.850	99.262	0	99.262	10.412
251 Plattelandsbeleid	26.082	23.440	26.370	0	26.370	2.930
254 Ruimtelijke Plannen	923.064	738.880	767.898	0	767.898	29.018
264 Volkshuisvesting	36.294	35.840	40.320	0	40.320	4.480
265 Omgevingsvergunning verhaalbaar	-119.065	-88.416	775.500	-928.256	-152.757	-64.341
266 Omgevingsvergunning niet verhaalbaar	356.367	192.320	216.360	0	216.360	24.040
268 Naamgeving en huisnummering	16.800	20.441	20.541	0	20.541	100
272 Grondzaken	-31.143	0	7.671.588	-9.551.360	-1.879.772	-1.879.772
Programma Ruimtelijke ontwikkeling	1.523.167	1.271.129	9.896.385	-10.479.616	-583.231	-1.854.360

Toelichting verschillen

Omgevingsvergunning verhaalbaar

Op product 265 worden de verhaalbare lasten en baten van de omgevingsvergunning geraamd. Samen met de lasten van het toezicht (zie product 244) is de omgevingsvergunning 100% kostendekkend. Ook de kosten van voorlichting worden nu verhaald middels de leges. Dit is mogelijk ten gevolge een uitspraak van Hof Den Haag (16 september 2014). Hierdoor wordt € 41.400 van de ombuigingsopgave van in totaal € 80.000 gerealiseerd. Voor het resterende deel passen wij een extra verhoging van de leges voor de omgevingsvergunning toe.

Op product 266 worden de niet-verhaalbare lasten van de omgevingsvergunning geraamd. Verder zijn op grond van wetgeving niet verhaalbaar de lasten van handhaving (zie product 244). Voor nadere specificatie en toelichting op de lasten en baten van de omgevingsvergunning verwijzen wij naar de bijlage Kostenonderbouwing Legesverordening.

4.7 Programma Milieu

Portefeuillehouder: mevr. M.J. Sloot

Wat willen wij bereiken?

- Harense kwaliteit van leefomgeving zowel voor nieuwe ontwikkelingen als (behoud daarvan bij) bestaande leefomgeving;
- mensen moeten hun leefomgeving als veilig ervaren;
- kostendekkendheid van de uitvoering van onze taken.

Doelstellingen

Wij zetten in op een goede dienstverlening en dragen zorg voor het behalen van de door het Rijk opgelegde milieu doelstellingen.

Ontwikkelingen

Omgevingsdienst (ODG)

De Omgevingsdienst Groningen (ODG) behandelt de wettelijke basismilieutaken. Naast deze verplicht milieutaken is de gemeente een samenwerkingsovereenkomst met de ODG aangegaan voor het zogenaamde "hard" milieupiket. De burger wordt nu in de gelegenheid gesteld om 24 uur per dag, 7 dagen per week milieuklachten te melden bij de centrale meldkamer Noord Nederland. De Omgevingsdienst kan direct optreden. In 2016 gaat de ODG verder met het ontwikkelen van de Producten en diensten catalogus (PDC). De PDC is opgesteld voor die gemeenten die naast de basis milieutaken alle Wabo-taken hebben ingebracht. In de catalogus worden alle diensten en producten beschreven die zij aanbieden en de kosten daarvan en de werkwijze die zij hanteren.

Sanering verkeerslawaaï (rail en weg)

Verskillende projecten zijn in 2015 afgerond (op het gebied van railverkeer) en de Rijksstraatweg is gestart (loopt door in 2016). Het project Sanering Wegverkeerslawaaï Meerweg zal, zoals ook al in de Bestuursrapportage 2015 aangegeven, verder in procedure worden gebracht. In het project Sanering Wegverkeerslawaaï Emmalaan zal in verband met de subsidieaanvraag eind 2015 bestuurlijke besluitvorming plaatsgevonden moeten hebben. In 2016 kan dit plan dan worden uitgewerkt en verder in procedure worden gebracht.

Omdat het uitvoering van een Rijksregeling is worden de voorbereidings- en isolatiekosten door het Rijk vergoed.

Het voornemen is om de Emmalaan in te richten als 30 km/uur weg. Voor de subsidie van het Rijk kan niet de gehele weginrichting worden betaald en besloten moet nog worden hoeveel de gemeente zelf wil investeren in de nieuwe weginrichting. Eventueel alternatief is de weg 50 km/uur te laten en ook daar de woningen te onderzoeken op eventuele extra isolatie.

Afval

In 2015 is de afvalverbrandingsstoffenbelasting vanuit het Rijk ingevoerd. Vanaf 2016 verhalen wij deze via de afvalstoffenheffing. Voor de exacte tarieven verwijzen wij u naar het bijlagenboek. We blijven 100% kostendekkend.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Bodemsanering Kroonkampweg.

Om te kunnen voldoen aan de saneringsdoelstelling van de Kroonkampweg is een nieuwe pilot bodemsaneringsmethodiek gestart om zo de saneringsdoelstelling te behalen. De eerste resultaten zijn zeer goed. Op basis van genoemde pilot moet de 'echte sanering' uitgevoerd worden. Hierover wordt overleg gevoerd met provincie, als bevoegd gezag bij deze sanering. Vervolgens moet een geschikte uitvoerder voor de sanering worden gevonden.

Sanering wegverkeerslawaaï

De woningen langs de Rijksweg te Glimmen en enkele woningen langs de Meerweg zullen in 2016 onderzocht worden. Na het bouwkundig- en akoestisch onderzoek is pas bekend of eventuele isolatie nog aan de orde is. De uitvoering daarvan kan eind 2016 starten.

Beleidsplan Vergunningverlening Toezicht en Handhaving

Met betrekking tot milieutaken die wij zelf nog blijven uitvoeren zullen wij onze aanpak van de uitvoering daarvan in het nieuw op te stellen VTHplan nader uitwerken. De controle bij meldingsplichtige bedrijven wordt door ons zelf gedaan. Het nieuwe beleidsplan verwachten wij begin 2016 aan u voor te leggen.

De kwaliteit van VTH-taken, waaronder milieutaken, zijn verwoord in de kwaliteitscriteria 2.1. Wij stellen in 2016 een modelverordening op waarbij de kwaliteit en robuustheid (zoals in de kwaliteitscriteria beschreven) geborgd en beschreven worden en verwijzen naar het programma Ontwikkeling waarin de overige Wabo-taken zijn ondergebracht.

Relevant beleidskader

- Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Groningen
- Milieuwetgeving
- Afvalstoffenheffing

Wat mag het kosten?

Producten	A 2014 Realisatie	B 2015 Begroting	C 2016 Lasten	D 2016 Baten	E = C + D 2016 Saldo	E - B Verschil 2016/2015
228 Inzameling Huisafval	-150.775	4.466	2.126.990	-2.141.562	-14.571	-19.037
235 Bodem en Grondwater	88.100	67.100	73.550	0	73.550	6.450
236 Geluidhinder	52.260	56.599	62.400	0	62.400	5.801
237 Algemeen Milieubeleid	147.949	173.722	157.762	0	157.762	-15.960
239 Openbare Hygiëne	18.456	21.784	23.244	0	23.244	1.460
241 Gemeentelijke Interne Milieuzorg	27.024	25.484	26.249	0	26.249	765
243 Handhaving Milieu / reclame	99.838	96.250	108.250	0	108.250	12.000
267 Algemene dienstverlening overig	23.068	25.431	49.616	-19.211	30.405	4.974
Programma Milieu	305.920	470.836	2.628.061	-2.160.772	467.289	-3.547

Toelichting verschillen

Algemeen Milieubeleid

Het verschil wordt voor circa € 41.000 (voordelig) veroorzaakt door:

1. De taakstelling frictiekosten (overhead) in verband met overdracht werk aan de ODG. In 2018 moeten wij een totaal bedrag van € 60.000 hebben ingevuld. Structureel hebben wij hiervan vanaf 2014 al € 30.000 ingeboekt. Bij de Voorjaarsnota 2016 geven wij de dekking voor het bedrag van 2016 aan.
2. Een ander deel (€ 8.500) betreft het niet meer ten laste brengen van het hard piket dat wij inhuren bij de ODG. Dit betekent niet dat wij geen hard piket meer inkopen maar dat dit uit het inhuurbudget VTH gedekt moet worden.
3. Een bedrag van € 3.000 betreft de inkoopbesparing.

4.8 Programma Onderwijs

Portefeuillehouder: dhr. M. Verbeek

Wat willen wij bereiken?

De kans op een goede toekomst begint met goed onderwijs. Wij willen er actief aan bijdragen dat Harense jongeren zo goed mogelijk zijn voorbereid op deelname in en aan de samenleving. Geen jongere mag daarin tussen wal en schip vallen. Hiervoor is een optimale educatieve infrastructuur nodig. De onderwijsvoorzieningen moeten jongeren een goede en uitdagende plek bieden om hun talenten te ontwikkelen. Jongeren kunnen daarbij naar die school die het beste aansluit bij hun ontwikkelingsbehoefte.

Doelstellingen

Openbaar basisonderwijs

Wij willen conform artikel 23 voldoende openbaar onderwijs aan kunnen bieden aan de leerlingen in de gemeente Haren wanneer hier behoefte aan is.

Leerlingenvervoer

Wij hebben de wettelijke zorg voor het leerlingenvervoer van en naar de dichtstbijzijnde toegankelijke school die aansluit op de levensovertuiging van de ouder(s)/verzorger(s) of de beperking van het kind. Op 1 januari 2016 treedt de nieuwe "Verordening Leerlingenvervoer gemeente Haren 2016" in werking. In deze Verordening staan de voorwaarden en regels waar ouder(s)/verzorger(s) aan moeten voldoen om aanspraak te kunnen maken op de voorziening. De voorziening kan bestaan uit een financiële vergoeding of uit een voorziening in natura in de vorm van aangepast vervoer (taxi).

Onderwijshuisvesting

De gemeente voert een wettelijke zorgplicht uit om te voorzien in voldoende en adequate onderwijshuisvesting voor het primair, speciaal en voortgezet onderwijs binnen de gemeentegrenzen. Het uitgangspunt hierin is dat een gezond, betaalbaar en passend gebouw bijdraagt aan het welbevinden, plezier, gedrag en leerproces van kinderen en medewerkers.

Lokaal Onderwijs beleid - Kleine activiteiten

Door een bijdrage van de gemeente aan de Culturele Commissie Basisscholen Haren (CCBH) in staat te stellen de basisscholen in Haren een gevarieerd cultureel programma aan te bieden op het gebied van dans, theater, muziek en literatuur.

Vakonderwijs lichamelijke opvoeding

Wij vinden voldoende en op een goede en verantwoorde manier bewegen door basisschoolleerlingen belangrijk. Hiervoor zetten wij tot augustus 2018 voor alle groepen 3 tot en met 8 op de basisscholen vakonderwijzers bewegingsonderwijs in. Samen met het onderwijsveld zullen wij de beschikbare subsidie voor die tijd zorgvuldig afbouwen.

Verzuimbeleid

Geen kind tussen wal en schip. Dit betekent dat elk kind een passende onderwijsplek heeft. De leerplichtwet 1969 is het wettelijk kader waarbinnen dit uitgangspunt wordt beschermd. Leerlingen van 5 tot 18 jaar vallen onder deze wet. Leerlingen die tot hun 23 jaar nog geen startkwalificatie hebben behaald worden in het kader van het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten (RMC) begeleid in het vinden van een leer- en of leerwerktraject.

De leerplichtambtenaar en RMC-trajectbegeleider werken in de begeleiding van de leerlingen nauw samen met het wijkteam.

Schoollogopedie

Wij willen voldoen aan de wettelijke taak om op het terrein van de logopedie alle basisschoolleerlingen te screenen op mogelijke logopedische problemen.

Volwasseneneducatie

Wij willen bijdragen aan de educatieve-, professionele- en maatschappelijke zelfredzaamheid van onze inwoners. Daarom zetten wij in op de opzet en uitvoering van trajecten die gericht zijn op ontwikkeling en verbetering van de Nederlands taal en rekenvaardigheid. Wij vinden het belangrijk dat het educatieaanbod aansluit op de behoefte van onze inwoners.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Verzelfstandiging Openbaar Onderwijs

Sinds 2009 houdt de gemeente zelf geen openbaar onderwijs meer in stand, maar heeft dit verzelfstandigd in Stichting Openbaar Onderwijs Baasis. Vanuit ieders eigen verantwoordelijkheid informeren de gemeenten en Stichting Baasis elkaar over de instandhouding van het openbaar onderwijs.

Leerlingenvervoer

- Wij beoordelen aanvragen en verstrekken bij het voldoen aan de wettelijke voorwaarden een financiële vergoeding voor vervoer van leerlingen met eigen of openbaar vervoer. Als algemene basisgedachte willen wij uitgaan van het principe: zo veel mogelijk zelf doen wat men zelf kan, daar waar dit niet kan maatwerk aanbieden.
- Wij organiseren aangepast vervoer met een taxi voor leerlingen met een vervoersbeperking. Het aangepast vervoer wordt verzorgd door VMNN uit Assen. Met deze vervoerder heeft de gemeente Haren samen met de gemeenten Aa en Hunze, Assen, Noordenveld en Tynaarlo een contract dat loopt tot 1 augustus 2017.
- Per 1 januari 2016 wordt er aan ouder(s)/verzorger(s) van een leerling op een school voor speciaal basisonderwijs een drempelbijdrage gevraagd als het verzamelinkomen boven een vastgestelde grens zit. Of de drempelbijdrage daadwerkelijk geïnd kan worden hangt af van het inkomen van de ouder(s)/verzorger(s). Wij hebben hier daarom nog geen bedrag voor opgenomen in de begroting.

Onderwijshuisvesting

- Om het jaar opstellen leerlingprognose om de capaciteitsbehoefte van scholen goed in beeld te hebben en te houden.
- Opstellen van het huisvestingsprogramma - en overzicht 2017.

Een gezond, betaalbaar en passend gebouw draagt bij aan het welbevinden, plezier, gedrag en leerproces van kinderen en medewerkers. In januari 2014 heeft de gemeenteraad het kaderstellend Integraal HuisvestingsPlan (IHP) 2014-2017 vastgesteld. Hiermee streven wij vanuit de zorgplicht van de gemeente een samenhangend, meerjarig en financieel haalbaar beleid na. Als er een meerwaarde uit blijkt, dan worden ontwikkelingen gekoppeld aan andere maatschappelijke voorzieningen. Daarvoor is zicht nodig op de ontwikkeling van aantallen leerlingen. Jaarlijks kunnen de schoolbesturen hiervoor aanvragen indienen.

- Uitvoeren revitalisering onderwijshuisvesting Voorgezet Onderwijs Maartenscollge door middel van contract doordecentralisatie.

Wij willen een inhaalslag maken in het verbeteren van de kwaliteit van de schoolgebouwen voor voortgezet onderwijs. In augustus 2015 is de nieuwbouw van het Zernike College aan de Kerklaan in gebruik genomen. Daarnaast willen wij een belangrijke bijdrage leveren aan de revitalisering van het Maartenscollege op basis van doordecentralisatie. De totale kosten voor het volledige project zijn geraamd op 16,4 miljoen, de gemeentelijke bijdrage bedraagt maximaal 8,1 miljoen. Na afronding van dit project in 2018 staan er twee uitstekende schoolgebouwen voor voortgezet onderwijs, geschikt voor circa 3.300 leerlingen uit Haren en omgeving.

- Nieuwbouw Sint Nicolaasschool: bouwrijp opleveren locatie Westerse Drift voor nieuwbouw Sint Nicolaasschool en aanpassingen aanbrengen in de infrastructuur voor een goede verkeersuitvoering.

Wij zijn bezig met de voorbereidingen van de nieuwbouw van de Sint Nicolaasschool op de vrijkomende locatie van het Zernike College aan de Westerse Drift. Het schoolbestuur is zelf bouwheer, maar er is een goede afstemming nodig met de gemeente voor een goede ruimtelijke inpassing op deze locatie. Daarbij besteden wij ook veel aandacht aan een goede afwikkeling van de fiets- en autostromen en het parkeren en halen en brengen van de kinderen. In 2016 moet begonnen zijn met de bouw, waardoor het nieuwe schoolgebouw met ingang van het schooljaar 2017-2018 in gebruik kan worden genomen.

- Ideeën ontwikkelen voor de inzet van mobiele, duurzame en inspirerende tijdelijke lokalen voor het opvangen van de tijdelijke piek extra leerlingen vanwege de invulling van Haren Noord.

In de nieuwe wijk in Haren Noord wonen relatief veel schoolgaande kinderen, meer dan er gemiddeld genomen in een vergelijkbare wijk verwacht mogen worden. Hierdoor neemt de druk op de scholen in het dorp Haren toe. Dit is deels op te vangen door gebruik te maken van krimp en het inzetten van leegstaande lokalen. Met de realisatie van deelgebied 5 en 6 zal dit niet meer op te vangen zijn in bestaande huisvesting. We verwachten een tijdelijke piek in het aantal leerlingen gedurende 10 jaar, waarna het aantal leerlingen weer af zal nemen. Daarom zullen wij, samen met creatieve en innovatieve geesten, op zoek gaan naar een oplossing in de vorm van duurzame, uitdagende en zo mobiel mogelijke tijdelijke lokalen.

- Uitvoering geven aan het energiezuiniger maken van bestaande onderwijshuisvesting.

De gemeenteraad heeft besloten om € 400.000 beschikbaar te stellen voor het energiezuiniger maken van de bestaande schoolgebouwen. In het kader van 'jong geleerd, oud gedaan' willen wij duurzaam gedrag van kinderen stimuleren. Een deel van dit budget zetten wij daarom de komende twee jaar in voor het opzetten van een doorgaande leerlijn Natuur en Milieu Educatie. Daarnaast hebben wij per schoolgebouw een plan van aanpak gemaakt waarbij wij de ambitie hebben om voor elk schoolgebouw minimaal een energielabel C te halen.

Lokaal Onderwijs beleid - Kleine activiteiten

Wij verstrekken de Culturele Commissie Basisscholen Haren een subsidie voor de realisatie van het cultuuraanbod op de basisscholen in de gemeente Haren.

Vakonderwijs lichamelijke opvoeding

- Ondersteunen van de vakonderwijzers van het basis- en voortgezet onderwijs bij het opstellen van het gymrooster voor het schooljaar 2016-2017.

De gemeente heeft de wettelijke taak om voldoende ruimte in gymzalen en/of sporthallen aan te bieden aan de schoolbesturen. Daarnaast worden deze zalen ook gebruikt voor sportverenigingen. Het is daarom in ons belang dat de inroostering zo efficiënt mogelijk wordt ingevuld.

- Overleg voeren met het onderwijsveld over het zorgvuldig afbouwen van de subsidie voor vakonderwijs.

Als gevolg van noodzakelijke bezuinigingen bouwen wij de huidige subsidie voor het vakonderwijs tot augustus 2018 zorgvuldig af. Dit doen wij in samenwerking en in overleg met het onderwijsveld. Tot augustus 2018 wordt de subsidie op basis van de huidige afspraken, 2 gymuren per groep per week, uitgevoerd. In het schooljaar 2015-2016 worden er 90 gymuren per week vergoed.

De verantwoordelijkheid voor het geven van bewegingsonderwijs wordt hiermee weer terug gelegd bij het basisonderwijs. Dit is in lijn met het 'Bestuursakkoord voor de sector primair onderwijs' van 10 juli 2014 en het 'Plan van aanpak bewegingsonderwijs' van 23 januari 2015 waarin het ministerie van OCW en de PO-raad afspraken hebben gemaakt over de verbetering van het bewegingsonderwijs. Het gaat hierbij niet alleen om een uitbreiding van het aantal uren vakonderwijs maar ook over het inzetten van gekwalificeerd personeel. Het ministerie heeft hiervoor € 8 miljoen beschikbaar gesteld.

- Wijzigen verordening materiële en financiële gelijkstelling.

Nadat de wijze waarop de subsidie wordt afgebouwd duidelijk is, wordt de verordening 'Materiële en financiële gelijkstelling', waar de voorziening vakonderwijs gymnastiek onderdeel van uit maakt, aangepast.

Schoollogopedie

- Controleren van de tevredenheid over de huidige werkwijze bij de scholen en bij de GGD en toetsen van de werkwijze aan de uitgangspunten van de wet Publieke Gezondheid.

In de basisschoolleeftijd zijn er twee vaste screeningsmomenten afgesproken. De GGD voert een logopedische screening uit op het consultatiebureau en in groep 2 van het basisonderwijs. Daarnaast kan de intern begeleider van de basisschool bij vragen over mogelijke logopedische problemen contact opnemen met de GGD. Ook ouders kunnen via de intern begeleider hun vragen stellen aan de GGD. De scholen en de GGD zijn tevreden over de huidige werkwijze.

Verzuimbeleid

- De leerplichtambtenaar houdt toezicht op de naleving van de Leerplichtwet. Dit betekent onder andere dat verzuimmeldingen van leerlingen en aanvragen voor vrijstellingen en verlof worden behandeld;
- Jaarlijks bezoekt de leerplichtambtenaar enkele basisscholen;
- De leerplichtambtenaar neemt deel aan de zorgnetwerken op de scholen voor voortgezet onderwijs en neemt deel aan het Jeugdteam. De plaats van de leerplichtambtenaar binnen het Wijkteam Haren wordt nader bepaald.
- De leerplichtambtenaar volgt de noodzakelijke bijscholing o.a. voor de uitvoering van functie van buitengewoon opsporingsambtenaar. De leerplichtambtenaar en de RMC-trajectbegeleider houden daarnaast zicht op de ontwikkelingen met betrekking tot Passend Onderwijs, decentralisatie Jeugdzorg en wijkteam.
- De leerplichtambtenaar werkt nauw samen met scholen, gemeenten, inspectie van het onderwijs, ministerie van OCW, ouders, leerlingen, instellingen etc. en werkt nauw samen met de RMC-trajectbegeleider.
- De RMC-trajectbegeleider begeleidt jongeren zonder startkwalificatie in het vinden van een onderwijstraject en waar niet mogelijk naar werk of dagbesteding.

Wij voeren de Leerplicht- en RMC-wetgeving uit waarbij aangesloten wordt bij andere relevante beleidsterreinen zoals de decentralisatie Jeugdzorg, Passend Onderwijs, werk en inkomen, etc. Hierbij werken wij samen met andere partners, waaronder het wijkteam.

Volwassenenonderwijs

- De voortgang van de uitvoering van het educatieplan 2016 binnen de arbeidsmarktregio volgen en waar mogelijk bijsturen
- Het educatieplan 2017 samen met de arbeidsmarktregio opstellen waarbij rekening wordt gehouden met de afbouw van de verplichte inkoop bij ROC's voor de scholingsbehoefte van onze inwoners;
- In 2016 wordt gestart met een verkenning hoe het educatiebeleid aan kan sluiten op het sociaal domein waarbij de doelen en opbrengsten van educatie worden meegenomen.

Vanuit de wet educatie- en beroepsonderwijs (WEB) kopen wij taal- en rekenlessen in voor laaggeletterden, analfabeten en vrijwillige inburgeraars. Met het educatiebudget kunnen wij zowel formele als non-formele educatietrajecten aanbieden. De wet laat geen ruimte open voor de inkoop van een ruimer aanbod of inzet voor een bredere doelgroep.

Sinds 2015 wordt het educatiebudget vanuit onze arbeidsmarktregio door de gemeente Groningen vanuit het rijk ontvangen. Binnen deze regio wordt het educatiebudget in onderlinge afstemming ingezet.

Tot 2015 waren wij verplicht het educatieaanbod in te kopen bij de regionale opleidingscentra (ROC's), het Alfa College en het Noorderpoort. Vanaf 1 januari 2016 mogen wij 50% van het educatieaanbod bij een andere organisatie inkopen. In 2016 wordt gestart met de inkoop van mogelijke andere aanbieders. En waar mogelijk wordt gestart met een mix van formele (= als resultaat een diploma) en non-formele trajecten (= zonder diploma. De les mogen ook door vrijwilligers worden gegeven). De inkoop wordt op basis van de behoefte van de gemeente Haren door de contactgemeente Groningen ingekocht.

De verplichte inkoop bij de roc's wordt verder stapsgewijs afgebouwd van 75% vrije inkoop tot 100% in 2018. In 2018 wordt het educatiebudget toegevoegd aan het gemeentefonds. Het educatiebeleid gaat dan integraal onderdeel uitmaken van het gemeentelijk beleid in het sociaal domein. In 2016 beginnen we met de voorbereidingen voor een goede verbinding tussen beide beleidsvelden.

Relevant beleidskader

- Statuten Stichting Openbaar Onderwijs Baasis
- Integraal huisvestingsplan 2014-2017
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Haren
- Verordening materiële en financiële gelijkstelling onderwijs
- Beleidsplan Wmo/LGB
- Effecten- en Resultatenboek Subsidies Welzijn, zorg en participatie 2013 - 2016
- Provinciaal Programmaplan Decentralisatie jeugdzorg
- Verordening Leerlingenvervoer gemeente Haren 2016 .

Wat mag het kosten?

Producten	A 2014 Realisatie	B 2015 Begroting	C 2016 Lasten	D 2016 Baten	E = C + D 2016 Saldo	E - B Verschil 2016/2015
320 Openbaar Basisonderwijs	4.977	0	0	0	0	0
331 Gemeentelijk Onderwijsbeleid	2.848.972	2.817.487	3.351.530	-41.290	3.310.240	492.753
344 Volwassenenonderwijs	5.172	0	0	0	0	0
Programma Onderwijs	2.859.121	2.817.487	3.351.530	-41.290	3.310.240	492.753

Toelichting verschillen

Gemeentelijk Onderwijsbeleid

Vanaf schooljaar 2018-2019 verstrekken wij geen subsidie vakonderwijs lichamelijke opvoeding meer. Om dit te realiseren wordt in overleg met het onderwijsveld een planning gemaakt. We verwachten bij de Voorjaarsnota 2016 meer duidelijkheid te hebben over deze planning waarbij er ook meer duidelijkheid is over de kosten die tot augustus 2018 nog worden gemaakt.

Vanaf 2016 zijn de hogere kapitaallasten van € 800.000 als gevolg van de afronding van het project nieuwbouw Zernike College geactiveerd.

4.9 Programma Economische zaken

Portefeuillehouders: mevr. P.A. Lambeck & dhr. M. Verbeek

Wat willen wij bereiken?

Wij willen vitale winkelgebieden en hebben nadrukkelijk aandacht voor de problematiek van het MKB en de positie van de winkelcentra Haren-Dorp en Oosterhaar. De gemeente waardeert en ondersteunt het initiatief van de gezamenlijke ondernemers in Haren, om te komen met visie en een plan voor het dorpshart in de toekomst wat samenkomt in de vorming van het dorpsfonds. De gemeente blijft, samen met betrokken partijen, werken aan de ontwikkeling van een integrale visie op het centrum van Haren. Hier hoort de ontwikkeling van het Raadhuis- en Haderaplein bij. Onderdeel van de integrale visie is ook de verkeersafwikkeling en het parkeerbeleid. Gezamenlijk uitgangspunt is een levendig gastvrij centrum, waar het goed werken en vertoeven is en waar de economische en de sociale functie optimaal in balans zijn. Ondernemers worden 'ontzorgd' door het ondernemersloket als vast aanspreekpunt. Dit wordt digitaal vormgegeven via een email-loket op de site van de gemeente. Op basis van ervaringen kan dit verder worden uitgebouwd. De gemeente gaat door met het zoveel mogelijk 'ont'regelen en wil het mogelijk maken dat (winkel)panden eenvoudiger een andere bestemming kunnen krijgen. Hierbij wordt op basis van de bestaande regelgeving maatwerk geleverd.

Evenementen zijn belangrijk voor Haren. Ze brengen leven in de brouwerij en ook zorgen ze voor extra bestedingen bij de winkels en horeca en daaruit voortvloeiende werkgelegenheid. Evenementen bepalen mede het imago van Haren een dorp - een dorp waar het fijn wonen, werken en recreëren is.

Het evenementenbeleid zal worden geëvalueerd. Gekeken zal worden of de regeldruk verminderd en kan worden, voorwaarde blijft dat de veiligheid en leefbaarheid niet in het geding mogen komen.

Wij willen ons vastgoed op een duurzame, efficiënte wijze inzetten ten behoeve van de inwoners van Haren in het algemeen en de gebruikers van onze gebouwen in het bijzonder. Dit geldt ook voor de verspreide eigendommen en de bij ons in bezit zijnde gronden.

Schades aan gemeentelijke eigendommen willen wij zoveel mogelijk voorkomen. Dat geldt ook voor schade die door de gemeente wordt veroorzaakt.

We willen bereiken dat inwoners en bedrijven meer gaan doen op het gebied van duurzaamheid. Ook binnen de gemeentelijke organisatie zal duurzaamheid meer een vanzelfsprekendheid moeten worden. Hiertoe is de basisnotitie duurzaamheid 2015-2017 opgesteld en door de raad vastgesteld op 26 mei 2015. Bij het opstellen van de notitie is om advies gevraagd van Milieuadviesraad Haren en er is input gevraagd bij het Platform Duurzaam Haren. De notitie vormt het startpunt voor een nieuwe richting van het gemeentelijk duurzaamheidsbeleid.

Doelstellingen

- Verder uitwerking van de centrumvisie
- Verder uitwerken van het dorpsfonds
- Markt kostendekkend;
- Een gunstig klimaat voor ondernemers in het Centrum van Haren;
- Behalen van de duurzaamheidsdoelstellingen
- Het beheren van de gebouwen conform vastgestelde conditie 3 (ongeveer rapportcijfer 6).
- Drank- en horecawet: ervoor zorgen dat ieder horecabedrijf beschikt over een correcte vergunning.
- Evenementen: er op toezien dat evenementen veilig en goed verlopen en deze stimuleren. Op deze wijze willen wij het ondernemersklimaat in het centrum van Haren verder stimuleren.
- Wij willen wekelijks een aantrekkelijke markt met een divers aanbod.
- Wij willen inzichtelijk maken wat onze kosten zijn van het herstellen van schades door vernielingen aan openbare zaken (verhaalschades) en vergoedingen voor bij of aan derden aangerichte schades (aansprakelijkheidsschades).
- Wij willen een efficiënt en doelmatig beheer van vastgoed en andere gemeentelijke eigendommen, waarbij invulling wordt gegeven aan de opdracht om een aantal eigendommen af te stoten.
- Wij willen op duurzaamheidsgebied een voorbeeld zijn voor onze inwoners en uitvoering geven aan de doelstellingen uit de vastgestelde basisnotitie duurzaamheid. Met een nieuwe koers op het gebied van duurzaamheid wordt niet enkel naar CO₂-besparing gekeken, maar wordt ingezet op een brede aanpak van duurzame onderwerpen waarbij ingezet wordt op projecten die haalbaar zijn en waar we als gemeente voldoende invloed op kunnen uitoefenen. De koers van het nieuwe beleid zal in 2016 verder worden uitgewerkt en de doelstellingen concreter worden gemaakt.

Ontwikkelingen

De vastgoedmarkt zal naar verwachting in 2016 verder stabiliseren. De ingezette lijn om de af te stoten panden niet allemaal tegelijk op de markt te zetten houden wij vast. Voor de vrijgevallen schoolgebouwen geldt bovendien dat wij zorgen voor (tijdelijke) beheer of een invulling voor langere termijn. Dit kan verkoop van het pand inhouden, maar ook het samenbrengen van verschillende organisaties of gebruikers in het gebouw of behoud van het pand voor toekomstig onderwijskundig gebruik.

In 2013 werd het energieakkoord gesloten, waarin de kaders werden gesteld om de transitie naar duurzame energie te versnellen. Hieruit voortvloeiend is een ondersteuningsprogramma van de VNG, waarin Groninger gemeenten met elkaar samenwerken om de actiepunten uit het akkoord te realiseren. Deze samenwerking op het gebied van energie was al reeds gestart vanuit de Koepeldeal. Om nog ambitieuzere doelen na te streven en de transitie naar duurzame energie verder te versnellen is energieagenda Switch opgesteld, die gericht is op Noord-Nederland.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Economische zaken

De gemeente streeft naar een levendig centrum. Ondernemend Haren en het dorpsfonds in oprichting is een belangrijke partner om dit te realiseren. Het dorpsfonds en Ondernemend Haren ontvangen een jaarlijkse subsidie om de centrumfunctie van Haren en het ondernemersklimaat te versterken. Ondernemend Haren en het dorpsfonds zullen hiertoe activiteiten initiëren, organiseren of faciliteren om zo te komen tot een levendig centrum en een gunstig ondernemersklimaat. Natuurlijk hoort ook een markt bij een aantrekkelijk centrum. Het dorpsfonds is bereid enkele tienduizenden euro's te investeren in het opknappen van het Raadhuisplein binnen de bestaande ruimtelijke kaders. Er wordt onder meer gedacht aan meer groen.

Evenementenbeleid

Eind 2015 is het huidige evenementenbeleid geëvalueerd. Doel is om in 2016 een nieuw evenementenbeleid op te stellen en waarin de resultaten van de evaluatie zullen worden meegenomen.

Haren wil graag de ruimte bieden aan (horeca)ondernemers, maar het ondernemen dient natuurlijk wel binnen de bestaande wet- en regelgeving plaats te vinden. Om hierover duidelijkheid te scheppen dient er een horeca(sanctie)beleid te worden opgesteld.

Horeca(sanctie)beleid

Begin 2016 zal het horecasanctiebeleid worden opgesteld. Doel van dit beleid is om overlastproblemen en overtredingen goed te kunnen aanpakken, herhaling te voorkomen en duidelijkheid te verschaffen over hoe de gemeente Haren (en de politie) omgaat(n) met overtredingen van horeca-exploitanten.

Vastgoedbeheer

In 2013 heeft u besloten om het gemeentelijke vastgoed te categoriseren. Hieruit is een drietal categorieën ontstaan: behouden, afstoten of nader onderzoek noodzakelijk. Sindsdien geven wij uitvoering aan uw keuzes. In 2016 gaan wij verder op de ingeslagen weg. Hierbij richten wij ons vooral op de panden die in de categorie afstoten vallen. Voor de overige panden zien wij toe op een efficiënte benutting, waarbij wij niet alleen de financiële voordelen op korte termijn betrekken, maar vooral ook op de lange termijn. Wij hebben gekozen om in fases de panden op de markt te zetten om enerzijds de werkzaamheden binnen de huidige ambtelijke capaciteit uit te voeren en anderzijds om niet onze eigen concurrent in de markt te worden. Voor de panden waar nader onderzoek voor nodig is, willen wij in 2016 een keuze maken of ze in de categorie afstoten of behouden geplaatst kunnen worden.

Groot onderhoud zal in 2016 onder andere worden uitgevoerd aan de gemeentewerf, afhankelijk van de besluitvorming rond de locatiekeuze brandweerkazerne. De werkzaamheden worden uitgevoerd conform de MJOP. Mocht er worden besloten dat de nieuwe brandweerkazerne op de locatie Westerse Drift gebouwd gaat worden, dan zal mogelijk de realisatie hiervan in combinatie met het groot onderhoud en aanpassingen van het buitendienstterrein worden voorbereid en uitgevoerd.

Indien de brandweerkazerne vertrekt van de Westerse Drift dient er te worden gekeken naar de mogelijkheden van de vrijgekomen brandweergarage om deze een andere functie te gaan geven. Daarnaast is het dan ook verstandig om de huidige situatie en afspraken rond de verhuur van de woningen boven de kazerne nader te onderzoeken en om hier toekomstbestendige keuzes in te maken.

In 2016 zal de laatste fase van het groot onderhoud van de binnensportaccommodaties uitgevoerd worden als uitvoering van de Kadernota sport. Hierbij zullen de laatste groot onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd worden bij gymzaal 'de Bam' waar onder andere de sanitairgroep voor bezoekers wordt vernieuwd. Deze werkzaamheden zullen in overleg met de gebruikers plaatsvinden waarbij de doelstelling is om de overlast tot een minimum te beperken door de toegang tot de kleedkamers vrij te houden.

Afhankelijk van de besluitvorming rond het begraafplaatsenbeleid zal in 2016 gestart worden met de voorbereiding en realisatie van een urnentuin op de 2e grafheuvel van begraafplaats Harenerhof. De aanleg van de urnentuin zal in de uitvoering worden gecombineerd met planmatig onderhoud uit de meerjarenonderhoudsplanning aan de bestaande gebouwen en elementen.

Hockeyclub GHHC heeft in de planning om in 2016 in eigen beheer een nieuwe kantine op het sportpark te realiseren. De huidige kantine wordt hierdoor niet meer als zodanig gebruikt en komt daarmee te vervallen. Daarnaast ligt er een wens om de bestaande kleedaccommodaties uit te breiden. Hiervoor zullen in overleg met GHHC verschillende varianten voor de renovatie en/of uitbreiding van het kleedgebouw worden onderzocht. In dit onderzoek wordt ook de mogelijkheid tot het deels hergebruiken van de oude kantine betrokken. Afhankelijk van de besluitvorming in uw raad over deze varianten zal de huidige kleedaccommodatie (gedeeltelijk) uitgebreid worden in combinatie met het uitvoeren van groot onderhoud. Afhankelijk van de besluitvorming zullen deze werkzaamheden in 2016 worden opgestart.

In de begroting 2014 is de doelstelling uitgesproken om in overleg met de buitensportverenigingen een traject te starten om een ombuiging op de beheer- en onderhoudskosten van de buitensport te realiseren. Hier is een taakstellende ombuiging van € 26.000 aan gekoppeld. Van dit bedrag is inmiddels € 5.500 gerealiseerd bij sportpark Harener Holt. Het overige deel moet nog gevonden worden bij sportpark de Koepel en sportpark de Groenenberg. De verenigingen zijn eind 2015 middels een brief geïnformeerd over de aanpak waarbij de gemeente voor 1 januari 2016 met een ultimatum voorstel komt om deze taakstellende ombuiging te realiseren. Aansluitend wordt de verenigingen begin 2016 de mogelijkheid geboden hiermee in te stemmen. Insteek is om dit traject voor de zomer 2016 afgerond te hebben. Indien we niet tot overeenstemming komen zal een jaarlijkse tariefsverhoging per veld ingevoerd worden met ingang van het seizoen 2016-2017.

In 2016 zullen wij uw besluit over het structureel verhogen van de tarieven voor de binnensport accommodaties (Voorjaarsnota 2015) uitvoeren. De invoering van deze verhoging kan wegens juridische overeenkomsten per seizoen pas met ingang van seizoen 2016-2017 gerealiseerd worden, waardoor het eerste jaar slechts de helft van deze verhoging doorgevoerd kan worden omdat een zaalseizoen van zomer tot zomer loopt.

Duurzaamheid

Om de nieuwe richting van het beleid in te vullen en om concrete doelstellingen te formuleren wordt een congres georganiseerd waarbij we met lokale en regionale koplopers op het gebied van duurzaamheid hieraan gaan werken. Een andere optie is dat we aansluiten met een Harense dialoogtafel bij Noorden Duurzaam. Zo kunnen in 2016 keuzes gemaakt voor de uitvoering en kan het beleid verder worden vormgegeven.

Sinds de basisnotitie is vastgesteld is begonnen met de uitvoering van enkele projecten. Sinds oktober 2015 heeft Haren haar eigen digitale energieloket online waar huizenbezitters terecht kunnen voor informatie en advies over energiebesparende maatregelen. Dit loket is tot stand gekomen door samenwerking tussen alle Groninger gemeenten en is ontwikkeld naar aanleiding van afspraken uit het landelijke Energieakkoord. In 2016 wordt dit loket verder doorontwikkeld en zullen er aansluitend campagnes worden gevoerd om de bekendheid van het loket te vergroten.

In 2016 komt er een incidenteel bedrag van € 100.000 beschikbaar voor energiebesparende maatregelen. Hiervoor wordt conform de kaders in basisnotitie duurzaamheid een uitvoeringsplan opgesteld. Insteek is om het plan aan te laten sluiten bij de mogelijkheden die het energieloket en de bijbehorende campagnes al te bieden heeft.

Voor de verduurzaming van bestaande schoolgebouwen is € 400.000 beschikbaar gesteld. Een deel hiervan wordt gebruikt om de gedragscomponent van duurzaamheid te beïnvloeden door middel van het mogelijk maken van natuur- en milieueducatie (NME) op basisscholen. In het schooljaar 2015-2016 zal er naar verwachting al gestart worden met NME als onderdeel van het lespakket. Het grootste gedeelte van het budget zal echter worden besteed aan het daadwerkelijk verduurzamen van de schoolgebouwen. Hiervoor wordt cofinanciering van de schoolbesturen gevraagd, om de slagkracht te vergroten. Voor de besteding van het budget zal een regeling worden opgesteld welke door de gemeenteraad zal moeten worden vastgesteld.

Relevant beleidskader

- basisnotitie duurzaamheid 2015-2017
- Inkoopbeleid
- Duurzaamheidscriteria van AgentschapNL
- Marktverordening
- Wet markt en overheid

Wat mag het kosten?

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B
	2014 Realisatie	2015 Begroting	2016 Lasten	2016 Baten	2016 Saldo	Vershil 2016/2015
041 Dienstverlening Europ. Dienstenrichtlijn	61.065	63.309	79.679	-7.003	72.675	9.366
044 Schades	40.329	28.890	30.990	0	30.990	2.100
082 Markten/Standplaatsen	13.315	15.576	35.337	-14.926	20.411	4.835
083 Economische Zaken	35.464	75.000	138.000	0	138.000	63.000
100 Vastgoedbeheer	2.026.076	2.281.497	3.022.612	-648.420	2.374.192	92.695
240 Duurzame ontwikkelingen	42.194	56.875	91.215	-31.500	59.715	2.840
285 Verspreide Eigendommen	-387.195	-435.335	125.195	-551.328	-426.133	9.202
Progr. Economische zaken	1.831.248	2.085.812	3.523.028	-1.253.178	2.269.850	184.038

Toelichting verschillen

Economische Zaken

Aan het dorpsfonds wordt een extra subsidie van € 63.000 verstrekt voor de versterking van het centrum van Haren, het ondernemersklimaat en de positie van het merk Haren in zijn algemeenheid. Deze bijraming van het budget dorpsfonds wordt gedekt vanuit een (extra) verhoging van de OZB voor niet-woningen.

Vastgoedbeheer

Mutaties ombuigingen

Er is structureel € 13.000 meer inkomsten begroot voor de verhuur van de binnensportaccommodaties. Voor 2016 is eenmalig de helft van dit bedrag (€ 6.500) geraamd, omdat de huurverhoging pas vanaf het nieuwe seizoen doorgevoerd kan worden, en een sportseizoen loopt van augustus tot augustus.

Vanuit de businesscase inkoop zijn voor de budgetten vastgoedbeheer € 19.000 aan besparingen door efficiënt in te kopen ingeboekt.

In overeenstemming met uw besluit van 28 april 2015 zal de structurele bijdrage aan De Blauwe Ruiters worden teruggebracht van € 20.000 naar maximaal € 7.500 over de periode 2015 tot en met 2019. Hierdoor is het bedrag structureel met € 12.500 teruggebracht.

Overige Mutaties

Zoals in de Bestuursrapportage 2015 toegelicht is in verband met de foutieve toepassing van onze overheadsystematiek een fout in onze begroting geslopen, waardoor de kosten van ons gebouwencomplex aan de Westerse Drift per saldo € 65.550 te laag geraamd zijn. Wij herstellen deze fout. Het totale nadeel van € 65.550 wordt als volgt zichtbaar: een nadeel van € 123.909 op product 100 Vastgoedbeheer in programma Economische Zaken en € 58.359 voordeel op product 293 Saldi kostenplaatsen in programma College en Middelen.

Er zijn nog overige mutaties die per saldo tot een nadeel van afgerond € 7.000 leiden.

4.10 Programma Werk en Inkomen

Portefeuillehouder: dhr. M. Verbeek

Wat willen wij bereiken?

Wij streven ernaar dat alle inwoners volwaardig kunnen meedoen aan onze samenleving. Daarbij richten wij ons vooral op de mogelijkheden die mensen hebben. Een eerste voorwaarde om volledig mee te kunnen doen, is zelfredzaamheid. Mensen moeten in staat zijn om mee te doen. Die zelfredzaamheid kan worden aangetast door financiële problemen, sociale en psychische belemmeringen en lichamelijke beperkingen maar ook een gebrek aan participatie vanwege het ontbreken van (betaald) werk. Om deze participatie te bewerkstelligen willen wij de mogelijkheden en capaciteiten van burgers optimaal benutten. Zelfredzaam zijn is één; zelf verantwoordelijkheid nemen en de kansen die geboden worden daadwerkelijk pakken, is twee. Mensen moeten uiteindelijk zelf ervoor kiezen om het maximale uit zichzelf te halen. Onze voorzieningen moeten die keus stimuleren en niet ontmoedigen. Geven zonder tegenprestatie te vragen leidt tot passiviteit en afhankelijkheid. Er wordt daarom van iedereen die hiertoe in staat is een tegenprestatie gevraagd. Onze voorzieningen moeten een appèl doen op mensen om ook zelf hun best te doen. Hulp aan kwetsbare inwoners heeft dan ook twee kanten: ondersteuning bij het behoud en zo mogelijk herstel van het zelfredzame vermogen en het stimuleren en inzetten van hun eigen kracht. Ook inwoners die niet kwetsbaar zijn, nemen niet altijd optimaal deel aan de samenleving. Dat is jammer omdat de samenleving hen wel dringend nodig heeft. Vandaar dat wij deze inwoners ook aansporen om maatschappelijk actiever te worden via bijvoorbeeld vrijwilligerswerk.

Ontwikkelingen

Cliëntenbestand

Door de onveranderde economische situatie is het bestand vanaf 2010 gegroeid. Halverwege 2015 is het bestand stabiel op ongeveer 250 uitkeringsgerechtigden ten opzichte van 2014. De ontwikkeling van de omvang van de bijstandspopulatie werd ook in de afgelopen periode vooral beïnvloed door een hoge instroom vanwege de economische omstandigheden. Het herstel van de economie werkt vaak met enige vertraging door in de omvang van de bijstandspopulatie. De uitstroom is ook hoog en is inmiddels weer iets hoger dan de instroom zodat op dit moment sprake is van een dalende tendens die naar verwachting ook in 2016 door zal zetten.

Gelet op de beperkte invloed op de instroom van klanten is een dalend klantenaantal niet altijd haalbaar. De ambitie kan wel, net als in de afgelopen jaren, liggen op een sterke uitstroom. Wij hebben te maken met een aantal onzekere factoren als de economische ontwikkeling en de steeds verder doorgevoerde bezuinigingen. Door de bezuinigingen van het kabinet, op bijvoorbeeld het participatiebudget (voor re-integratie) zullen de mogelijkheden om cliënten te ondersteunen steeds verder afnemen en dat zal gevolgen hebben voor de re-integratie-/uitstroommogelijkheden. Voordeel is dat de economie weer aantrekt en de werkgelegenheid weer toeneemt. Dit creëert meer mogelijkheden voor uitstroom naar betaald werk. Hierbij speelt ook een rol dat er meer inwoners in de bijstand terecht zullen komen die eerder een beroep konden doen op Wajong (jonggehandicapten) of Wsw (Wet sociale werkvoorziening). Gemiddeld genomen is dit een groep met een grote afstand tot de arbeidsmarkt.

Door de vergrijzing, de economische crisis en de grotere rol voor gemeenten in het sociaal domein zal het beroep op gemeentelijke voorzieningen fors blijven. Daar staat tegenover dat de financiële ruimte van de gemeente zal afnemen. Integratie met de andere beleidsvelden in het sociale domein zal een belangrijk speerpunt blijven.

Re-integratie

Met ingang van 1 januari 2015 is de Participatiewet (Pw) in werking getreden. Deze is in de plaats gekomen van de Wet werk en bijstand (Wwb), de Wsw (Sociale werkvoorziening) en -gedeeltelijk - de Wajong (voor jonggehandicapten).

Binnen de Participatiewet werken gemeenten samen in een regionaal werkbedrijf. Belangrijke taak van dit werkbedrijf is de plaatsing van de doelgroep op zogenaamde garantiebanen. De doelgroep bestaat uit zittend bestand Wajong en mensen op de wachtlijst Wsw die voortaan onder de Participatiewet vallen. Het gaat om landelijk 125.000 garantiebanen die in de overheidssector (25.000) en het bedrijfsleven (100.000) moeten worden gerealiseerd. Mocht de doelstelling niet gehaald worden, dan wordt mogelijk een quotum wet ingevoerd, die bedrijven verplicht om een bepaald percentage van de doelgroep in dienst te nemen. Daarnaast voorziet de Participatiewet in het instrument loonkostensubsidie. Ook dit instrument kan worden ingezet ten behoeve van belanghebbenden die niet in staat zijn volledig het minimumloon te verdienen. In samenwerking met de regio draait Haren mee in een ESF subsidieprogramma. Hiervan zal ook in 2016 gebruik worden gemaakt en creëert extra middelen om re-integratie te bevorderen. Dit levert mogelijkheden op ten aanzien van mantelzorg, vrijwilligerswerk, versterking kwetsbare groepen en betere afspraken met het werkveld, vooral ten aanzien van de dagbestedingsmogelijkheden in het kader van de verbonden werkcirkels. Met name voor de doelgroep in de participatiewet die niet onmiddellijk voor regulier werk in aanmerking komt, is het leggen van de verbinding met Verbonden Werkcirkels belangrijk. In de Verbonden Werkcirkels werken lokale (zorg)partijen samen om nieuwe vormen van begeleiding en dagbesteding te ontwikkelen. Hierin kan de link worden gelegd naar de doelgroep van de participatiewet die niet in aanmerking komt voor regulier werk.

Schuldhelpverlening

Het aantal inwoners dat gebruik maakt van de diensten van de kredietbank, daalt waarschijnlijk licht. Het aantal meldingen daalt sinds 2013 en omdat een traject 3 jaar duurt, zal de piek van 2013 in 2016 uitstromen. Door de economische ontwikkeling wordt geen nieuwe stijging verwacht.

Sociale werkvoorziening (Wsw)

De WSW doelgroep valt vanaf 2015 onder de doelgroep van de nieuwe Participatiewet. De toegang tot de SW is afgesloten. Met ingang van 1 januari 2016 wordt de Gemeenschappelijke Regeling van het Bedrijf voor Werk en Re-integratie (BWR) definitief opgeheven. De gemeente wordt per 1 januari 2016 hierdoor zelf verantwoordelijk om de werkgeversrol voor de Sw-ers vorm te geven en krijgt een grotere rol in het plaatsen van de doelgroep. Ook veranderen de financiële verhoudingen met Hoogezand-Sappemeer hierdoor. De gemeente Haren is een inkooprelatie aangegaan met de nieuwe SW-organisatie van Hoogezand-Sappemeer en Slochteren en Iedersz in Groningen. Daarnaast spelen de kortingen als gevolg van landelijke bezuinigingen op de Wet Sociale Werkvoorziening. Er blijft op termijn een voorziening voor beschermt werk voor 30.000 personen landelijk, waar nu ongeveer 100.000 personen in de Wsw zitten.

Taakstelling statushouders

De taakstelling ten aanzien van statushouders is in 2015 al fors opgelopen en wordt voor 2016 verdubbeld tot 68. Het zal een uiterste inspanning vergen om in 2016 de taakstelling zoals opgelegd te realiseren.

Armoedebeleid

Wij zijn bezig om het armoedebeleid in Haren opnieuw vorm te geven. In 2014 is de aansluiting al gezocht bij het Jeugdsportfonds en Stichting Leergeld. Op deze wijze wordt ook in tijden van bezuinigingen een sociaal voorzieningenpakket voor onze inwoners in stand gehouden. Wij zetten in op behoud van de bestaande mogelijkheden van kwijtschelding en participatiefonds. Verder willen wij meer inzicht verwerven in de armoede- en schuldenproblematiek in Haren. Niet alleen onder uitkeringsgerechtigden, maar ook onder werkenden en ouderen. Dit vanuit het oogpunt dat armoede- en schuldenproblematiek in veel gevallen leidt tot een vorm van sociale uitsluiting. Onder meer wordt onderzocht hoeveel mensen gebruik maken van de voedselbank en/of de kledingbank en de effecten van stapeling van lastenverzwaring. Het college zal de bevindingen aan de raad voorleggen en een voorstel doen om een bijdrage te leveren aan de bestrijding van armoede, voor zover daar binnen de wettelijke kaders en regelingen ruimte voor is.

In 2016 zal waar mogelijk een verdere herstructurering van het armoede beleid worden vormgegeven. Dit geldt zowel voor het eigen beleid als voor aansluiting bij initiatieven zoals stichting leergeld.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Doelstelling

1. Wij willen alle inwoners van onze gemeente de mogelijkheid bieden te participeren in de samenleving. Wij richten ons daarbij vooral op het benutten van kansen die aanwezig zijn.
2. In het kader van de Participatiewet geldt dat de eigen kracht van inwoners optimaal gestimuleerd wordt. Allen die gebruik maken van de Participatiewet, worden gestimuleerd deel te nemen aan de samenleving door middel van werk: van (aangepast) regulier werk tot vrijwilligerswerk.
3. De gemeente Haren wil ten aanzien van de uitstroom in de top 3 van Groninger gemeenten blijven staan.
4. Wij willen meer mensen met een arbeidsbeperking bemiddelen naar een plek waar zij kunnen participeren op een manier die bij hen past. Hierbij wordt de samenwerking tussen de re-integratiewerkzaamheden van de gemeente en verbonden werkcirkels gezocht
5. De huidige trend van een toenemend aantal mensen met problematische schulden om te buigen in de periode 2013-2017. Op grond van de nieuwe wet Schuldhulpverlening zijn nadere afspraken gemaakt met de kredietbank. De integrale schuldhulpverlening is gericht op het realiseren van een samenhangend hulpaanbod van preventie tot en met zorg voor uitvallers, met als doel zowel financiële problemen als de oorzaken ervan op te lossen.
6. Het percentage inwoners dat vrijwilligerswerk verricht zal verder toenemen. Het vrijwilligerswerk zal daarbij verdere verbinding met de WWB krijgen. Het beleid is gericht op het stimuleren van werklozen tot vrijwilligerswerk en werken met behoud van uitkering en zo mogelijk gericht op doorstroom naar regulier werk. Van iedereen die daartoe in staat is wordt een tegenprestatie verwacht.

7. In het kader van de Participatiewet geldt dat de eigen kracht van inwoners optimaal aangesproken wordt. Allen die gebruik maken van de Participatiewet, worden gestimuleerd deel te nemen aan de samenleving door middel van werk: van (aangepast) regulier werk tot vrijwilligerswerk. Van iedereen die daartoe in staat is - de beoordeling is aan de professionals - wordt, in redelijkheid, een tegenprestatie verwacht.

Activiteiten

- We gaan steeds integraler werken binnen sociaal domein. Hierdoor koppelingen aanbrengen tussen WMO en bijstandsverlening. Dit levert mogelijkheden op ten aanzien van mantelzorg, vrijwilligerswerk, versterking kwetsbare groepen en betere afspraken met het werkveld, vooral ten aanzien van de dagbestedingsmogelijkheden in het kader van de verbonden werkcirkels.
- Daar waar mogelijkheden zijn om met opleiding of omscholing doorgeleiding naar het reguliere arbeidsproces te bewerkstelligen, kan de gemeente dit, ook financieel, ondersteunen. Samen met lokale ondernemers wordt gekeken naar de mogelijkheden om mensen met een beperking of een flinke afstand van de arbeidsmarkt een zinvolle werkomgeving te bieden. Van ondernemers wordt een financiële bijdrage gevraagd die passend is bij de geleverde arbeidsprestatie. Ook de verbonden werkcirkels moeten zich in 2016 ontwikkelen tot een belangrijk platform waar de vraag naar arbeidsmatige dagbesteding wordt ingevuld.
- Vormgeven van een nieuwe organisatie voor de werkgeversrol voor bestaande Sw gerechtigden.
- Netwerkbeheer met bedrijfsleven door accountmanagers team werk ten behoeve van binnenhalen vacatures.
- Werkervaringsplekken realiseren.
- Scholingsplaatsen afspreken.
- 'Social return on investment' nader vormgeven.
- ESF middelen inzetten voor re-integratie.
- Vrijwilligersplekken in overleg met werkveld realiseren.
- Prestatie afspraken worden verder vastgelegd met Kredietbank. Hierbij inzetten op vroege signalering van bijvoorbeeld betalingsachterstanden.
- Naast de focus op uitstroom is het voor het verminderen van het cliëntenbestand is maar ook op de instroom. Daar waar geen recht bestaat op een uitkering, kennen wij geen uitkering toe. Dit betekent niet dat wij meer gaan controleren, maar wel slimmer, bijvoorbeeld door in de controles ook aan te sluiten bij bevindingen van de accountantscontroles. De procedures rond de aanvraag en controle tijdens de periode van uitkering leggen wij vast in een handhavings- en controleplan. In het najaar van 2013 zijn diverse wijzigingen in wet- en regelgeving vertaald in nieuwe verordeningen. Hiermee zal het totale pakket aan kaders weer op orde zijn en kan er daar waar nodig worden opgetreden.

Relevant beleidskader

- Participatiewet
- IOAW (Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers)
- IOAZ (Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze zelfstandigen)
- Bbz (Besluit bijstandverlening zelfstandigen)
- Wet sociale werkvoorziening (Wsw)

Wat mag het kosten?

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B
	2014 Realisatie	2015 Begroting	2016 Lasten	2016 Baten	2016 Saldo	Verschil 2016/2015
190 Bijstandsverlening	682.193	404.317	2.831.392	-2.389.415	441.977	37.660
191 Minima-Beleid	203.900	171.068	173.268	0	173.268	2.200
196 loaw/loaz	180.726	109.500	109.950	0	109.950	450
197 Werkloosheids- en Werkgelegenheidsprojecten	513.987	1.650.176	1.596.758	0	1.596.758	-53.418
Programma Werk en Inkomen	1.580.806	2.335.061	4.711.368	-2.389.415	2.321.953	-13.108

Toelichting verschillen

Werkloosheids-en werkgelegenheidsprojecten

De doorgevoerde aanpassingen van het budget zijn een gevolg van de circulaire.

Hiermee is een lager budget / bijgesteld budget aan de gemeente toegekend (nadelig verschil van € 76.000).

4.11 Programma Cultuur

Portefeuillehouder: mevr. P.A. Lambeck

Wat willen wij bereiken?

Wij streven naar een efficiënte culturele infrastructuur die past bij 'de maat van Haren'. Onze rol is daarbij vooral faciliterend. Wij leggen bij ons beleid de nadruk op de doelgroep jeugd. Dit zien wij terug bij de inhoudelijke afspraken die wij maken met onze gesubsidieerde instellingen, de bibliotheek en 't Clockhuys-CKC. Educatie en participatie met betrekking tot kunst en cultuur en ontmoeting spelen hierin een belangrijke rol.

Doelstellingen

Wij streven naar 'meer aanbod voor minder budget met een breed bereik onder de Harense bevolking'. Wij sluiten zoveel mogelijk aan op het onderwijs. Wij streven naar aanvaardbare tarieven, dit wil zeggen dat we vergelijken met de tarieven van omliggende gemeenten.

We stimuleren met ons subsidiebeleid het eigen initiatief van inwoners. Wij willen dit faciliteren en ondersteunen. Wij geven alle vrijheid aan het particulier initiatief en beperken daarbij onze eigen rol als gemeente. Een centrale culturele ontmoetingsplek waar ruimte is voor allerlei vormen van kunst en cultuur past in dit beleid. De bibliotheek willen we behouden op deze plek. Binnen het CKC willen we werken met marktconforme tarieven.

Wij willen ons cultuurhistorisch erfgoed zo veel mogelijk behouden en versterken (monumentenzorg, monumentale bomen, archeologie en cultuurhistorie).

Ontwikkelingen

Wij voorzien in de Speerpuntennotitie lokaal cultuurbeleid 2013 - 2016 dat het voorzieningenniveau onder invloed van een terugtrekkende overheid en minder financiële middelen niet te handhaven is. Wij verleggen als gemeente de klemtoon van initiërend naar faciliterend en leggen meer verantwoordelijkheid neer bij het culturele veld. Deze lijn zetten wij ook in 2016 voort.

In 2016 zal de nieuwe Erfgoedwet in werking treden. Deze wet vormt samen met de Omgevingswet het fundament voor de bescherming van Rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten en archeologische monumentenzorg. In de loop van 2016 zullen wij beoordelen wat hiervan de lokale consequenties zijn.

Stip op onze horizon is een zelfstandig CKC.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Kunst & Cultuur

Samenwerking, afstemming, informatievoorziening en het faciliteren van activiteiten is van groot belang. De prestatieafspraken met de Culturele Raad Haren (CRH), de bibliotheek en Haren FM voor 2014 tot en met 2017 hebben wij vastgelegd in meerjarenovereenkomsten 2014-2017. Hierin hebben wij afspraken opgenomen over een jaarlijkse index voor prijs en loon.

Het budget van de CRH laten wij vooralsnog ongemoeid. Met grote inzet van vrijwilligers en relatief laag budget bereikt de CRH een breed publiek. De CRH organiseert en ondersteunt met vele vrijwilligers kleinschalige, lokale activiteiten, samenwerking met het onderwijs en andere culturele spelers en activiteiten voor mensen met een beperking. Tevens levert de CRH een bijdrage aan het in stand houden van de Dickensroom (middels een bijdrage aan de Dickenssociëteit) en de website De Agenda van Haren. De CRH werkt in toenemende mate samen met culturele voorzieningen in Tynaarlo.

In 2016 wordt weer namens de CRH en het gemeentebestuur de tweejaarlijkse Dickensaward uitgereikt aan een persoon of instelling die een belangrijke bijdrage levert aan de Harense cultuur.

In vervolg op het rapport 'Onderzoek toekomst 't Clockhuys – CKC' (oktober 2013) over de verzelfstandiging van het gebouw 't Clockhuys en na ons besluit om ook de verzelfstandiging van de muziekschool bij de toekomstplannen mee te nemen, willen wij in 2016 definitieve keuzes maken met betrekking tot de toekomst van zowel het gebouw als de organisatie 't Clockhuys – CKC.

Bibliotheek

Het concept van de brede bibliotheek is nog steeds leidraad voor het aanbod van de bibliotheek.

De bezuiniging bibliotheek 2014-2016 wordt in overleg met ons ingevuld door inkrimping van personeel en efficiencymaatregelen, in combinatie met inzet van vrijwilligers voor frontoffice taken. De bibliotheek vult in 2016 de vierde tranche van de bezuinigingen 2013-2016 in. Het streven is om de openingstijden te verruimen.

De hoge huisvestingslasten in 't Clockhuys zijn voor de bibliotheek een grote belemmering bij het op een verantwoorde wijze invullen van de bezuiniging, zonder dat de inhoud daaronder lijdt. Dit zullen wij meenemen in het onderzoek naar de toekomst van het gebouw. Ondanks de financiële krimp streeft de bibliotheek naar verruiming van de openingstijden.

Ontwikkelingssamenwerking

Lokale initiatieven op het gebied van ontwikkelingssamenwerking kunnen een beroep doen op de Regeling Verdubbelingsacties Ontwikkelingssamenwerking.

't Clockhuys

't Clockhuys-CKC is één van de grote spelers in het culturele veld in Haren en aanbieder van activiteiten op het gebied van muzikale en culturele vorming en cultuureducatie. 't Clockhuys-CKC organiseert een breed scala aan culturele activiteiten en cursussen om vernieuwing en uitbreiding op het gebied van aanbod en doelgroepen. Daarbij werkt 't Clockhuys-CKC nauw samen met de Culturele Raad Haren, Ondernemend Haren en de bibliotheek. De maatschappelijke taak van 't Clockhuys-CKC als een gemeentelijk dienstverlenend en faciliterend centrum (naast eigen lessen, cursussen en workshops) is de afgelopen jaren steeds belangrijker geworden. Doel daarbij is dat 65% van de gemaakte kosten door eigen inkomsten (cursusgelden, verhuur) worden gedekt.

Er is recent een uitgebreid basispakket voor alle basisscholen ontwikkeld, de eerste successen zijn behaald. Dit zal worden geïntensiveerd. Deze ontwikkeling is van groot belang voor het opgroeien van kinderen gezien het wetenschappelijk bewezen feit dat kinderen betere prestaties leveren wanneer zij actief met culturele activiteiten zijn opgegroeid.

In vervolg op het rapport 'Onderzoek toekomst 't Clockhuys – CKC' (oktober 2013) over de verzelfstandiging van het gebouw 't Clockhuys en na ons besluit om ook de verzelfstandiging van de muziekschool bij de toekomstplannen mee te nemen, willen wij in 2016 definitieve keuzes maken met betrekking tot de toekomst van zowel het gebouw als de organisatie 't Clockhuys – CKC.

Cultureel erfgoed en monumenten

Wij blijven inzetten op behoud en versterking van het cultureel erfgoed. We ondersteunen daar waar mogelijk activiteiten die bijdragen aan een versterking van de beleving van het cultureel erfgoed, in zowel de dorpen als in het buitengebied. Dit erfgoed ondersteunt toeristische, sociale en economische doelstellingen (zie ook relatie met programma Sport en recreatie en EZ). Wij nemen een cultuurhistorische paragraaf op in alle bestemmingsplannen waarbij het behoud van de historisch ruimtelijke structuur, waardevolle landschapswaarden en karakteristieke panden wordt beoogd. Voor zover noodzakelijk passen wij de Erfgoedverordening aan op de nieuwe Erfgoedwet.

Sinds 2013 verzorgt de Historische Vereniging Old Go op ons verzoek de jaarlijkse Open Monumentendag. Hiervoor ontvangt Old Go een kleine subsidie voor een periode van 3 jaar. In 2016 gaan wij deze subsidie opnieuw bekijken.

Relevant beleidskader

- Speerpuntennotitie lokaal cultuurbeleid 2013 - 2016
- Nota archeologiebeleid
- Erfgoedwet en Erfgoedverordening
- Bibliotheekwet

Wat mag het kosten?

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B
	2014	2015	2016	2016	2016	Verschil
	Realisatie	Begroting	Lasten	Baten	Saldo	2016/2015
144 Kunst & Cultuur	640.762	615.274	594.435	0	594.435	-20.839
146 Ontwikkelingssamenwerking	3.074	2.886	2.886	0	2.886	0
152 't Clockhuys	186.541	218.712	786.668	-608.462	178.206	-40.506
167 Monumenten	9.753	17.307	18.387	0	18.387	1.080
Programma Cultuur	840.130	854.179	1.402.376	-608.462	793.913	-60.266

Toelichting verschillen

Kunst & Cultuur

Het verschil wordt voor ca. € 22.000 verklaard door de bezuiniging op de bibliotheek. 2016 is de laatste fase van de meerjarige bezuiniging die is ingezet in 2013.

't Clockhuys

Het verschil wordt voor € 36.000 verklaard door de begrote bezuiniging op het Clockhuys-CKC op kostendekkendheid en tarieven CKC (opgevoerd bij de Voorjaarsnota 2015) en tevens een besparingsdoelstelling op de inkoop.

4.12 Programma Sport en recreatie

Portefeuillehouders: mevr. P.A. Lambeck & mevr. M.J. Sloot

Wat willen wij bereiken?

- Behoud en zo mogelijk versterking van de recreatieve en toeristische sector in Haren, waarbij de primaire verantwoordelijkheid bij de recreatieve ondernemers zelf ligt.
- Meer mensen gaan sporten en bewegen, jong en oud en op een manier die zij zelf het prettigst vinden.
- Het behouden van een actief, hoogwaardig en breed verenigingsleven met daarnaast aandacht voor bewegen in de openbare ruimte.

Doelstellingen

- Een kwalitatieve en kwantitatieve goede infrastructuur voor sportaccommodatie- en sportorganisatie moet iedereen in staat stellen om mee te doen.
- Het intensiveren van de samenwerking tussen sport, onderwijs, kinderopvang.
- Maximaal faciliteren en het wegnemen van onnodige (procedurele en juridische) belemmeringen voor behoud en ontwikkeling van recreatieve voorzieningen in Haren.

Ontwikkelingen

Vanuit de gemeente Hoogezand en de recreatie-ondernemers rondom het meer is er een wens het Zuidlaardermeer verder te ontwikkelen en “op de kaart” te zetten. Vanuit de provincie is er druk op gemeentelijke verantwoordelijkheid en financiering van de revitalisering. Bij de opstelling van de begroting lag er een conceptaanvraag voor cofinanciering van een aantal projecten rond het meer, in het bijzonder de realisatie van een fietspad door de Oostpolder en waterrecreatievoorzieningen. Haren is gevraagd respectievelijk € 53.600 en € 59.800 bij te dragen, de provincie zal vervolgens 50% van de kosten voor haar rekening nemen. Besluitvorming over de aanvraag moet nog plaatsvinden.

Er is sprake van een zekere regionalisering op het gebied van recreatie. Steeds meer wordt gezocht naar regionale samenwerking om samen de toeristische kracht van het Noorden te versterken.

Voor de voortgang op de taakstellende bezuiniging van € 26.000 op de beheer- en onderhoudskosten van de buitensport verwijzen wij naar programma 4.9 Economische Zaken.

Ook voor de voortgang op een nieuwe kantine en uitbreiding van de bestaande kleedaccommodatie van hockeyclub G.H.H.C. verwijzen wij naar programma 4.9 Economische Zaken.

De laatste fase van het groot onderhoud van de binnensportaccommodaties is nader toegelicht in programma 4.9 Economische Zaken.

In 2016 zullen wij uw besluit over het structureel verhogen van de tarieven voor de binnensportaccommodaties (Voorjaarsnota 2015) uitvoeren. Doelstelling van deze tariefsverhoging is om op jaarbasis € 13.000 meer inkomsten te realiseren.

De Kadernota “Sport en Beweging 2012 - 2015” heeft nu 4 jaar gefunctioneerd. In 2016 zal de Kadernota worden geëvalueerd.

Naar aanleiding van de bezuinigingsopgaven van de drie aangesloten gemeenten in 2015 is een nieuwe discussie ontstaan over de organisatie en de aansturing van het beheer van het Paterswoldsemeer. De uitkomst van die discussie kan van invloed zijn op de financiële bijdrage van Haren aan het beheer.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Beleidsontwikkelingen met betrekking tot het Zuidlaardermeer blijven volgen maar wij zullen geen actieve rol spelen.

Actief participeren in de discussie rond de organisatiestructuur van het Paterswoldsemeer.

Actief participeren in Geopark en samen met ondernemers invulling geven aan onze positie in het Geopark. We wijzen routes en ‘hotspot’s aan die Haren markeren als een toeristisch interessante geologische locatie binnen het Geopark.

Binnen het daarvoor beschikbare rijksbudget zorgen voor een verlenging van de activiteiten van de sportcoach Haren, waardoor de samenwerking tussen sport, onderwijs en kinderopvang verder kan worden geïntensiveerd.

In overleg met de sportverenigingen het initiatief nemen hoe de sportverenigingen een actievere rol in beheer in onderhoud van velden en accommodaties kunnen krijgen. Om daarmee een bezuinigingstaakstelling te realiseren, waarbij de financiële druk op de verenigingen zoveel mogelijk wordt beperkt.

Relevant beleidskader

- Nota Toerisme en recreatie
- Gemeenschappelijke regeling Paterswoldsemeer en Zuidlaardermeer
- Intentieovereenkomst gemeente Haren en Stichting Exploitatie Zwemcomplex Scharlakenhof
- Kadernota Sport en bewegen 2012-2015 “Leven in beweging”

Wat mag het kosten?

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B
	2014 Realisatie	2015 Begroting	2016 Lasten	2016 Baten	2016 Saldo	Verschil 2016/2015
145 Sport	217.213	306.498	273.620	-24.112	249.508	-56.990
178 Openluchtrecreatie en Toerisme	126.350	136.588	135.129	0	135.129	-1.459
Progr. Sport en recreatie	343.563	443.086	408.749	-24.112	384.637	-58.449

Toelichting verschillen

Sport

Het verschil wordt voornamelijk verklaard doordat in de Begroting 2015 een bijraming staat van € 25.000 voor een dakreparatie bij het sportcentrum Scharlakenhof die niet is opgenomen in de Begroting 2016. Daarnaast is in de Begroting 2015 opgenomen een uitgaaf voor de sportcoach Haren van € 44.320 waar tegenover een rijksuitkering staat van dezelfde grootte, die (nog) niet is opgenomen in de Begroting 2016.

4.13 Programma Sociaal Domein

Portefeuillehouder: dhr. M. Verbeek

Samenvoeging programma Sociaal Domein en Zorg en Welzijn

In de aanloop naar de decentralisaties per 1 januari 2015 zijn de nieuwe taken rond de jeugdzorg en de Wmo in een apart programma 'Sociaal Domein' in de begroting opgenomen. Nu de decentralisaties per 1 januari 2015 een feit zijn, bestaat de wens om ook binnen de begroting de nieuwe taken en de al bestaande taken (programma Zorg en Welzijn) te integreren. Daarom is besloten de beide programma's samen te voegen onder het programma Sociaal Domein. Het programma Zorg en Welzijn komt daarmee te vervallen.

Wat willen wij bereiken?

Het (weer) centraal stellen van de eigen kracht van mensen en de samenleving is één van onze belangrijkste doelstellingen. Dit moet blijken uit een verschuiving van zware naar lichtere vormen van ondersteuning.

Wij willen duurzame ondersteuning bieden die bijdraagt aan zelfredzaamheid en participatie van onze inwoners aan de samenleving.

Wij willen dat alle betrokken partijen, -bestuurders, beroepskrachten en burgers-handelen volgens de kantelingsprincipes.

In het beleidsplan Wet Maatschappelijke Ondersteuning en Lokaal Gezondheidsbeleid (Wmo/ LGB) 2013-2016 hebben wij de volgende maatschappelijke effecten van ons welzijns- en zorgbeleid geformuleerd:

- Meer inwoners (met een uitkering) zijn aan het werk en/of actief als vrijwilliger;
- Meer jongeren voelen zich betrokken en dragen bij aan de samenleving;
- De jeugdoverlast neemt af;
- Er zijn meer initiatieven op het terrein van welzijn en zorg van (samenwerkende) private en publieke rechtspersonen;
- Inwoners met een ondersteuningsvraag worden adequaat geholpen, voor zover nodig via algemene of collectieve voorzieningen. En indien noodzakelijk individueel maatwerk;
- Inwoners met lichte of tijdelijke beperkingen zijn in toenemende mate in staat om zelf en/of met behulp van algemene of collectieve voorzieningen, zelfstandig deel te nemen aan de maatschappij;
- Meer inwoners doen in een later stadium een beroep op ondersteuning/zorg.

In het Effecten- en Resultatenboek hebben wij de maatschappelijke effecten uitgewerkt. De gesubsidieerde en gecontracteerde instellingen zijn óf trekker óf partner van deze maatschappelijke effecten. Zij hebben aangegeven welke activiteiten zij uitvoeren om maatschappelijk effecten te realiseren. Wij hebben aangegeven hoe wij het resultaat, de bijdrage aan realisering van het effect, monitoren. In overleg is vervolgens het budget bepaald.

Doelstellingen

1. De sociale rotonde is een begrip in Haren;
2. Iedereen die in de gemeente Haren ondersteuning nodig heeft bij het zelfstandig wonen en participeren in de samenleving, kan aanspraak maken op ondersteuning volgens de principes van de Harense Rotonde.
3. De administratieve organisatie is op orde. Dat betekent dat de digitale cliëntdossiers op orde zijn, het berichtenverkeer met externe partijen accuraat verloopt en de monitoring geregeld is.
4. Zorg en ondersteuning is gegarandeerd voor inwoners die niet (meer) beschikken over voldoende eigen kracht, noch over een eigen netwerk of financiële middelen;
5. Inwoners, (lokale) instellingen en gemeente hebben nieuwe initiatieven ontwikkeld die aansluiten op de vraag van inwoners en die bijdragen aan het behoud en/of het bevorderen van de eigen regie en zelfredzaamheid;
6. Inwoners zijn in staat om – naar vermogen – te participeren in de samenleving, waarbij wij onze huidige positie in de top 3 uitstroom in de provincie Groningen minimaal behouden;
7. Het transitieproces is afgesloten en het transformatieproces van het sociale domein is ingezet;
8. De intentieverklaringen Verbonden Werkcirkels, het Harense Werkbedrijf, @HarenVitaal en de algemene en collectieve voorzieningen jeugd zijn een platform voor nieuwe initiatieven op het gebied van het sociaal domein;
9. De financiële kaders zijn niet overschreden.

Ontwikkelingen

Ons beleid voor het komende jaar blijft gericht op het ontwikkelen van het wijkteam, algemene voorzieningen en maatwerkvoorzieningen, lokaal en regionaal. Ook in 2016 wordt van alle betrokkenen een grote inzet gevraagd: wij blijven verbouwen, terwijl de winkel open blijft.

De transformatie van het sociale domein is een langdurig proces. Uitgangspunten voor de transformatie zijn de kantelingsprincipes, ondersteuning zo dichtbij mogelijk, lokale samenwerking en vraaggericht handelen. Dit proces van kanteling vereist een cultuurverandering bij alle betrokkenen en zal enige jaren duren. Communicatie en flexibiliteit zijn voor alle partijen van wezenlijk belang. Re-integratie is al lokaal georganiseerd. Op termijn (2016/ 2017) is de invlechting van re-integratie in het wijkteam een optie.

Voor 2017 verwachten wij geen nieuwe wet- en regelgeving binnen het Sociale Domein. De jurisprudentie over de Wmo 2015 en de Jeugdwet alsmede de Veegwet voor Jeugd en Wmo kan wel leiden tot aanpassingen in beleid en uitvoering. De Wmo is een echte jurisprudentiewet waarbij de generieke begrippen uit de wet worden ingevuld via gemeentelijk beleid dat door rechters wordt getoetst. Deze uitspraken kunnen ook doorwerken in de lokale keuzes die zijn gemaakt. De Veegwet, bedoeld om losse eindjes in de nieuwe regelgeving af te hechten, bevat met name technische aanpassingen.

Lokaal gezondheidsbeleid

In het najaar van 2015 verschijnt een nieuwe landelijke nota LGB in een vorm van een brief. De brief zal beschrijven dat, als gevolg van de decentralisaties, de gemeentelijke cyclus meer centraal zal worden gesteld. Verwachting is dat het huidige beleid wordt voortgezet. Daarnaast zal worden opgeroepen om meer aandacht te besteden aan sociaal economische gezondheidsverschillen en chronisch ziekten. Wij hebben na verschijnen van de landelijke nota 2 jaar de tijd om eigen lokaal gezondheidsbeleid vorm te geven en vast te leggen in een nota.

Budgetten

Vanaf 2016 is de berekening van de budgetten gebaseerd op een objectief verdeelmodel in plaats van een budget gebaseerd op alleen historische gronden (zorgconsumptie) zoals in 2015.

Op financieel gebied moeten we anticiperen op een dalend budget Jeugdzorg: In 2019 ontvangen wij nog 49% van het budget Jeugdzorg 2015. Het budget voor de Wmo blijft nagenoeg gelijk.

Voor de transitie en transformatie van de Wmo, de Jeugdhulp en de Participatiewet zijn samenwerkingsverbanden met de 23 Groninger gemeenten georganiseerd. Deze samenwerkingsverbanden zijn ook bestuurlijk geborgd. Elk verband heeft een eigen planning waarbij zo mogelijk integraal wordt gewerkt.

Wij betalen de middelen voor Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang door aan de centrumgemeente Groningen. Deze middelen maken onderdeel uit van de Wmo-middelen. De uitvoering van deze taken is geregeld in een lichte gemeenschappelijke regeling met de 23 Groninger gemeenten. In 2016 speelt een risico met betrekking tot de hoogte van het budget. Op landelijk niveau vindt overleg over de budgetten plaats. Indien dit overleg niet leidt tot bijstelling van het budget 2015 loopt de gemeente Haren een financieel risico van een kleine € 200.000 over 2015. Dit geldt ook voor 2016 en volgende jaren. Voor Beschermd Wonen geldt een overgangsrecht van 5 jaar.

De integratie-uitkering Wmo daalt voor 2016 verder. Dit heeft met name gevolgen voor het budget huishoudelijke hulp. De daling kan echter opgevangen worden met de ingezette beleidswijziging rond de Huishoudelijke hulp via de algemene voorziening en de extra middelen die via de Huishoudelijke hulp toelage hiervoor van het rijk zijn ontvangen.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Ingedeeld naar de Harense rotonde:

Centrum van de rotonde

Beleid/Transformatie

In het lokale transformatieproces hebben wij de regie. Wij voeren het lokale welzijns-, gezondheids- en jeugdbeleid uit. Wij werken daarbij nauw samen met lokale partners, betrokken inwoners en mede-investeerders in de Harense sociale rotonde. Het beleid is besproken met de betrokken partners en vastgelegd in het beleidsplan Wmo en Lokaal Gezondheidsbeleid 2013 - 2016. Dit beleidsplan is verwerkt in het Effecten- en Resultatenboek Subsidies Welzijn, Zorg en Participatie 2013 – 2016.

De te leveren prestaties en financiën zijn voor elke partner vastgelegd in een (meerjaren)beschikking (subsidie) dan wel een overeenkomst.

In 2016 zullen wij de bestaande nota herijken waar nodig. Wij schrijven geen nieuwe beleidsnota's. We hebben de focus op de uitvoering. Met korte notities werken we de verschillende onderdelen uit. Dit geldt in ieder geval voor vrijwilligersbeleid/betrokken burgers en Lokaal Gezondheidsbeleid.

Bedrijfsvoering

De ambtelijke stuurgroep Sociaal Domein bewaakt de integrale transformatieopgave. Er zijn 5 werkgroepen samengesteld: Toegang en Regie, Civil Society, Financiën en Beheersing, Human Resource en Administratieve Organisatie en ICT. In de opdrachten aan de werkgroepen zijn onderwerpen zoals monitoring, opstellen en verbeteren werkprocessen, doorontwikkeling wijkteam, burgerinitiatieven etc. benoemd.

Monitoring

Voor de managementinformatie is Waarstaatjegemeente.nl zo veel mogelijk leidend.

Gevolgen ombuigingen

In juni 2015 heeft u voor 2016 en verder een aantal ombuigingen vastgesteld. Het gaat om een bezuiniging op het CJG van € 25.000. Torion dient een bezuiniging te realiseren op preventie, jongeren, welzijn en individuele ondersteuning van € 100.000. De uitwerking daarvan komt in het jaarplan 2016 van Torion tot uiting. Een vermindering van het dienstenaanbod van Torion is hiervan het gevolg.

Daarnaast wordt in de Mei circulaire een korting op onderdeel jeugd aangekondigd van € 805.000. Een en ander hebben wij verwerkt in de begrotingscijfers 2016. Wij hebben dus minder budget voor jeugdhulp (zorg in natura en pgb).

De wijk Eigen kracht/ Burgerkracht

Versterken van de Civil Society

Wij realiseren in 2016 tenminste twee pareltjes die de transformatie in het sociaal domein laten zien.

In het voorjaar van 2016 bieden wij u een korte notitie vrijwilligers/ betrokken burgers aan. Hierin zal de uitwerking van de kantelingsprincipes voor wijk Eigen- en burgerkracht en de wijk Algemene en collectieve voorzieningen centraal staan.

Daarnaast voeren wij de maatregelen uit die zijn vastgesteld in de notitie mantelzorgondersteuning.

Vrijwilligers, mantelzorgers en vrijwillige huishulpen dragen in hoge mate bij aan een betrokken samenleving. Samenwerking tussen informele en formele zorg/ondersteuning wordt steeds belangrijker. Wederkerigheid is een begrip dat in het kader van participatie, activering en welbevinden een grotere rol gaat spelen. Onze opgave is om iedereen naar vermogen te betrekken bij de samenleving. Wij doen een beroep op de mogelijkheden van inwoners. Wij zorgen voor een goede sociale digitale kaart waar iedere inwoner (eventueel met wat hulp) een overzicht heeft van de aanwezige voorzieningen. Tevens subsidiëren wij buurt- en dorpshuizen, sportaccommodaties, Torion en het CJG om inwoners een plaats voor ontmoeting te bieden en te ondersteunen bij nieuwe initiatieven.

Wij kiezen voor inzet op weerbaarheid, collectieve voorzieningen, signalering en zo licht mogelijke individuele ondersteuning. Preventie leggen wij vooral neer bij de ketenpartners. Onze gemeentelijke regierol is gericht op de voorbereiding en transformatie in het kader van de decentralisaties, het aanjagen van nieuwe samenwerkingsverbanden en het organiseren van de wettelijke verplichtingen.

Wij zijn met jeugd van 12 tot 23 in gesprek over de manier waarop wij de jongerencommunicatie inrichten. Het jongerenwerk van Torion ondersteunt de besturen van de jeugdsozen. De Harener Padvinderij en de vier daaronder ressorterende stichtingen bieden een breed scala aan activiteiten voor kinderen en jongeren.

De wijk Algemene en Collectieve voorzieningen

In 2016 zullen wij stappen zetten in de richting van één sterke, lokale 0de en 1ste lijn(organisatie).

Er is eind 2016 een kleinschalige opvang voor mensen met een psychiatrische problematiek, met een grote klanttevredenheid.

De GGD is verantwoordelijk voor de collectieve preventie volksgezondheid. Dit betreft onder andere (regionale) taken op het gebied van infectieziektebestrijding, de jeugdgezondheidszorg voor 0 tot 19-jarigen, forensische geneeskunde, openbare geestelijke gezondheidszorg en milieu en gezondheid, SOA-voorlichting en preventie etc.

Het CJG Haren ontwikkelt zich binnen de 0e en 1e lijn(sorganisatie) tot een collectieve voorziening op het gebied van opvoedingsondersteuning. De lokettaken van het CJG worden ondergebracht bij het wijkteam. In 2016 komt meer duidelijkheid over de positie van de jeugdgezondheidszorg 0-19 in relatie tot de ontwikkeling van het sociaal domein.

Wij participeren in 2016 tot en met 2018 in het project 'Stepped Diagnosis voor ADHD, omgaan met Druk en Dwars gedrag'. Dit project laat zien dat er transformatiemogelijkheden zijn in de jeugdhulp.

Voorkomen en bestrijden van jeugdoverlast is een rode draad door het gemeentelijk jeugdbeleid. Jeugdsozen zijn onderdeel daarvan. Het project jeugdoverlastcoördinatie is geïmplementeerd in het bestaande werk van Torion en de politie. Dit project is een samenwerkingsverband van gemeente, politie en Torion.

Cliëntondersteuning

Via het wijkteam kunnen inwoners een beroep doen op een professional voor kortdurende ondersteuning op verschillende terreinen zoals relatie, identiteit, financiële administratie, rouw, verlies en opvoedondersteuning. In 2016 wordt de contractering van de zelfstandige basisondersteuners geëvalueerd.

Voor ondersteuning bij het keukentafelgesprek is voor inwoners een getrainde vrijwilliger beschikbaar vanuit de pool Cliëntondersteuners.

Algemene voorzieningen

Wij organiseren ondersteuning zoveel mogelijk als algemene voorzieningen in samenwerking met de gecontracteerde en gesubsidieerde partners en met maximale inzet van betrokken burgers. Naast de bestaande algemene voorzieningen zoals personenalarmering, maaltijdvoorziening, vervoer, algemene opvoedondersteuning, tuin- en klussendienst, was- en strijkservice, boodschappendienst, schoonmaakdienst, financiële administratie, formulierenbrigade, maatjesprojecten, opvoedingsondersteuning, activiteitencarrousel jeugd, CJG, willen wij minimaal twee nieuwe collectieve voorzieningen realiseren. Wij hebben een subsidie van het Rijk ontvangen om beleid te stimuleren dat de werkgelegenheidseffecten van de bezuinigingen op het hulp bij het huishouden helpt opvangen. In Haren heeft deze HHT (Huishoudelijke Hulp Toelage) geleid tot de ontwikkeling van een algemene voorziening. Deze loopt in ieder geval tot eind 2016. Dan vindt een evaluatie plaats om te onderzoeken in hoeverre de gemeente de algemene voorziening in stand wil en kan houden.

Binnen het product hulp bij het huishouden is al enige jaren de was en strijkservice actief. Inwoners die niet in staat zijn om hun eigen was te doen, kunnen in veel gevallen gebruik maken van deze service die als een algemene voorziening is opgezet. Voor bijzondere situaties blijft natuurlijk een maatwerkvoorziening mogelijk.

Maatwerkvoorzieningen

Begeleiding 18+

Voor de individuele maatwerkondersteuning conform de Wmo 2015 hebben wij 45 aanbieders gecontracteerd. Hiermee garanderen wij een ruime keuzemogelijkheid voor onze inwoners. Deze aanbieders werken dichtbij de cliënt en hebben de intentieverklaringen @harenvitaal2020 en Verbonden Werkcirkels getekend. Dit betekent dat zij bijdragen aan de transformatieopgave: goede ondersteuning met minder middelen door samenwerking, afstemming en ontwikkeling van nieuwe vormen van ondersteuning. Binnen @VitaalHaren worden faciliteiten gerealiseerd voor crisis en noodsituaties en respijtzorg voor mantelzorgers. Individuele ondersteuning is beschikbaar voor de meest kwetsbare, zelfstandige wonende inwoners. Voor 2016 financieren wij de ondersteuning op basis van geleverde ondersteuning per cliënt (P x Q). In samenspraak met de gecontracteerde partijen onderzoeken wij of een andere bekostigingssystematiek wenselijk is.

Huishoudelijke hulp

Voor de individuele voorzieningen geldt dat het contract voor de huishoudelijke hulp begin 2016 afloopt. Op basis van een aanbesteding zullen mogelijk nieuwe partijen worden geselecteerd voor het leveren van maatwerk. Daarnaast is in 2015 gestart met huishoudelijke hulp in de vorm van een algemene voorziening. (zie hierboven). De combinatie van deze twee producten vormt het voorlopige sluitstuk van de gekantelde herziening van het beleid rond de hulp bij het huishouden die in voortdurend overleg met de aanbieders al sinds 2011 wordt doorgevoerd. Het moet de basis vormen voor de door de gemeente ondersteunde vormen van hulp bij het huishouden, voor zover dit niet door mensen zelf en of hun netwerk kan worden opgelost. De nieuwe opbouw van de hulp bij het huishouden moet ook voldoende basis zijn voor de benodigde besparingen vanwege de kortingen die het rijk op deze budgetten heeft doorgevoerd.

Woonvoorzieningen

Voor woningaanpassingen/woonvoorzieningen worden geen bijzondere ontwikkelingen verwacht. Mogelijk worden gemeenten gemandateerd om woningaanpassingen in het kader van de Wet langdurige zorg te indiceren op grond van de Veegwet VWS.

Vervoer

De contracten voor de scootmobielen, rolstoelen trapliften etc. lopen nog door in 2016. Er wordt een aanbesteding voorzien om met ingang van 2017 een nieuwe leverancier te contracteren. Het collectief vervoer heeft de afgelopen jaren te maken gehad met sterk stijgende kosten. In 2015 zijn hiervoor maatregelen doorgevoerd die een daling van de kosten tot gevolg hebben gehad. Een verdere integratie van verschillende vervoersstromen binnen het sociaal domein en het openbaar vervoer tot een vorm van publiek vervoer blijft ook in 2016 een belangrijk doel. Dit geldt voor het lokale vervoer, maar omdat dit vervoer voor een belangrijk deel bovengemeentelijk is, werken we hiervoor op Gronings- Drents niveau samen.

Collectieve Verzekering

Inwoners met een inkomen op bijstandsniveau kunnen via de gemeente een zorgverzekering afsluiten passend bij hun persoonlijke situatie. Voor inwoners met hoge ziektekosten is er de mogelijkheid om de eigen bijdrage en het eigen risico mee te verzekeren. Wij willen (op basis van de gegevens van 2015) een stijging van het aantal deelnemers aan de collectieve zorgverzekering realiseren van 20%.

Jeugdhulp (maatwerkvoorzieningen)

Voor de organisatie en financiering van de jeugdhulp werken we samen met de 23 gemeenten in provincie Groningen. Wij participeren actief in dit samenwerkingsverband de Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten (RIGG). De RIGG stuurt een aantal transformatieopgaven aan die moeten leiden tot betere samenwerking in de jeugdhulpsector, een betere afstemming met het lokale veld en minder gebruik van dure specialistische voorzieningen. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met de gecontracteerde instellingen. Wij hebben besloten dat wij ook in 2016 en 2017 financieel solidair zijn binnen RIGG-verband. In de loop van 2016 wordt daar de discussie over het vervolg van de samenwerking na 2017 gevoerd.

Relevant beleidskader

- Wmo 2015, verordening en besluit
- Jeugdwet, verordening en besluit
- Veegwet
- Participatiewet
- Rijksmaatregelen op het gebied van bijvoorbeeld passend onderwijs
- Kadernota Wmo
- Beleidsplan Wmo/LGB
- Beleidsplan Participatie
- Provinciaal Programmaplan Decentralisatie Jeugd
- GR Publieke Gezondheid

Wat mag het kosten?

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B
	2014 Realisatie	2015 Begroting	2016 Lasten	2016 Baten	2016 Saldo	Vershil 2016/2015
142 Jeugd	425.344	463.160	476.871	0	476.871	13.711
143 Zorg	1.320.058	1.287.674	1.215.319	0	1.215.319	-72.355
148 Welzijn	118.927	120.870	126.385	0	126.385	5.515
209 Leefvoorzieningen Gehandicapten	625.043	545.500	531.650	0	531.650	-13.850
210 Woonvoorzieningen Gehandicapten	132.749	167.108	171.688	0	171.688	4.580
211 Huishoudelijke verzorging (WMO)	1.042.137	1.058.164	1.697.680	-573.376	1.124.304	66.140
230 Transitie Sociaal Domein	307.459	5.844.531	5.011.626	0	5.011.626	-832.905
Progr. Sociaal Domein	3.971.717	9.487.007	9.231.219	-573.376	8.657.843	-829.164

Toelichting verschillen

Jeugd

Dit gaat voornamelijk om de voorgenomen bezuiniging op het CJG van € 25.000 en een bijraming van het 14+ contactmoment.

Zorg

Het gaat hier vooral om een bezuiniging op Torion op de taakvelden preventie, jongeren, welzijn en individuele ondersteuning (€ 100.000).

Leefvoorzieningen Gehandicapten

Het gaat met name om een voorgenomen inkoopbesparing op leefvoorzieningen gehandicapten (€ 20.000).

Huishoudelijke verzorging

Het gaat om een voorgenomen inkoopbesparing op leefvoorzieningen gehandicapten ter hoogte van € 45.000 (aframing). En daarnaast is er € 84.000 (bijraming) hogere eigen bijdrage geschat voor WMO-begeleiding. Verder zijn kleine budgetcorrecties doorgevoerd (€ 3.000).

Transitie Sociaal Domein

Het lagere bedrag in de begroting 2016 ten opzichte van 2015 (€ 848.000) wordt verklaard door de korting op het budget sociaal domein conform de meicirculaire 2015.

Voor het sociaal domein is in 2016 ongeveer € 5 miljoen begroot voor de onderdelen Jeugd en WMO 18+.

Voor Jeugd is € 1,6 miljoen begroot voor zorg in natura en € 0,6 miljoen voor PGB's. Voor WMO 18+ is € 0,9 miljoen begroot voor zorg in natura en € 1,0 miljoen voor PGB's.

Tenslotte is er een post van € 0,9 miljoen begroot voor overige transitiekosten in 2016.

5 Paragrafen

5.1 Verbonden partijen

Inleiding

Een gemeente kan in principe zelf bepalen hoe een bepaalde taak wordt uitgevoerd. De gemeente kan er bijvoorbeeld voor kiezen de uitvoering zelf ter hand te nemen of de uitvoering te regelen (via een gemeenschappelijke regeling) met een aantal regiogemeenten gezamenlijk. Kernvragen blijven steeds of de doelstellingen van het uitvoerende orgaan nog corresponderen met die van de gemeente en of de doelstellingen van de gemeente gerealiseerd worden.

Vanwege de bestuurlijke, beleidsmatige en/of financiële belangen en mogelijke risico's is het gewenst dat in de begroting aandacht wordt besteed aan rechtspersonen, waarmee de gemeente een band heeft.

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) (artikel 1) geeft als (enge) definitie: "een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft". Een financieel belang is een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat, onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Dit betekent dan ook dat, wanneer een verbonden partij failliet mocht gaan, de deelnemers in deze verbonden partij, dus ook de gemeente Haren, voor extra kosten zullen komen te staan. Uit bovenstaande blijkt dus ook dat bij leningen en garantstellingen geen sprake is van een verbonden partij: de gemeente houdt juridisch verhaal als de partij failliet gaat. Ook bij exploitatiesubsidies is geen sprake van een verbonden partij: het gaat om overdrachten (subsidies).

Bestuurlijk belang is zeggenschap, hetzij op basis van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht. Er is sprake van een verbonden partij als de wethouder, het raadslid of de ambtenaar van de gemeente namens de gemeente in het bestuur van de partij plaatsneemt, of namens de gemeente stemt. Bij alleen een benoemingsrecht of een voordrachtsrecht - de gemeente mag een bestuurder of commissaris in de organisatie benoemen of voordragen - is strikt genomen geen sprake van een verbonden partij. Gemeenten maken vaak van een dergelijk recht gebruik om ervoor te zorgen dat kwalitatief goede bestuurders in het bestuur van de partij terechtkomen. In deze paragraaf treft u bij de verbonden partijen ook de namen van de Harense bestuurders die deelnemen in het bestuur van de betreffende verbonden partij.

Wetswijziging

De wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) is in werking getreden op 1 januari 2015 (Stbl. 2015 nr. 466).

De wetswijziging heeft vier hoofddoelen:

- Versterking van de invloed van de raad.
In zijn brief van 05-12-14 informeert de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) de gemeenteraden en colleges van burgemeester en wethouders over de wijzigingen van de WGR. Als het gaat om de versterking van de invloed van de gemeenteraad geeft de minister aan dat er in de planning- en controlcyclus van de gemeenschappelijke regelingen een aantal wijzigingen wordt doorgevoerd dat erop gericht is de invloed van de raden op het samenwerkingsverband te versterken. Concreet gaat het hierbij om de introductie van de kaderbrief (art. 34b WGR), het verlengen van termijnen en het uitbreiden van de mogelijkheden voor lokale rekenkamers en rekenkamercommissies om onderzoek te doen naar samenwerkingsverbanden die krachtens de WGR zijn ingesteld.*
- Het opnemen van een nieuwe rechtsvorm in de Wgr (de bedrijfsvoeringsorganisatie - Bvo)
- Overige aanpassingen in verband met democratisering van de regelingen, zoals het niet zelf kunnen besluiten over uitbreiding van taken, het DB mag niet langer een meerderheid in het AB hebben en uitgebreidere plichten tot bekendmaking van besluiten.
- Verwerking dualiseringsvoorstellen en verwijzing naar de huidige Gemeentewet.

Bestaande Gemeenschappelijke Regelingen hebben een jaar de tijd om bepalingen met betrekking tot de structuur aan te passen. Het gaat daarbij om de volgende onderdelen:

- Uitbreiding overgedragen bevoegdheden in GR (art. 10)
- Aanwijzing leden (raadsregeling art. 13. Lid 1)
- Aanwijzing leden (gemengde regeling college/burgemeesters art. 13 lid 10)
- Samenstelling DB (geen meerderheid DB t.o.v. AB art. 14 lid 1)

N.B. De overige wetswijzigingen vallen niet onder overgangsrecht en zijn met ingang van 1 januari 2015 in werking getreden.

Gemeenschappelijke regelingen

In deze paragraaf is per gemeenschappelijke regeling een tabel ingevuld. De reden hiervoor is dat landelijk (BBV), maar ook in Haren, meer inzicht wordt verlangd in de verbonden partijen waardoor het inzicht en de "grip" vergroot kan worden. Voor de financiële gegevens is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de jaarrekeningen 2014 en van de begrotingen 2016 van de diverse instellingen.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Eems Dollard Regio (EDR)
Vestigingsplaats	Bad Nieuweschans
Doel	De Eems Dollard Regio is de noordelijkste Europese grensregio langs de Nederlands-Duitse grens. Het is uitgegroeid tot een Nederlands-Duits ontmoetingscentrum waar grensoverschrijdende bijeenkomsten, activiteiten en projecten plaatsvinden of op weg gebracht worden, onder andere op het gebied van ruimtelijke ordening, infrastructuur, bevordering van de regionale economie en cultuur.
Deelnemende partijen	De EDR telt ongeveer 100 leden. Het gaat daarbij om publiekrechtelijke lichamen uit de provincies Drenthe, Groningen en Fryslân, alsmede uit Ostfriesland, het Emsland, de regio Cloppenburg en aangrenzende gebieden.
Harense bestuurder(s)	Algemeen bestuur: dhr. Van Veen
% aandeel begin 2016	0%
% aandeel eind 2016	0%
Verwachte omvang van het eigen vermogen begin 2016	Nog niet bekend
Verwachte omvang van het eigen vermogen eind 2016	Nog niet bekend
Verwachte omvang van het vreemd vermogen begin 2016	Nog niet bekend
Verwachte omvang van het vreemd vermogen eind 2016	Nog niet bekend
Verwachte omvang van het financiële resultaat in 2016	Nog niet bekend
Financiële ontwikkeling	Geen bijzonderheden.
Inhoudelijke ontwikkeling	De gemeente Haren voert geen actief beleid t.a.v. de EDR. Wel worden initiatieven vanuit inwoners en ondernemers gefaciliteerd die met ondersteuning van de EDR worden ontwikkeld (zoals de fietstocht Haren - Haren (D)).
Risico's	Geen.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Publieke Gezondheid & Zorg Groningen (PG&Z)
Vestigingsplaats	Groningen
Doel	Samenwerking rond publieke gezondheid en zorg. Deze regeling voert activiteiten uit op grond van de Wet Publieke Gezondheid, zoals

	jeugdgezondheidszorg 0 - 19, infectieziektenbestrijding, OGGz, milieugezondheidszorg, reizigersadvisering.
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de Provincie Groningen.
Harense bestuurder(s)	Algemeen bestuur: dhr. Verbeek
% aandeel begin 2016	3,2%
% aandeel eind 2016	3,2%
EV begin 2016	Nog niet bekend
EV eind 2016	Nog niet bekend
VV begin 2016	Nog niet bekend
VV eind 2016	Nog niet bekend
Financiële resultaat in 2016	€ 0
Financiële ontwikkeling	De afgelopen jaren is bezuinigd op onder andere medische milieukunde, gezondheidsinformatie, beleid en overhead. In de begroting 2016 is een bezuiniging opgenomen (PIJOFACH). Ook de invoering van het objectief verdeelmodel jeugd heeft invloed. De effecten hiervan zijn nog onzeker. Per saldo ligt de bijdrage voor 2016 voor het programma gezondheid op het niveau van 2014.
Inhoudelijke ontwikkeling	Naast de GGD valt vanaf 2015 ook de Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten (RIGG) onder de PG&Z. Grote inhoudelijke ontwikkelingen en wijzigingen worden verwacht in de JGZ en de OGGz, in verband met de transitie sociaal domein en de wijzigingen in het basistakenpakket JGZ (Cie de Winter).
Risico's	De komende jaren spelen de volgende discussies: <ul style="list-style-type: none"> • de (financiële) gevolgen van het rapport van de commissie De Winter (toekomst JGZ); • de rol en positie van de GGD in het sociale domein en de solidareitsvraagstukken rond jeugd.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio
Vestigingsplaats	Groningen
Doel	De regeling stelt zich ten doel om door regeling en bestuur en door een doelmatige organisatie en coördinatie via intergemeentelijke samenwerking uitvoering te geven aan de behartiging van de volgende belangen: <ul style="list-style-type: none"> a) brandweezorg; b) geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen; c) rampenbestrijding en crisisbeheersing; d) bevolkingszorg; e) melding, alarmering en coördinatie ambulancezorg en brandweer.
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de Provincie Groningen
Harense bestuurder(s)	Algemeen bestuur: dhr. Van Veen
% aandeel begin 2016	2,65%

% aandeel eind 2016	2,65%
EV begin 2016	€ 5.157 000
EV eind 2016	€ 4 966 000
VV begin 2016	Nog niet bekend
VV eind 2016	Nog niet bekend
Financiële resultaat in 2016	€ 0
Financiële ontwikkeling	<p>De begroting Veiligheidsregio 2015 heeft als uitgangspunt voor de begroting 2016 gediend. De begroting 2016 is niet sluitend. Er is een negatief saldo van € 291.000. Hiertegen over staat een onttrekking van hetzelfde bedrag uit de reserves, waarmee de begroting sluitend wordt gemaakt. Het saldo zit voor € 191.000 in de begroting brandweezorg en wordt voornamelijk veroorzaakt door afhandeling van de frictiekosten met gemeente Groningen. Verder zit € 100.000 in de begroting Gemeentelijke Kolom. Hier wordt nader onderzoek naar gedaan door de Veiligheidsregio. De begroting van 2015 was sober ingestoken, gebaseerd op een organisatie met een smalle top en een kleine overhead. Er zijn reeds diverse structurele bezuinigingsmaatregelen op gemeentelijk, regionaal en op landelijk niveau verwerkt. Er wordt gestreefd naar een zo stabiel mogelijk financieel meerjarenperspectief voor de organisatie en de gemeenten die de activiteiten (grotendeels) financieren.</p>
Inhoudelijke ontwikkeling	<p>In de GR Veiligheidsregio Groningen zijn de Brandweer, Crisisbeheersing, Gemeentelijke kolom en GHOR bestuurlijk ondergebracht. Momenteel wordt een landelijk onderzoek uitgevoerd naar omvang en verdeelmethodiek van de middelen die beschikbaar zijn gesteld voor het OOV-cluster, zowel via het gemeentefonds als via de BDUR. Afgesproken is dat we voor verrekening van kosten van de brandweer in een periode van vijf jaar, overgaan naar de verdeelsleutel op basis van allocatie in het gemeentefonds, waarbij 2016 het 3e jaar is waarin deze verdeelsleutel wordt toegepast. Conform de begroting 2015 worden de huisvestingskosten buiten de primaire begroting Veiligheidsregio gehouden. Zodra bestuurlijke besluitvorming heeft plaatsgevonden, wordt dit in een begrotingswijziging meegenomen. De opleidingskosten worden conform eerdere afspraak verrekend op basis van de nulmeting uit 2012. Extra opleidingskosten worden verrekend op basis van nacalculatie per gemeente. De consequenties van landelijke ontwikkelingen, zoals de financiële gevolgen van de besluitvorming in het Veiligheidsberaad en de toenemende doorbelastingen vanuit Brandweer Nederland, worden</p>

	binnen de begroting Veiligheidsregio opgevangen.
Risico's	De belangrijkste ontwikkelingen en risico's voor 2016 en verder zijn: Aanpassingen brandweezorg Eemshaven, Herijking financieringsstromen OOV/BDuR, Paraatheid vrijwilligers, Huisvestingsdossier, Landelijke ontwikkelingen LMO en Werkkostenregeling. Deze zijn verder uitgewerkt in de paragraaf Weerstandsvermogen van de begroting 2016 van de Veiligheidsregio. Daarbij schrijft de Veiligheidsregio het volgende: "Er is sprake van een zestal risico's en ontwikkelingen waarvan de omvang op dit moment niet in te schatten is. Deze zes risico's kunnen tot incidentele en structurele nadelen leiden waarbij het weerstandsvermogen ingezet kan worden. Het weerstandsvermogen is gezien de in te schatten benodigde weerstandscapaciteit op dit moment toereikend."

Naam	Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Groningen
Vestigingsplaats	Veendam
Doel	Uit het onderzoek van Commissie Mans is de Package Deal 2009 voortgekomen. Hieruit volgend zijn door de staatssecretaris Milieu & Leefomgeving kwaliteitscriteria vastgesteld waaraan een gemeente moet voldoen. Het betreft de robuustheid (aantal FTE) en kwaliteit (opleiding) voor de uitvoeringstaken vergunningverlening, toezicht en handhaving (in beginsel) voor de basistaken milieu. De gemeente Haren kan niet voldoen aan de gestelde kwaliteitscriteria en heeft bij collegebesluit besloten om de basistaken milieu per 1 november 2013 onder te brengen bij de Omgevingsdienst Groningen.
Deelnemende partijen	Alle Groninger gemeenten, de provincie
Harense bestuurder(s)	Algemeen bestuur: dhr. Van Veen
% aandeel begin 2016	0,42%
% aandeel eind 2016	0,42%
EV begin 2016	€ 2.293.250 [begin 2015]
EV eind 2016	Nog niet bekend
VV begin 2016	Nog niet bekend
VV eind 2016	Nog niet bekend
Financiële resultaat in 2016	€ 0
Financiële ontwikkeling	Er is 1 bedrijf overgegaan van provincie naar gemeente Haren (de Mikkellhorst). Hiervoor heeft gemeente Haren ruim € 12.000 gekregen en dat structureel opgewaardeerd bij de bijdrage aan de ODG. Het dossier is als Basistakenpakket weer overgeheveld aan de ODG.
Inhoudelijke ontwikkeling	Een verordening over de kwaliteit VTH (als voorloper

	<p>op de uitgestelde wet VTH) waaraan de ODG moet voldoen zal in het voorjaar worden vastgesteld.</p> <p>In 2016 gaat de ODG verder met het ontwikkelen van de Producten en diensten catalogus (PDC). De PDC is opgesteld voor die gemeenten die naast de basis milieutaken alle Wabo- taken hebben ingebracht. In de catalogus worden alle diensten en producten beschreven die zij aanbieden en de kosten daarvan en de werkwijze die zij hanteren.</p> <p>Daarnaast is de ODG bezig met het implementeren van hun intern workflow management systeem. De verwachting is dat via dit nieuwe systeem eenvoudiger kan worden gecommuniceerd met gemeenten en andersom.</p>
Risico's	De vast te stellen verordening, welke ook voor de samenwerkende gemeenten zal gelden, kan financiële gevolgen hebben voor de gemeente Haren.

Naam	Gemeenschappelijke regeling voor het Meerschop Paterswolde
Vestigingsplaats	Haren
Doel	Samenwerking voor het beheer van het Paterswoldsemeer, het Hoornsemeer, de Hoornseplas en de omliggende recreatie- en natuurgebieden. Het openbaar belang betreft de behartiging van de belangen van recreatie, landschapsverzorging en natuurbescherming in het gebied.
Deelnemende partijen	De gemeente Groningen participeert samen met de gemeente Haren en Tynaarlo in deze gemeenschappelijke regeling.
Harense bestuurder(s)	Algemeen bestuur: mevr. Fenijn en mevr. Schuiling Dagelijks bestuur: mevr. Lambeck
% aandeel begin 2016	15,7%
% aandeel eind 2016	15,7%
EV begin 2016	€ 0,7 miljoen
EV eind 2016	€ 0,7 miljoen
VV begin 2016	€ 1,6 miljoen
VV eind 2016	€ 1,5 miljoen
Financiële resultaat in 2016	€ 0
Financiële ontwikkeling	In 2016 zal naar verwachting door de aangesloten gemeenten worden besloten de gemeentelijke bijdrage aan het Meerschop te verkleinen. Dit zal mogelijk betekenen dat de taken van het Meerschop navenant moeten afnemen. In dat geval is een belangrijk aandachtspunt de eventuele taken die de gemeente mogelijk zelf (weer) moet gaan doen en het benodigde budget hiervoor.
Inhoudelijke ontwikkeling	Er hebben zich gedurende het begrotingsjaar 2015 geen substantiële veranderingen voorgedaan.

Risico's	Reëel. Naarmate het Meerschop meer moet bezuinigen ligt er een financieel risico op de loer als beheerstaken van het Meerschop weer naar de gemeente zouden gaan in de toekomst.
----------	--

Naam	Gemeenschappelijke regeling Afvalbeheer Regio Centraal Groningen (ARCG)
Vestigingsplaats	Groningen
Doel	ARCG is een gemeenschappelijke regeling, gericht op een zo efficiënt mogelijke afzet van huishoudelijk afval, waarbij het milieurendement niet uit het oog wordt verloren.
Deelnemende partijen	De gemeenten Bedum, Groningen, Grootegast, Haren, Leek, Marum, Ten Boer en Zuidhorn
Harense bestuurder(s)	Algemeen bestuur: mevr. Sloot Dagelijks bestuur: mevr. Sloot
% aandeel begin 2016	5,2% [op basis van tonnage 2014]
% aandeel eind 2016	5,2% [op basis van tonnage 2014]
EV begin 2016	€ 1.419.000 [begin 2015]
EV eind 2016	Nog niet bekend
VV begin 2016	Nog niet bekend
VV eind 2016	Nog niet bekend
Financiële resultaat in 2016	€ 0
Financiële ontwikkeling	In ARCG-verband wordt geprobeerd om t.a.v. de afzet van het huisvuil (stortkosten) zo gunstig mogelijke contracten af te sluiten. Het huidige contract loopt tot 2022 en is afgezet tegen de huidige tarieven ongunstig. Gezocht wordt naar mogelijkheden die contracten open te breken. Hoe gunstiger het tarief, hoe lager de afvalstoffenheffing. Voor de deelname aan het afvalbrengrstation dragen wij jaarlijks € 720,60 bij in een vereveningsfonds. Voor het overige betalen wij voor het huishoudelijk afval (storttarief) dat via ARCG wordt verwerkt. De Milieudienst (thans Stadsbeheer) van de gemeente Groningen is aangewezen als uitvoerende dienst van ARCG.
Inhoudelijke ontwikkeling	Zie boven.
Risico's	Het huidige contract is gesloten met Attero. Echter door het afhaken van de GR's Sanog en Sozog medio 2016, staat de positie van Attero zwaar onder druk. Het is de vraag of Attero het contract kan nakomen. Het is nog niet duidelijk wat daarvan de gevolgen voor ARCG zijn.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Centrum voor Automatisering Noord-Nederland (CEVAN) in liquidatie
Vestigingsplaats	Groningen
Doel (= het openbaar belang)	De GR hield zich bezig met automatisering bij

dat op deze wijze behartigd wordt)	gemeenten en verkeert sinds 1993 in liquidatie
Deelnemende partijen	Noordelijke gemeenten
Harense bestuurder(s)	Geen
Procentueel aandeel van Haren begin 2015	0%
Procentueel aandeel van Haren eind 2016	0%
EV begin 2016	Nihil
EV eind 2016	Nihil
VV begin 2016	Nihil
VV eind 2016	Nihil
Financiële resultaat in 2016	Nihil
Financiële ontwikkeling	Geen bijzonderheden.
Inhoudelijke ontwikkeling	Alleen nog aflopende wachtgeldverplichting voor 1 oud-medewerker (tot augustus 2015).
Risico's	Geen.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Regio Centraal Groningen (RCG) in liquidatie
Vestigingsplaats	Groningen
Doel	De GR was een samenwerking van gemeenten uit de regio centraal en de gemeenten in het Westerkwartier. Het was een zogenaamde integrale territoriale GR. De RCG hield zich bezig met onderwerpen als verkeer, arbeidsmarkt, woningbouwsubsidies, ICT etc., meer afstemming dan beleid.
Deelnemende partijen	Gemeenten Groningen, Haren, Hoogezand-Sappemeer, Slochteren, Zuidhorn, Grootegast, Leek en Marum
Harense bestuurder(s)	Geen
% aandeel begin 2016	0%
% aandeel eind 2016	0%
EV begin 2016	Niet bekend
EV eind 2016	Niet bekend
VV begin 2016	Niet bekend
VV eind 2016	Niet bekend
Financiële resultaat in 2016	Niet bekend
Financiële ontwikkeling	Geen bijzonderheden.
Inhoudelijke ontwikkeling	Geen bijzonderheden.
Risico's	Geen.

Deelnemingen

Vanuit het oogpunt van het behartigen van het publieke belang is de gemeente Haren ook in het bezit van de aandelen in enkele vennootschappen (deelnemingen).

Naam	Dilgt Hemmen Essen B.V.
Vestigingsplaats	Haren
Doel	Voor de ontwikkeling van woningbouw in Haren Noord werken wij samen met twee bedrijven. Hiertoe zijn de rechtspersonen GEM Haren Noord CV en GEM Haren Noord Beheer B.V. opgericht. Via onze deelneming Dilgt Hemmen Essen B.V. oefenen wij invloed uit op het ondernemingsbeleid van GEM Haren Noord Beheer B.V. GEM Haren Noord Beheer B.V. is de beherend vennoot van GEM Haren Noord C.V., de entiteit waarbinnen zich de grondexploitatie Haren Noord bevindt.
Deelnemende partijen	Gemeente Haren
Harense bestuurder(s)	Statutair directeur: dhr. Verbeek
% aandeel begin 2016	100%
% aandeel eind 2016	100%
EV begin 2016	€ 18.000
EV eind 2016	€ 18.000
VV begin 2016	€ 0
VV eind 2016	€ 0
Financiële resultaat in 2016	€ 0
Financiële ontwikkeling	Geen bijzonderheden.
Inhoudelijke ontwikkeling	In 2016 zal verder gegaan worden met het bebouwen van de deelgebieden 5 en 6.
Risico's	Zie paragraaf Weerstandsvermogen.

Naam	Stichting Commanditair Kapitaal Haren Noord
Vestigingsplaats	Haren
Doel	Voor de ontwikkeling van woningbouw in Haren Noord werken wij samen met twee bedrijven. Hiertoe zijn de rechtspersonen GEM Haren Noord CV en GEM Haren Noord Beheer B.V. opgericht. Via onze verbonden partij Stichting Commanditair Kapitaal Haren Noord treden wij op als commandiet in GEM Haren Noord C.V., de entiteit waarbinnen zich de grondexploitatie Haren Noord bevindt.
Deelnemende partijen	Gemeente Haren
Harense bestuurder(s)	Statutair bestuurder: dhr. Vermeulen
% aandeel begin 2016	100%
% aandeel eind 2016	100%
EV begin 2016	€ 49.000
EV eind 2016	€ 49.000
VV begin 2016	€ 0
VV eind 2016	€ 0
Financiële resultaat in 2016	€ 0

Financiële ontwikkeling	Geen bijzonderheden.
Inhoudelijke ontwikkeling	In 2016 zal verder gegaan worden met het bebouwen van de deelgebieden 5 en 6.
Risico's	Zie paragraaf Weerstandsvermogen.

Naam	Bank Nederlandse Gemeenten N.V. (BNG)
Vestigingsplaats	Den Haag
Doel	Het leveren van bancaire diensten aan overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang.
Deelnemende partijen	Het Rijk, gemeenten, elf provincies en een hoogheemraadschap
Harense bestuurder(s)	Geen
% aandeel begin 2016	0,016%
% aandeel eind 2016	0,016%
EV begin 2016	€ 3,582 miljard [31 december 2014]
EV eind 2016	€ 3,582 miljard [31 december 2014]
VV begin 2016	€ 149,9 miljard [31 december 2014]
VV eind 2016	€ 149,9 miljard [31 december 2014]
Financiële resultaat in 2016	€ 126 miljoen [2014]
Financiële ontwikkeling	Zie het verslag van de Raad van Bestuur in het Halfjaarbericht 2015. Dit bericht is te vinden via: https://www.bngbank.nl/investors/financials/interim-report
Inhoudelijke ontwikkeling	Idem
Risico's	Zie de risicoparagraaf in het jaarverslag 2014. Deze is te vinden via de link: https://www.bngbank.nl/investors/financials/annual-report

Naam	N.V. Waterbedrijf Groningen
Vestigingsplaats	Groningen
Doel	Levering van drinkwater aan ruim 260.000 woningen en bedrijven in de provincie Groningen en Eelde-Paterswolde
Deelnemende partijen	De provincie Groningen en de gemeenten in de provincie Groningen
Harense bestuurder(s)	Geen
% aandeel begin 2016	2,8%
% aandeel eind 2016	2,8%
EV begin 2016	€ 64,3 miljoen [31 december 2014]
EV eind 2016	€ 64,3 miljoen [31 december 2014]
VV begin 2016	€ 102,1 miljoen [31 december 2014]
VV eind 2016	€ 102,1 miljoen [31 december 2014]
Financiële resultaat in 2016	€ 2,8 miljoen [2014]
Financiële ontwikkeling	Zie het Jaarverslag 2014 van Waterbedrijf Groningen, te bereiken via de link: https://waterbedrijfgroningen.nl/wp-content/uploads/2015/06/WBGJaarverslag2014C2.pdf
Inhoudelijke ontwikkeling	Idem
Risico's	Idem

Overige samenwerkingsvormen

Naam	Samenwerkingsverband Zuidlaardermeer gemeenten
Vestigingsplaats	Zuidlaren
Doel	Samenwerkingsverband m.b.t. recreatieve voorzieningen op en rond het Zuidlaardermeer met als belangrijkste doel het overleg tussen de gemeenten te structureren en te formaliseren.
Deelnemende partijen	Gemeenten Hogeveen-Sappemeer, Haren en Tynaarlo en Recreatieschap Drenthe (secretariaat en uitvoering)
Harense bestuurder(s)	Bestuur: mevr. Sloot
% aandeel begin/eind 2016	N.v.t.
EV begin/eind 2016	N.v.t.
VV begin/eind 2016	N.v.t.
Financiële resultaat in 2016	N.v.t.
Financiële ontwikkeling	Geen. Er vinden geen financiële transacties plaats met betrekking tot het Zuidlaardermeer vanuit de gemeente.
Inhoudelijke ontwikkeling	Onder druk van ondernemers en de provincie Groningen is er in 2016 een conceptplan gemaakt voor revitalisering van het meer. Bij de kostendekking gaat het plan uit van 50% subsidie vanuit de provincie en het resterende deel op te brengen door de gemeenten. Het grootste deel van de kosten komt voor rekening van de gemeente Haren, de raming is ca. € 50.000. Gemeenten moeten nog een besluit nemen over het plan en de gevraagde co-financiering.
Risico's	De kans is reëel dat de geraamde revitaliseringkosten in werkelijkheid groter zullen zijn dan geraamd, waardoor de gemeentelijke bijdrage ook groter zal worden dan geraamd.

Naam	Regio Groningen-Assen
Vestigingsplaats	Groningen
Doel	Uitgangspunt van Regio Groningen-Assen is het bundelen van wonen, werken en mobiliteit. Door zuinig en duurzaam om te gaan met de ruimte blijven de kwaliteiten van het gebied in stand. Bundelen is bovendien gunstig voor het functioneren van hoogwaardige voorzieningen, die draagvlak nodig hebben om in de benen te blijven. Ook voor het beheersen van de verkeersstromen en voor het in stand houden en versterken van het landelijk gebied is het verstandig te bundelen. De Regiovisie is een ruimtelijke ontwikkelingsvisie voor de lange termijn, waarbij de provincies en gemeenten over hun bestuurlijke grenzen heen kijken

	en samenwerken om kansen te creëren voor goede ontwikkelingen in het regiogebied. Kansen op goed werk, goed onderwijs, goede voorzieningen en op een goed betaalbare woning in een uitstekende woonomgeving. Het uitgangspunt van de regiovisie is dat de steden niet zonder de omliggende regio kunnen, maar de omliggende regio ook niet zonder de steden.
Deelnemende partijen	Gemeenten Assen, Bedum, Groningen, Haren, Hoogezand-Sappemeer, Leek, Noordenveld, Slochteren, Ten Boer, Tynaarlo, Winsum en Zuidhorn. Provincies Drenthe en Groningen
Harense bestuurder(s)	Geen
% aandeel begin 2016	1,2%
% aandeel eind 2016	1,2%
EV begin 2016	€ 12,9 miljoen
EV eind 2016	€ 10,4 miljoen
VV begin 2016	€ 5,4 miljoen [eind 2014]
VV eind 2016	Nog niet bekend
Financiële resultaat in 2016	€ 2,6 miljoen negatief
Financiële ontwikkeling	De actualisatie van de regiovisie heeft de nodige financiële gevolgen. Zo is onder andere de jaarlijkse bijdrage van de deelnemers verlaagd. De jaarlijkse bijdrage van de gemeente Haren was in 2010 € 111.000. Deze bijdrage is tot en met 2013 tijdelijk verlaagd tot € 100.000. Inmiddels is de jaarlijkse bijdrage met ingang van 1 januari 2014 structureel verlaagd tot € 78.000. De looptijd van de jaarlijkse bijdrage is verlengd met 3 jaar tot en met 2023.
Inhoudelijke ontwikkeling	Voor de komende jaren ziet de uitvoeringsagenda Regio Groningen-Assen er als volgt uit: 1. Het economisch kerngebied verder ontwikkelen. De regio faciliteert hiertoe het Economisch platform Regio Groningen-Assen en draagt zorg voor de monitoring van de afspraken over bedrijfshuisvesting. De Regio dient daarnaast als vestigingsregio positief in beeld te blijven, met waardering voor zowel het woon- als het werkklimaat. 2. De interne samenhang versterken. De regio draagt zorg voor de uitvoering van de bereikbaarheidsstrategie en voor de monitoring van de reeds gemaakte afspraken op het gebied van woningbouw. 3. De kwaliteit van stad en land behouden en versterken. De regio concentreert zich op regionale landschapsprojecten, waarbij de toegevoegde waarde voor het versterken van de gebiedskwaliteit van de regio en het benutten van de economische kansen voor recreatie en toerisme centraal staan.
Risico's	Beperkt

5.2 Subsidies

Onderstaande instellingen zijn geen verbonden partijen (zie paragraaf 5.1), maar zijn wel belangrijk voor de behartiging van een bepaald publiek belang. Op basis van het relatieve belang van de stichting voor de gemeentelijke taakuitvoering is een selectie gemaakt. Immers er zijn zeer veel stichtingen die via een subsidierelatie of anderszins maatschappelijke taken voor de gemeente uitvoeren. Deze allemaal te noemen zou niet in de lijn van het doel van deze paragraaf liggen.

Voor een totaaloverzicht van alle subsidies verwijzen wij u naar de gemeentelijke website.

Naam	Doel (= het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	Financiële bijdrage van Haren over 2015	Financiële bijdrage van Haren over 2016
Stichting Torion	Torion heeft een brede welzijnstaak. doelgroepen zijn ouderen en mantelzorgers, jeugd, vrijwilligers en allochtonen. De algemene opdracht aan Torion is het uitvoeren van welzijnstaken voor de kwetsbare burgers die een afstand hebben tot participatie en bijdragen aan de samenleving. Torion vervult tevens een taak in de gemeentelijke toegang tot de zorg (lokaal loket, wijkteam, zorgtoewijzing jeugd).	€ 728.000	€ 639.000
Stichting Baasis	Wij hebben het openbaar onderwijs met ingang van 2009 verzelfstandigd in Stichting Openbaar Onderwijs Baasis. Baasis zorgt voor voldoende en adequaat openbaar onderwijs in de gemeentes Haren en Tynaarlo.	€ 210.000 (vakleerkrachten LO)	€ 190.000 (vakleerkrachten en LO)
Kopland Zelfstandige hulpverleners / bureaus	De lokale basiszorg is een collectieve voorziening die ondersteuning biedt aan inwoners die dat nodig hebben. Het gaat hierbij om lichte en tijdelijke ondersteuning op verschillende terrein, van gesprekken over opvoeden tot het omgaan met verlies, van ondersteuning bij de financiële administratie tot relatieproblemen. Deze basiszorg wordt geleverd door onder andere Veilig Thuis Groningen (opvolging meldingen huiselijk geweld) en zelfstandig gevestigde hulpverleners.	€ 183.000	€ 100.000

Centrum Jeugd & Gezin (CJG)	<p>Het CJG Haren is een samenwerkingsverband van GGD Groningen, Stichting Torion en gemeente Haren. De coördinator / consulent is in dienst van de GGD Groningen. In het CJG worden de 5 gemeentelijke functies op het gebied van jeugdbeleid uitgevoerd: informatie en advies, signalering, toeleiding naar hulpverlening, aanbod licht pedagogische hulpverlening en coördinatie van zorg. Het CJG bundelt de Jeugdgezondheidszorg 0 - 19, de 5 gemeentelijke functies jeugdbeleid, en heeft een schakel met het wijkteam.</p>	<p>€ 113.000</p>	<p>€ 116.000</p>
Stichting Biblionet Groningen /Bibliotheek Haren	<p>Biblionet Groningen is het netwerk van fysieke en virtuele openbare bibliotheken in stad en provincie Groningen waar alle inwoners terecht kunnen voor lezen, luisteren en kijken, boeken en andere informatiedragers lenen, kennis en cultuur. De Bibliotheek Haren is onderdeel van dit netwerk. De Bibliotheek Haren is een actieve partner in het Harense culturele netwerk. 46% van de Harener inwoners is lid van de bibliotheek.</p>	<p>€ 531.000</p>	<p>€ 515.000</p>
Dorpsfonds en Ondernemend Haren	<p>Het dorpsfonds en Ondernemend Haren ontvangen een jaarlijkse subsidie om de centrumfunctie van Haren en het ondernemersklimaat te versterken. Ondernemend Haren en het dorpsfonds zullen hiertoe activiteiten initiëren, organiseren of faciliteren om zo te komen tot een levendig centrum en een gunstig ondernemersklimaat. De activiteiten van het dorpsfonds betreffen onder andere marketing, het organiseren van evenementen en het optreden als gesprekspartner bij de verdere ontwikkeling van de centrumvisie (waaronder verbetering van het Raadhuisplein).</p>	<p>€ 75.000</p>	<p>€ 138.000</p>

5.3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Op 30 januari 2012 heeft u het beleid ten aanzien van weerstandsvermogen en schuldpositie vastgesteld. Op basis van de gangbare definitie van het weerstandsvermogen, te weten 'het vermogen van de gemeente om risico's op te kunnen vangen teneinde zijn taken te kunnen voortzetten', heeft u een doel vastgelegd met betrekking tot het kengetal Ratio Weerstandsvermogen. De Ratio Weerstandsvermogen is het quotiënt van de som van de gekwantificeerde risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit en dient minimaal 1 te zijn, met andere woorden: de weerstandscapaciteit dient voldoende te zijn om de gekwantificeerde risico's volledig af te dekken. In deze paragraaf zal eerst een overzicht worden gegeven van de actuele ontwikkelingen. Daarna inventariseren wij de risico's, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen incidentele en structurele risico's. Vervolgens kwantificeren wij deze risico's, waarna wij de weerstandscapaciteit zullen inventariseren. Door het vergelijken van gekwantificeerde risico's en weerstandscapaciteit kunnen wij beoordelen of de weerstandscapaciteit voldoende is.

Een nieuw onderdeel van deze paragraaf wordt gevormd door de financiële kengetallen en de beoordeling daarvan die met ingang van deze begroting verplicht dienen te worden opgenomen op grond van (een wijziging van) het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Actuele ontwikkelingen

Deze paragraaf is een geactualiseerde versie van de paragraaf Weerstandsvermogen uit de Jaarstukken 2014. Sinds het vaststellen van de Jaarstukken hebben zich de volgende ontwikkelingen voorgedaan met betrekking tot de risico's:

Nieuw risico: Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven

Met ingang van 1 januari 2016 zullen overheden voor de fiscale ondernemingsactiviteiten belastingplichtig worden voor de vennootschapsbelasting op grond van de 'Wet modernisering vennootschapsbelasting overheidsondernemingen'. In de wet is geregeld dat gemeenten integraal onder de wet Vpb zullen vallen, waarbij een aantal uitzonderingen is gedefinieerd. Deze wet heeft tot gevolg dat over de fiscale winst van alle belaste ondernemingsactiviteiten samen maximaal 25% vennootschapsbelasting moet worden afgedragen.

De gevolgen van de wet zijn administratief en organisatorisch groot en vragen keuzes op strategisch niveau.

We schatten in dat de invoering van de Vpb voor de gemeente Haren vooral van invloed zal zijn op de grondexploitaties. De financiële effecten kunnen groot zijn.

Ten behoeve van deze paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing hebben we een eerste inschatting gedaan van de belastingplicht voor 2016. Er nog veel onduidelijkheden zijn rondom waardering en toerekening van kosten. We kunnen dus nog geen betrouwbare raming opnemen in de begroting. Daarom houden we voor de jaren 2016-2019 rekening met een risico. Het risico voor 2016 is berekend op € 200.000. We gaan uit van een structureel risico en vermenigvuldigen het risicobedrag daarom met een factor 2.

Bij de rekening 2015 zullen we het risico actualiseren, aangezien er dan meer bekend is over definitieve regelgeving en de effecten daarvan voor Haren. We schatten de kans dat het risico zich voordoet in op 75%. Daarmee komen we uit op een benodigde weerstandscapaciteit voor dit risico van € 270.000 (= € 200.000 x 2 x 75% x 90%).

Actualisatie grondexploitaties

In verband met de najaarsactualisatie van de grondexploitaties en de daaraan gekoppelde risicoanalyses zijn de risico's van de grondexploitaties gewijzigd. Voor de grondexploitatie Stationsgebied heeft dit rechtstreeks gevolgen voor de hoogte van de benodigde weerstandscapaciteit. Die gaat naar beneden.

Aanpassing rekenrente

In verband met de per 2016 doorgevoerde verlaging van de rekenrente wordt de benodigde weerstandscapaciteit voor de grondexploitaties Nesciopark en Haderaplein lager.

Vervallen risico: Algemene uitkering uit het Gemeentefonds

In de Jaarstukken 2014 omschreven wij dit risico als volgt:

“In het meerjarenperspectief neemt de onzekerheid over de modeluitkomsten van de algemene uitkering toe. Dit komt omdat geen zekerheid bestaat over de ontwikkeling van de diverse parameters en tarieven in het rekenmodel. Hierbij valt ook te denken aan de algemene economische ontwikkelingen die via de hoogte van de Rijksuitgaven doorwerken naar het Gemeentefonds.”

Inmiddels zijn wij na een herbeoordeling tot de conclusie gekomen dat de kans op tegenvallers even groot is als de kans op meevallers. Het enige wat we zelf kunnen doen is zo goed mogelijk ramen en eventuele kortingen opvangen met ombuigingen (kostenverlagingen of opbrengstenverhogingen). Samen met andere gemeenten blijven wij er bij het Rijk op aandringen om te komen tot grotere voorspelbaarheid van de Gemeentefonds-uitkeringen.

Het schrappen van dit risico leidt tot een verlaging van de benodigde weerstandscapaciteit met € 225.000.

De actualisering van de risico's heeft geleid tot de volgende cijfermatige aanpassingen in de tabel berekening benodigd weerstandsvermogen:

Risico	Aanpassing benodigd weerstandscapaciteit	Bedrag aanpassing (x € 1.000)
Vpb voor overheidsbedrijven	Verhoging	270
Actualisatie grondexploitaties: Stationsgebied	Verlaging	-62
Aanpassing rekenrente: Nesciopark	Verlaging	-36
Aanpassing rekenrente: Haderaplein	Verlaging	-9
Vervallen risico Gemeentefonds	Verlaging	-225
Totaal	Verlaging	-62

Hieronder bij Incidentele risico's en Structurele risico's worden alle risico's uitgebreid inhoudelijk toegelicht.

Risico's

Incidentele risico's

Stichting Baasis

In artikel 23, lid 4 van de grondwet staat vastgelegd dat in elke gemeente van overheidswege voldoende algemeen vormend lager onderwijs moet worden gegeven in een genoegzaam aantal scholen. Een gezonde financiële positie van Stichting Baasis is een belangrijke voorwaarde voor het in stand kunnen houden van de openbare scholen. In het recente verleden zijn er financiële problemen geweest die middels bezuinigingen en binnen de reservepositie van de stichting konden worden opgelost. Voor het (rest)risico nemen wij een PM-post op.

Lening zwembad

Er is een lening van € 0,7 miljoen verstrekt aan de stichting die zwembad Scharlakenhof exploiteert. Dit leidt tot een risico dat voor het eerst in de paragraaf Weerstandsvormogen in de Jaarstukken 2012 is verwerkt. Wij becijferden de benodigde weerstandscapaciteit in verband met het niet terugbetalen van de lening toen op € 472.500. Dit becijferden wij als volgt: € 0,7 miljoen (maximale schade) x 75% (kans) x 90% (correctiefactor in verband met het feit dat niet alle risico's zich tegelijkertijd voordoen).

Garanties en leningen aan derden (exclusief Haren Noord en zwembad)

De gemeente heeft een aantal geldleningen gegarandeerd. In totaal staat de gemeente garant voor circa € 2,7 miljoen. Als deze leningen niet kunnen worden afgelost kan de geldgever de gemeente aanspreken. Van het genoemde bedrag van circa € 2,7 miljoen heeft circa € 2,3 miljoen betrekking op hypothecaire leningen. Dit betreft de gemeentelijke personeelshypotheekportefeuille die op 9 juni 2006 is verkocht. In het kader van deze verkoop is een gemeentegarantie afgegeven op de restantbedragen van de betreffende leningen. Door verkoop van woningen en uit dienst treden van personeel daalt deze garantie snel. Bij verkoop van de portefeuille bedroeg het garantiebedrag nog € 4,3 miljoen.

De gemeente loopt voorts risico met betrekking tot de aflossing van uitstaande geldleningen. Per 31 december 2013 ging het om een bedrag van circa € 0,8 miljoen. Dit bedrag heeft bijna helemaal betrekking op een 'aflossingsvrije' lening van circa € 0,8 miljoen die is verstrekt aan Stichting Zorgboerderij Mikkelfhorst.

De lening aan de zorgboerderij betreft een lening die aan het einde van de looptijd in 2033 in een termijn zal worden afgelost. Het betreft een hypothecaire lening waarvoor maandelijks rente wordt betaald. Er zijn geen betalingsachterstanden.

Haren Noord

Voor de ontwikkeling van Haren Noord hebben wij tezamen met een tweetal bedrijven de Gemeenschappelijke Exploitatiemaatschappij (GEM) Haren Noord C.V. opgericht. Dit om een optimale bedrijfsvoering en een zuivere risicoverdeling met de marktpartijen bij de ontwikkeling van Haren Noord mogelijk te maken. De GEM Haren Noord C.V. wordt bestuurd door de GEM Haren Noord Beheer B.V. waarin dezelfde partijen deelnemen als in de C.V.

Om de aansprakelijkheid van de gemeente met betrekking tot de bedrijfsvoering zoveel mogelijk uit te sluiten nemen wij indirect deel in GEM Haren Noord C.V. en GEM Haren Noord Beheer B.V., respectievelijk via de juridische entiteiten Stichting Commanditair Kapitaal Haren Noord en Dilgt Hemmen Essen B.V. De totale kapitaalstorting door de gemeente in de diverse rechtspersonen bedraagt € 67.000. Het totale risico bij een faillissement van GEM Haren Noord C.V. is echter veel hoger in verband met de gemeentegarantie op de lening die door GEM Haren Noord C.V. is aangetrokken.

De gemeente heeft in het kader van de financiering van de woningbouw in Haren Noord een garantie van € 22 miljoen afgegeven op een lening die is aangetrokken door de Gemeenschappelijke Exploitatiemaatschappij (GEM) Haren Noord Beheer C.V. Dit bedrag is voor de helft afgedekt door contra-garanties van de moederbedrijven van de in GEM Haren Noord C.V. deelnemende marktpartijen.

Het resterende risico is verminderd middels diverse maatregelen in de bedrijfsvoering (zoals de wijze van fasering van de ontwikkeling van het gebied en de 'grond-routing'). Voor de financieringsconstructie met gemeentegarantie is gekozen vanwege de substantiële rentevoordelen, waarvan de gemeente via het resultaat op de grondexploitatie mee profiteert. Om te zorgen dat er bij deze constructie geen sprake is van staatssteun, betaalt de CV gedurende de looptijd van de garantie een borgstellingsprovisie aan de gemeente. Vertragingen kunnen leiden tot liquiditeitsproblemen bij de GEM, waarvoor een ophoging van de (contra-)garanties een oplossing kan bieden (de wenselijkheid hiervan hangt af van de analyse van de oorzaken van de vertraging en vooral van de actuele vooruitzichten).

De gronden in Haren Noord staan bij de gemeente op de balans (onder de grondexploitaties). Hiertegenover staan de voorschotten die van de GEM zijn ontvangen in verband met de toekomstige levering van de gronden. Deze voorschotten staan op de balans van de gemeente gerubriceerd onder de overlopende passiva. De voorschotten zijn door de GEM betaald vanuit de afgesloten leningen (waarop door de gemeente en marktpartijen (contra-) garanties zijn afgegeven). Als alles fout gaat bij de GEM, zou dit er in het uiterste geval toe kunnen leiden dat de gemeente de voorschotten moet terugbetalen aan de GEM. In dat geval zou de gemeente de gronden wel zelf kunnen ontwikkelen, de gronden zijn dan immers nog in het bezit van de gemeente. Het uiteindelijke risico is dus een renterisico voor de gemeente die de winstmogelijkheden van de grondexploitatie (deels) zal kunnen doen verdampen.

Met betrekking tot GEM Haren Noord zijn er niet alleen risico's, maar ook kansen. Los van de jaarlijkse betalingen van circa € 0,5 miljoen (te vermeerderen met de indexering) die vanaf bouwbegin tien jaar lang door de GEM aan de gemeente gedaan zullen worden voor het zogeheten fonds Bovenwijks en die in de jaarrekening/begroting zijn opgenomen vanaf 2010 (voor de gemeente zijn dit vrij besteedbare gelden) en los van de betaling door de GEM van de kosten van de sportverplaatsing (exclusief eventuele grondaankopen voor alternatieve locaties) zijn dit:

- De boekwinst van in totaal circa € 3,9 miljoen op de inbreng van gemeentelijke gronden in GEM Haren Noord. Bij het nemen van een besluit van de aandeelhouders van de GEM tot het bouwrijp maken van een deelgebied vindt de economische overdracht van het betreffende deelgebied door de gemeente aan de GEM plaats en kan een evenredig deel van de boekwinst worden genomen. De eerste boekwinst is in 2010 gerealiseerd, een bedrag van € 1.122.000.

Dit bedrag is verantwoord in het overzicht van baten en lasten 2010 en heeft betrekking op de overdracht van het economisch eigendom van deelgebied 3. Het tweede deel van de boekwinst, een bedrag van € 2.221.000 in verband met de economische overdracht van de deelgebieden 5 en 6, is in 2014 genomen. Het laatste deel van de boekwinst, te weten een bedrag van € 514.000, zal naar verwachting in 2020 worden gerealiseerd.

- In de door de aandeelhouders van GEM Haren Noord vastgestelde herziening grondexploitatie 2015 is sprake van een winst van circa € 0,6 miljoen. Een eventueel gerealiseerde winst zal aan de aandeelhouders worden uitgekeerd.

Lagere opbrengst te verkopen vastgoed

Op de balans per 31 december 2014 staat onder de Voorraden de boekwaarde opgenomen van het te verkopen vastgoed. Daarbij gaat het om een boerderij, huizen en een voormalig clubgebouw van een voetbalvereniging. Het risico bestaat dat de gerealiseerde opbrengst lager zal zijn dan de boekwaarde. We gaan daarbij uit van een maximaal risico van 20% van de boekwaarde met een kans van 25%.

Stationsgebied

Uit de actualisatie van de grondexploitaties per 1 juli 2015, die u separaat ter vaststelling is aangeboden, blijkt dat er voor de grondexploitatie Stationsgebied sprake is van 6 belangrijke risico's die leiden tot een totaal maximaal risico van € 1.372.000. Vermenigvuldigd met een per risico verschillende kans leidt dit tot een benodigde weerstandscapaciteit van € 205.000 (voor aftrek van de correctiefactor van 10% vanwege het zich niet tegelijkertijd voordoen van alle risico's).

Project Meerweg

Fase 1, het deel dat onder de regie van de gemeente wordt uitgevoerd, is voor wat betreft de aanleg van de publieke infrastructuur afgerond. De voor de gemeente resterende risico's houden vooral verband met de verkoop van gronden aan particuliere ontwikkelaars. Naar analogie van het risico *Lagere opbrengst te verkopen vastgoed* becijferen wij het maximaal risico op 20% van de boekwaarde bij een kans van 25%.

Milieu

Er is sprake van een aantal bekende bodemverontreinigingen waarvoor nog geen sanering is voorzien en waarbij de kosten van een eventuele sanering en het gemeentelijk aandeel daarin onbekend zijn. Daarnaast is het mogelijk dat verontreinigingen aan het licht komen die nu nog onbekend zijn. In een aantal oudere gebouwen is asbest aanwezig met de daaraan verbonden risico's.

Nieuwe wettelijke eisen

Al dan niet als gevolg van tragische gebeurtenissen is de wet- en regelgeving aangescherpt op diverse terreinen zoals Arbo, brandveiligheid en legionellapreventie. Dat dit op deze en andere terreinen ook in de toekomst zal gebeuren staat buiten kijf. Dit kan leiden tot onverwachte financiële nadelen.

Toenemende uitkeringslasten in verband met economische situatie

De uitkeringslasten, met name in het kader van de Wet Werk en Bijstand en andere uitkeringsregelingen, kunnen hoger uitvallen dan voorzien. Een deel van deze lasten moet door de gemeente worden gedragen. Dit is risico dat met name aan de conjunctuur gerelateerd is.

Leges omgevingsvergunning

Een lager dan verwachte bouwsom leidt tot lager dan verwachte leges. Op korte termijn kunnen de kosten niet evenredig verlaagd worden. Dit leidt tot een negatief resultaat op omgevingsvergunningen. Een hoger dan verwachte bouwsom leidt in principe tot een stijging van de kosten, waardoor het resultaat gelijk blijft.

Structurele risico's

Nesciopark

Per 31 december 2014 bedroeg de boekwaarde van deze grondexploitatie € 2.587.000. Dit betreft vooral de boekwaarde van het eerste transferium. De mogelijkheid bestaat om dit transferium te activeren (en te stoppen met de grondexploitatie). Bij de berekening van het weerstandsvermogen houden wij daarom rekening met de eventuele kapitaallasten van het transferium. Rekening houdende met een afschrijvingstermijn van 25 jaar en met de rente-effecten leidt dit tot een benodigd weerstandsvermogen van € 290.000.

Haderaplein

Aangezien er sprake is van een substantieel positief (verwacht) resultaat op deze grondexploitatie van € 1.880.000 in eindwaarde-termen, gaan wij bij de doorrekening van het weerstandsvermogen uit van een scenario met een tot € 0 verdampende winst, waardoor de geraamde storting in de bestemmingsreserve Nieuw Raadhuis van € 1.880.000 niet gerealiseerd kan worden. In dat geval dient een groter deel van de kapitaallasten van het nieuwe raadhuis uit de reguliere exploitatie gedekt te worden. Uitgaande van de afschrijvingstermijn van het raadhuis van 50 jaar en rekening houdend met rente-effecten leidt dit tot een extra kapitaallast in het eerste jaar van € 118.000. Aangezien het gaat om een structurele last vermenigvuldigen wij dit met 2. Via een kans van 25% en de correctiefactor van 90% leidt dit tot een benodigd weerstandsvermogen van € 53.000.

Schadeclaims inwoners

Inwoners kunnen onze gemeente aansprakelijk stellen voor door hen geleden schade. Hoewel wij voor dit soort schadeclaims een verzekering hebben afgesloten, bestaat de kans dat de verzekering een claim niet dekt. Om schadeclaims te voorkomen voeren wij het onderhoud aan bijvoorbeeld wegen en speelvoorzieningen planmatig uit. Ook documenteren wij dit zo goed mogelijk.

Planschades

Landelijk is het claimen van planschade een verschijnsel dat de laatste jaren steeds vaker voorkomt. Dit geldt ook voor Haren. Ook in de (nabije) toekomst is in verband met de toenemende bouwactiviteiten een verdere toename van het aantal planschadeverzoeken te verwachten. Hiervoor proberen wij dekking te vinden bij de veroorzakers, dat wil zeggen binnen de betreffende grondexploitaties.

Gemeenschappelijke regelingen

De gemeente neemt deel aan een aantal gemeenschappelijke regelingen. Bij een aantal regelingen is sprake van een rechtspersoonlijkheid bezittend lichaam. Samen met de andere deelnemende gemeenten dragen wij het risico in de exploitatie van deze instellingen. Sommige van de gemeenschappelijke regelingen zijn, financieel gezien, gevoelig voor gewijzigde externe omstandigheden, zoals bijvoorbeeld aangescherpte milieuwetgeving (ARCG) of een combinatie van verslechterde economische omstandigheden en wijzigingen in de wetgeving (BWR). In de paragraaf Verbonden partijen staan meer details vermeld over gemeenschappelijke regelingen en andere verbonden partijen.

Decentralisaties in het Sociaal Domein

Voor het bepalen van ons financiële risico hebben wij gekozen voor de volgende benadering. Volgens het CPB heeft het Rijk op de gedecentraliseerde budgetten een bedrag oplopend tot circa € 2,0 miljard op jaarbasis gekort. Dit is wat de gemeenten in totaal moeten bezuinigen op de huidige uitgaven op de gedecentraliseerde taken om geen schade voor de begroting op te lopen. Stel dat het om diverse redenen, bijvoorbeeld onvoldoende sturingsmogelijkheden op de uitgaven of ongunstige uitkomsten van aanbestedingen, niet lukt om deze bezuiniging in te vullen, dan is ons maximaal risico circa 1/1.000 deel van de landelijke bezuiniging van € 2,0 miljard, oftewel € 2.000.000. Het gaat hier om een structureel bedrag. De kans dat dit zich in volle omvang voordoet stellen wij op 10%. Volgens onze systematiek vloeit daar een benodigd weerstandsvermogen uit voort van € 2.000.000 (maximaal risico) x 2 (de factor voor structurele risico's) x 10% (de kans) x 90% (deze factor corrigeert voor de waarschijnlijkheid dat niet alle in de paragraaf Weerstandsvermogen genoemde risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen) = € 360.000.

Rentekosten

In de begroting zijn prognoses gehanteerd voor de rentepercentages. Een stijging van het renteniveau boven de door ons aangehouden prognoses voor lang en kort geld moet als risico niet worden uitgesloten.

Gemeentelijk belastinggebied

Wat de gevolgen van eventuele wijzigingen in het gemeentelijk belastinggebied voor onze gemeente zullen zijn is nog niet te voorspellen.

Macronorm ozb

In verband met de afschaffing van de maximering van (het stijgingspercentage van) de ozb per 1 januari 2008 is door het Rijk een zogenaamde macronorm ingevoerd. De afgeschafte maximering had betrekking op iedere individuele gemeente en de macronorm heeft betrekking op de maximale procentuele stijging van de ozb-opbrengsten van alle gemeenten samen. Het Rijk behoudt zich het recht voor om in te grijpen als de werkelijke stijging boven de macronorm komt te liggen, bijvoorbeeld via een verlaging van de algemene uitkering.

Nu hebben wij wel invloed op onze eigen tariefstelling, maar uiteraard niet op de tariefstelling van andere gemeenten. Mochten andere gemeenten hun tarieven te hoog opschroeven, dan kan dat dus (via de algemene uitkering) een negatieve invloed hebben op onze exploitatie.

Landelijke en regionale initiatieven

In landelijk en regionaal verband zijn wij betrokken bij ontwikkelingen die op termijn ook geld kunnen gaan kosten.

Werkgeversrisico's

Als werkgever loopt de gemeente de gebruikelijke werkgeversrisico's. Zo kunnen een sterk oplopend ziekteverzuim en/of uitstroom naar de WIA leiden tot grote financiële consequenties. Daarnaast zijn wij eigen risicodragers met betrekking tot de kosten van de WW- / wachtgeldregelingen voor ambtenaren en bestuurders.

Naast de risico's op grond van de bestaande regelingen, is er het risico van kosten die voortvloeien uit wijzigingen in de wet- en regelgeving. Een ander werkgeversrisico is een (verdere) stijging van (het werkgeversdeel) van de pensioenpremies als gevolg van tegenvallende beleggingsresultaten van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds.

Investeringskosten

In het verleden is een groot aantal voorzieningen gerealiseerd waarvan de investeringskosten werden gedekt ten laste van reserves dan wel subsidies. Ook is een onbekend aantal activa zonder boekwaarde (alle activa van voor 1984 zijn in de voorgaande collegeperiode afgeboekt ten laste van de reserves ter verlaging van de kapitaallasten), waarvoor op termijn vervanging onontkoombaar is. Iedere vervanging van dergelijke activa leidt dus tot een toename van de kapitaallasten.

Controles Belastingdienst

Periodiek worden door de Belastingdienst controles uitgevoerd met betrekking tot de btw en de loonheffing. De laatste controle is in 2008 geweest met betrekking tot de btw (btw-compensatiefonds en ondernemers-btw) over het jaar 2003. Hier is een naheffing uit voortgevloeid die is geëxtrapoleerd naar de jaren tot en met 2007. Alhoewel de administratieve uitvoering is verbeterd kunnen in de toekomst kunnen ook voor de jaren vanaf 2008 nadelen ontstaan. In 2013 is door de Belastingdienst een controle uitgevoerd op de juiste toepassing van de loonheffing.

Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven

Zie hierboven bij Actuele ontwikkelingen voor een omschrijving en kwantificering van dit nieuwe risico.

Kwantificering risico's

In onderstaande tabel geven wij aan wat naar onze inschatting de maximale risicobedragen zijn van de hiervoor genoemde risico's. Daarnaast geven wij aan wat de kans is dat het risico zich voordoet (10%, 25%, 50%, 75% of 90%). Om het benodigde weerstandsvermogen te berekenen vermenigvuldigen wij beide grootheden met elkaar. In het geval van structurele risico's vermenigvuldigen wij de uitkomst met een factor 2. De op die manier berekende bedragen tellen wij bij elkaar op en het totaal vermenigvuldigen wij met 90%. Die 90% is een correctie vanwege het feit dat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen. De door ons gebruikte methode is een gangbare methode in gemeenteland en wordt onder andere toegepast door buurgemeente Groningen.

(bedragen x € 1.000)

Risico	Maximaal bedrag	Waarvan incidenteel	Waarvan structureel (x factor 2)	Kans	Max. bedrag x kans
Stichting Baasis					PM
Lening zwembad	700	700		75%	525
Garanties en leningen (excl. Haren Noord en zwembad)	3.500	3.500		10%	350
Haren Noord	11.000	11.000		10%	1.100
Nesciopark	215		430	75%	323
Haderaplein	118		236	25%	59
Stationsgebied	1.372	1.372		Div.	205
Lagere opbrengst te verkopen vastgoed	200	200		25%	50
Project Meerweg	127	127		25%	32
Milieu	200	200		50%	100
Nieuwe wettelijke eisen	500	500		25%	125
Schadeclaims inwoners	100		200	25%	50
Planschades	100		200	50%	100
Gemeenschappelijke regelingen	500		1.000	10%	100
Decentralisatie Rijkstaken	2.000		4.000	10%	400
Rentekosten	100		200	50%	100
Gemeentelijk belastinggebied en macronorm	200		400	10%	40
Hogere uitkeringslasten in verband met economie	150	150		50%	75
Lagere leges omgevingsvergunning in verband met economie	400	400		50%	200
Landelijke en regionale initiatieven	300		600	25%	150
Werkgeversrisico's	250		500	50%	250
Investeringen	100		200	25%	50
Controles Belastingdienst	50		100	50%	50
Vpb voor overheidsbedrijven	200		400	75%	300
Subtotaal	22.382	18.149	8.466		4.734
Correctie 10%					-473
Benodigd weerstandsvermogen					4.261

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit is het geheel van middelen en mogelijkheden waarover onze gemeente beschikt om niet-begrote kosten te dekken. Daarbij is het van belang om onderscheid te maken tussen eenmalige en structurele tegenvallers. Incidentele tegenvallers kunnen worden opgevangen door een onttrekking aan de Algemene Reserve (de bestemmingsreserves hebben al een specifiek bestedingsdoel), terwijl structurele tegenvallers kunnen worden opgevangen door het benutten van een deel van de zogenaamde onbenutte belastingcapaciteit.

De onbenutte belastingcapaciteit is gedefinieerd als het bedrag dat wij in redelijkheid nog aan extra inkomsten (belastingen en heffingen) kunnen genereren voor het geval zich tegenvallers voordoen. Het is een structurele variabele: je kunt het elk jaar weer vragen. Volgens de meest gangbare berekeningsmethode wordt de onbenutte belastingcapaciteit berekend door het verschil te nemen tussen de totale opbrengst van OZB, rioolrecht en afvalstoffenheffing op basis van de artikel 12-normen en de totale opbrengst van OZB, rioolrecht en afvalstoffenheffing op basis van de eigen tarieven. Aangezien onze eigen tarieven voor rioolrecht en afvalstoffenheffing overeenkomen met de artikel 12-norm van 100% kostendekkendheid, is er alleen bij de OZB sprake van onbenutte belastingcapaciteit. Het OZB-normtarief 2016 is 0,1889% van de WOZ-waarde. Dit is een op basis van de WOZ-waarden gewogen gemiddeld tarief van de drie soorten OZB: OZB eigenaren woningen, OZB eigenaren niet-woningen en OZB gebruikers niet-woningen. Het Harense gewogen gemiddelde tarief in 2016 ligt hier, ook na de voorgestelde verhoging van de OZB (voor niet-woningen) ruim onder. Voor de drie verschillende soorten OZB leidt dit tot een onbenutte belastingcapaciteit van € 831.000.

De Algemene Reserve bedraagt per 31 december 2016 naar verwachting € 3.548.000 (dit is inclusief het onverdeelde in de Bestuursrapportage 2015 verwachte nadelige saldo over 2015 van afgerond € 558.000). Onze totale weerstandscapaciteit, oftewel het totaal van de Algemene Reserve en de onbenutte belastingcapaciteit komt daarmee per 31 december 2016 naar verwachting uit op € 4.379.000.

Beoordeling weerstandsvermogen

Onze weerstandscapaciteit ligt op 31 december 2016 met circa € 4,4 miljoen naar verwachting hoger dan de benodigde weerstandscapaciteit van circa € 4,3 miljoen.

Verplichte financiële kengetallen

Met ingang van deze begroting dienen de volgende financiële kengetallen en de beoordeling daarvan verplicht in deze paragraaf te worden opgenomen op grond van (een wijziging van) het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV):

Kengetal	Jaarverslag	Begroting	Begroting
	2014	2015	2016
Netto schuldquote	186,3%	179,8%	147,0%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	182,8%	176,5%	144,1%
Solvabiliteitsratio	10,3%	11,0%	13,7%
Structurele exploitatieruimte	20,4%	5,8%	11,8%
Grondexploitatie	35,1%	3,8%	-2,1%
Belastingcapaciteit	116,1%	116,2%	115,1%

De netto schuldquote is hetzelfde als netto schuld / exploitatie, omdat dit één van de kengetallen is die wij hanteren voor onze schuldpositie en waarvoor u een doel heeft vastgesteld voor het jaar 2022. Voor de doelen en het beleid met betrekking tot de schuldpositie verwijzen wij u naar 3.3 Prognosebalans en 7.5 Financiering.

De solvabiliteitsratio is het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het is het omgekeerde van de debt ratio (vreemd vermogen gedeeld door het balanstotaal), één van de kengetallen is die wij hanteren voor onze schuldpositie en waarvoor u een doel heeft vastgesteld voor het jaar 2022. Voor de doelen en het beleid met betrekking tot de schuldpositie verwijzen wij u naar 3.3 Prognosebalans en 7.5 Financiering.

De structurele exploitatieruimte geeft de mate weer waarin de structurele baten de structurele lasten overstijgen, uitgedrukt in een percentage van het begrotingstotaal. Uit het feit dat dit kengetal positief is blijkt dat er een behoorlijk overschot is als we abstraheren van alle incidentele baten en lasten.

Het kengetal Grondexploitatie drukt de totale boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie en de nog niet in exploitatie genomen gronden uit in een percentage van het begrotingstotaal en is daarmee ook een soort indicator van de risico's gerelateerd aan de grondexploitaties. De forse daling in 2015 ten opzichte van 2014 wordt vooral veroorzaakt door (de administratieve afwikkeling van) de economische overdracht van de gronden in deelgebied 5/6 van Haren Noord aan GEM Haren Noord CV.

Het kengetal Belastingcapaciteit drukt de woonlasten van een gemiddeld Harens meerpersoonshuishouden (in een huis met een gemiddelde Harense WOZ-waarde) uit in een percentage van de gemiddelde woonlasten van een Nederlands gezin in het jaar ervoor.

5.4 Onderhoud kapitaalgoederen

Wat willen wij bereiken?

In Haren hebben wij de zorg voor onze openbare ruimte. Veel activiteiten, die diverse beleidsterreinen omvatten, vinden daar plaats. Daar hebben wij veel voor geïnvesteerd. De kwaliteit van die investeringen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en de lasten die dat met zich meebrengt. Het voert te ver om voor al deze zaken in deze begroting in te gaan op wat wij willen bereiken. In de volgende beleidsnota's is op die vraag ingegaan:

Investerings in	Beleidsnota vastgesteld in	Onderhoud betreft
Riolen	2014	140 km riolering
Wegen	2014	1.054.000 m ² verhardingen
Integraal huisvestingsplan scholen	2014	18 gebouwen
Gemeentelijke gebouwen (excl. scholen)	In 2014 meerjarig onderhoudsplan opgesteld als basis bepaling dotatie Voorziening Onderhoud Gebouwen	46 gebouwen
Openbaar groen (groenbeheerplan)	2010	96 ha. openbaar groen
Openbare verlichting	2015	4.371 lichtmasten
Water (baggerplan)	2012	101.500 m ²
Openbare Ruimte (IBOR)	2014	Betreft vaststelling gewenst (beeld)kwaliteitsniveau op "basiskwaliteit"

Wat hebben wij gedaan?

De uit bovenstaande beleidsnota's voortvloeiende jaarprogramma's hebben wij opgevoerd als investering in de investeringsschema's in de betreffende jaren of als geraamde kostenpost in de begroting/meerjarenramingen van de betreffende jaren. In het onderstaande gaan wij in op de vraag welke uitgaven wij activeren en welke uitgaven wij rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening brengen.

Met betrekking tot het onderhoud en de vervanging van kapitaalgoederen hanteren wij de volgende financiële systematiek:

- Riolen. De kosten van klein onderhoud (zonder meerjarig nut) brengen wij rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening. Voor wat betreft het groot onderhoud (met meerjarig nut), dit zijn vervangingen van delen van het rioolstelsel, passen wij de zogenaamde componentenmethode toe. Als componenten hebben wij hierbij rioolbuizen en rioolpompen benoemd. Voor de verschillende componenten hanteren wij verschillende afschrijvingstermijnen: voor buizen 50 jaar en voor pompen 15 jaar. U heeft besloten om met ingang van 2013 een rioolvoorziening te vormen met een driedelig doel: het egaliseren van baggerkosten, het omlaag brengen van de kapitaallasten als percentage van de totale rioollasten en het creëren van een kleine buffer voor onverwachte tegenvallers.

In het kader van de Nota Reserves en Voorzieningen 2013 (onderdeel van de Voorjaarsnota 2013) heeft u besloten om met ingang van 2013 een Bestemmingsreserve Riolen in te stellen. Het resultaat van de rioolexploitatie in enig jaar wordt aan deze reserve toegevoegd of onttrokken.

- **Wegen.** De kosten van klein onderhoud (zonder meerjarig nut) brengen wij rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening. Voor wat betreft het groot onderhoud (met meerjarig nut), dit zijn vooral vervangingen van lagen van wegen, passen wij de zogenaamde componentenmethode toe. Wij kennen de volgende componenten met bijbehorende afschrijvingstermijnen: vervanging slijtlagen 7 jaar, vervanging deklagen 14 jaar en rehabilitaties 30 jaar.
- **Scholen.** Per 1 januari 2015 is de verantwoordelijkheid voor het onderhoud van scholen in het Primair en Speciaal Onderwijs geheel overgegaan naar de schoolbesturen (bij het Voortgezet Onderwijs was dit al zo geregeld), waardoor wij als gemeente vanaf die datum in principe alleen nog verantwoordelijk zijn voor (noodzakelijke) nieuwbouw en aanpassingen aan schoolgebouwen.
- **Gemeentelijke gebouwen.** De kosten van klein onderhoud (zonder meerjarig nut) brengen wij rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening. Voor wat betreft het groot onderhoud (met meerjarig nut), zowel het bouwkundige als het schilderonderhoud, passen wij de voorzieningenmethode toe. De jaarlijkse toevoeging aan de hiervoor in het leven geroepen Voorziening Onderhoud Gebouwen hebben wij als last in de begroting verwerkt. In het jaar waarin het groot onderhoud wordt uitgevoerd brengen wij de betreffende uitgaven ten laste van de voorziening.
- **Openbaar groen.** Wij brengen alle onderhoudskosten van openbaar groen rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening.
- **Openbare verlichting.** Klein onderhoud aan lichtmasten wordt rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening gebracht. Vervanging van armaturen en vervanging van masten worden afgeschreven in respectievelijk 20 en 40 jaar.

Wat heeft het gekost?

Voor zover de kosten van (groot) onderhoud via een voorziening lopen zijn de begrote jaarlijkse lasten (dotaties) in €:

	2016	2017	2018	2019
Riolering	140.784	205.003	206.319	314.149
Onderhoud gebouwen	499.990	499.990	499.990	499.990
Kunstgras voetbal- en hockeyvelden	96.800	96.800	96.800	96.800

Voor de te activeren vervangingen met betrekking tot wegen, riolen en openbare verlichting verwijzen wij naar paragraaf 6.3 Investerings.

5.5 Financiering

Wat willen wij bereiken?

Op 30 januari 2012 heeft u het beleid ten aanzien van weerstandsvermogen en schuldenpositie vastgesteld. Voor wat betreft de schuldenpositie heeft u doelen vastgesteld voor de kengetallen debt ratio en nettoschuld / exploitatie. Daarbij heeft u bepaald dat deze doelen in 2022 bereikt dienen te zijn. Het overige beleid op het terrein van de financiering hebben wij vastgelegd in het door u in december 2014 vastgestelde Treasurystatuut.

Met de externe wet- en regelgeving, ons financieringsstatuut en ons beleid ten aanzien van de schuldenpositie als basis worden in de financieringsparagraaf van de begroting jaarlijks beargumenteerd doelen geformuleerd ter zake van:

- de calculatorische rentevoet en het voorgenomen saldo renteomslag;
- de voorgenomen aflossingen op lopende langlopende leningen en aantrekkingen van nieuwe langlopende leningen (in termen van de Wet Financiering Decentrale Overheden (Fido): vaste schulden, oftewel leningen met een looptijd van een jaar of langer);
- de voorgenomen limiet voor het aantrekken van kort geld, dat wil zeggen: leningen met een looptijd korter dan een jaar;
- de voorgenomen renterisiconorm;
- de begrote rentepercentages voor de financieringsbehoefte;
- de schuldkengetallen.

De financieringsactiviteiten komen erop neer dat wij de limiet voor het aantrekken van kort geld (in Fido-termen: de kasgeldlimiet) tot het maximum zullen benutten. Deze kasgeldlimiet is het wettelijke maximum aan leningen met een looptijd korter dan een jaar (waaronder ook begrepen worden debetstanden op bankrekeningen).

Om de rentelast op de vaste schulden (leningen met een looptijd langer dan een jaar) binnen de wettelijke randvoorwaarden zo laag en stabiel mogelijk te houden kiezen wij ervoor om onze lange financieringsbehoefte af te dekken door middel van een lening met een looptijd van 15 jaar. In voorgaande jaren voorzagen wij in onze lange financieringsbehoefte met een combinatie van 1- en 15-jarige leningen. Onze reden om het in 2016 anders te doen is dat wij een renteomslag voorzien in het jaar 2016. Wij schatten in dat de (lange) rentes weer zullen stijgen en willen daarom nog graag gebruik maken van de mogelijkheid om de rente tegen een gunstig tarief voor langere tijd vast te leggen. Met de voorgestelde handelwijze blijven wij in 2016 en latere jaren ruimschoots binnen de maximale renterisiconorm die is opgenomen in de Wet Fido. Die houdt in dat wij in een jaar niet meer dan een bedrag gelijk aan 20% van de lasten in de begroting mogen aflossen.

Wanneer zijn wij tevreden?

Indicator	2013 (real.)	2014 (real.)	2015 (begr.)	2016 (begr.)	2022 (doel)
Gemiddelde rente op nieuw opgenomen langlopende leningen	2,28%	1,72%	1,64%	2,35%	
Gemiddeld opgenomen kortlopende gelden (in € 1.000)	212	866	3.500	3.825	
Rente op kortlopende gelden	0,24%	0,85%	0,75%	1,32%	
Saldo renteomslag in % van begrotingsuitgaven	1,4%	1,3%	1,9%	1,6%	
Debt ratio					< 80%
Nettoschuld / exploitatie (definitie BBV)					<= 110%

Toelichting op de indicatoren

- *Gemiddelde rente*: ons doel is om het gemiddelde rentepercentage ook op lange termijn zo laag en zo stabiel mogelijk te houden.
- *Opgenomen kortlopend geld*: kortlopend geld is het goedkoopste; het weergegeven bedrag voor 2016 is gelijk aan het benodigde bedrag dat voortvloeit uit de prognosebalans in paragraaf 3.4 van deze begroting.
- *Saldo renteomslag*: dit is het saldo van de rente die wij toerekenen aan producten (zie hierna) en de rente die wij betalen. In principe willen wij de betaalde rente toerekenen. Het niet of teveel toegerekende saldo mag niet groter zijn dan 2% van het begrotingsuitgaven.
- *Debt ratio*: (vaste schulden + vlottende schulden + overlopende passiva) / balanstotaal.
- *Nettoschuld / exploitatie*: (vaste schulden + vlottende schulden + overlopende passiva - een deel van de financiële vaste activa (uitzettingen in 's Rijks schatkist met een looptijd >= 1 jaar + Nederlands schuld papier met een looptijd >= 1 jaar en overige uitzettingen) - kortlopende uitzettingen - liquide middelen - overlopende activa) / totaal baten (excl. onttrekkingen aan de reserves) in begroting.

Wat gaan wij doen en wat mag het kosten?

Calculatorische rentevoet en saldo renteomslag

Het vermogen is geïnvesteerd in onze bezittingen en die dragen op hun beurt weer bij aan onze producten, die in de exploitatiebegroting zijn weergegeven. Via de kapitaallasten rekenen wij deze rente toe aan de producten en grondexploitaties. Ons doel is de calculatorische rentevoet zo min mogelijk te laten fluctueren om de begroting zo stabiel mogelijk te houden.

In 2016 hanteren wij een calculatorische rente van 4,3% voor het in vaste activa geïnvesteerde vermogen en een calculatorische rente van 3,0% voor het in grondexploitaties geïnvesteerde vermogen. Ten opzichte van 2015 is alleen het percentage voor de vaste activa gewijzigd: van 5,3% naar 4,3%. Doordat wij in de afgelopen jaren leningen tegen zeer gunstige voorwaarden hebben aangetrokken daalt het gemiddelde rentepercentage dat wij betalen over onze totale schuldenportefeuille dusdanig dat deze bijstelling van de rekenrente verantwoord is.

Gelet op het huidige renteklimaat en de verwachte ontwikkelingen gedurende de rest van 2015 en 2016, verwachten wij op ons product saldo renteomslag een baat, hetgeen betekent, dat wij calculatorisch meer rente toerekenen dan dat wij in werkelijkheid betalen. Naar verwachting blijft het saldo renteomslag in 2016 met een verwachte waarde van 1,6% binnen de norm van 2% van de totale lasten in de begroting.

De voorgenomen aflossingen en aantrekkingen van vaste schulden

Wij hebben onze financieringsbehoefte bepaald op basis van onze prognosebalans. Deze prognosebalans is opgenomen in paragraaf 3.3. Hieruit valt de onderstaande financieringsbehoefte af te lezen (bedragen in € miljoen):

	2016	2017	2018	2019
Te financieren uit vaste schulden	67,8	68,3	66,8	64,0
Huidige vaste schulden	67,1	62,1	57,3	52,5
Financieringsbehoefte vaste schulden	0,7	6,2	9,5	11,5

In de tabel zijn de aflossingen verwerkt in de bedragen op de regel 'Huidige vaste schulden'. De in de tabel vermelde financieringsbehoefte vaste schulden is cumulatief.

De bedragen voor de aflossingen en de nieuw aan te trekken leningen in de afzonderlijke jaren zijn aangegeven in de onderstaande tabel (bedragen in € miljoen):

Jaar	Aflossingen op huidige langlopende leningen	Nieuwe financieringsbehoefte	Totale financieringsbehoefte vaste schulden in jaar	Totale financieringsbehoefte cumulatief
2016	6,9	-6,2	0,7	0,7
2017	4,9	0,6	5,5	6,2
2018	5,0	-1,7	3,3	9,5
2019	4,8	-2,8	2,0	11,5

Op de door ons aangetrokken leningen hebben we geen mogelijkheid tot vervroegde aflossing.

De voorgenomen limiet voor het aantrekken van kort geld

Gezien onze renteprognose, die voor 2016 uitgaat van een normaal stijgende yield curve (des te langer de looptijd, des te hoger het rentepercentage) zullen wij zoveel mogelijk kort geld aantrekken. Onze kasgeldlimiet bedraagt 8,5% van de lasten (exclusief toevoegingen aan de reserves) in de begroting. Dit komt neer op een bedrag van afgerond € 4,2 miljoen. Wij gaan er vanuit dat wij hiervoor 1,32% rente betalen, zodat de geraamde rentelast op kort geld in 2015 uitkomt op € 55.500.

De voorgenomen renterisiconorm

De renterisiconorm is de norm in de wet Fido die aangeeft welk bedrag wij maximaal per jaar mogen aflossen op de vaste schulden. Hierbij geldt een renteherziening (waar bij de door ons aangetrokken leningen geen sprake van is) ook als aflossing. Deze norm is gesteld op 20% van de lasten (exclusief toevoegingen aan de reserves) in de begroting. Voor 2016 komt dit neer op een bedrag van € 9.778.000.

Rekening houdend met de aflossingen op de huidige langlopende leningen en met de aflossingen op de nieuw aan te trekken leningen, blijven wij in 2016 en latere jaren ruimschoots binnen de renterisiconorm.

De begrote rentepercentages voor de financieringsbehoefte en de geraamde rentelasten

Om de rentelast die voortvloeit uit de vaste schulden te ramen, sommeren wij de rentelasten op de huidige schulden met de verwachte rentelasten op de nieuw aan te trekken langlopende leningen. De door ons geraamde rentelast op de vaste schulden (schulden met een looptijd van een jaar of langer, zoals gespecificeerd in bijlage 5 'Overzicht vaste schulden') belooft 3,44% van de verwachte gemiddelde stand van de vaste schulden.

Bij de bepaling van de rentelasten op de nieuw aan te trekken leningen zijn wij uitgegaan van onze renteprognose, die gebaseerd is op prognoses van het CPB, van banken en van andere gemeenten. Voor het jaar 2016 gaan wij uit van de volgende gemiddelde rentestanden (tussen haakjes staan de werkelijke rentepercentages per 1 oktober 2015 vermeld):

- éénjarige leningen 1,32% (0,25%)
- 15-jarige leningen 2,35% (1,31%)

Voor de jaren na 2016 gaan wij voor éénjarige leningen uit van constante rentepercentage ten opzichte van 2016. Voor langlopende (15-jarige) leningen gaan wij uit van de volgende rentepercentages:

Jaar	Rente 15-jarige leningen
2017	2,60%
2018	2,85%
2019	3,10%

In verband met de op wat langere termijn dalende behoefte aan vaste schulden (zoals die blijkt uit de prognosebalans 2015-2022 in paragraaf 3.3) hebben wij met ingang van 2014 de looptijd van de aan te trekken langlopende leningen verkort van de tot en met 2013 gebruikelijke 25 jaar naar 15 jaar. Dit om te voorkomen dat wij in de toekomst niet snel genoeg kunnen aflossen om onze schuldenpositie in overeenstemming te houden met onze financieringsbehoefte.

Om de rentelast op de vaste schulden (leningen met een looptijd langer dan een jaar) binnen de wettelijke randvoorwaarden zo laag en stabiel mogelijk te houden kiezen wij ervoor om onze lange financieringsbehoefte in zijn geheel af te dekken door middel van een lening met een looptijd van 15 jaar. In voorgaande jaren voorzagen wij in onze lange financieringsbehoefte met een combinatie van 1- en 15-jarige leningen. Onze reden om het in 2016 anders te doen is dat wij een renteomslag voorzien in het jaar 2016. Wij schatten in dat de (lange) rentes weer zullen stijgen en willen daarom nog graag gebruik maken van de mogelijkheid om de rente tegen een gunstig tarief voor langere tijd vast te leggen. Daarom stellen wij voor om in 2015 een lineaire langlopende lening van € 900.000 (in verband met afrondingen en het inbouwen van enige marge is dit bedrag iets hoger dan de hierboven berekende € 0,7 miljoen) met een looptijd van 15 jaar aan te trekken die gedurende de hele looptijd rentevast is.

Het bovenstaande leidt voor 2016 tot de volgende geraamde rentelasten:

- rentelasten vaste schulden € 2.440.234
- rentelasten kort geld € 55.500

Zoals hierboven vermeld gaan wij uit van een gematigde rentestijging in de komende jaren. Aangezien de renteontwikkelingen met grote onzekerheden zijn omgeven en de impact van een scherpere rentestijging (zeker in de latere jaren van onze meerjarenramingen) fors kan zijn, stellen wij voor om een stelpost op te nemen voor loon-, rente- en prijsstijgingen. Dit voorstel hebben wij nader toegelicht in 3.2 Huidig financieel perspectief: dekkingsplan.

Schuldenpositie

In paragraaf 3.3 Prognosebalans hebben wij het verloop van de schuldkengetallen debt ratio en nettoschuld / exploitatie gedurende de periode tot en met 2022 in beeld gebracht. Op basis van de huidige inzichten verwachten wij in 2022 uit te komen op een debt ratio van 80,0% en een nettoschuld / exploitatie van 111,9%. Die verwachte ratio's passen nog net niet binnen de door u gestelde kaders: uiterlijk in 2022 een debt ratio < 80% en een nettoschuld / exploitatie <= 110%.

Naar aanleiding van uw raadsbesluit van 28 september 2015 werken we op dit moment samen met Stichting Carmelcollege aan het contract om de doordecentralisatie van het Maartenscollege definitief juridisch vast te leggen. Onderdeel daarvan is de overdracht van de gemeentelijke boekwaarde van € 3,3 miljoen van het huidige complex aan Stichting Carmelcollege in 2016. Na afronding van het contract zullen we de financiële effecten, ook die op de schuldpositie, verwerken in de begroting. Dit zal naar verwachting gebeuren in de Voorjaarsnota 2016. Het effect van de overdracht van de huidige boekwaarde van het Maartenscollege op de prognosebalans zal dusdanig zijn, dat de doelen met betrekking tot de schuldpositie in 2022 wel gehaald zullen worden.

5.6 Bedrijfsvoering

Personeel en organisatie

Bezuiniging op inhuur en personeel

Naar aanleiding van uw verzoek in uw motie Saldi kostenplaatsen, die u heeft aangenomen bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2015, om een bedrag van € 450.000 of meer te bezuinigen op het totaal van de personeelskosten (inclusief kosten externe inhuur) hebben wij onderzocht wat mogelijk is en wat daarvoor moet gebeuren. Onze overtuiging is dat deze bezuiniging niet gerealiseerd kan worden via het adagium: *'meer met minder'*. Gezien de eerdere bezuinigingen in de afgelopen jaren op de organisatie is een verdere efficiencyverbetering onder de huidige opzet niet mogelijk. Daarnaast worden wij geconfronteerd met een toenemend takenpakket. Dit betekent dat er iets fundamenteelers zal moeten veranderen om vorm en inhoud te geven aan uw verzoek.

In onze ogen is een structurele aanpassing van de organisatie, een herbezinning op onze (verplichte)taken en het ambitieniveau noodzakelijk om een bezuiniging op personeel en inhuur te realiseren. Een en ander hangt sterk samen met de vraag wat voor een gemeente willen wij zijn? Op dit moment maken wij de eerste houtskoolschetsen daarvoor. Tegelijkertijd zijn wij bezig met het opstellen van een plan van aanpak voor de jaren 2016 tot 2019. Wij willen en moeten ons op grond van wetgeving opstellen als een goed werkgever.

Al deze aspecten wegend komen wij tot de conclusie dat het proces om tot een bezuiniging van € 450.000 te komen tijd vergt en tijdelijke (frictie)kosten met zich mee brengt. De volledige opgave van uw verzoek hebben we in 2016 niet gerealiseerd. Wij verwachten het volledige te bezuinigen bedrag in 2019 te hebben gerealiseerd. Het (aflopende) deel van de bezuiniging dat in de jaren 2016 tot en met 2018 nog niet kan worden ingevuld ramen wij daarom bij.

Arbeidsvoorwaarden

De looptijd van de cao gemeenten is van 2013-2015. VNG en vakbonden overleggen in het najaar 2015 over een nieuwe cao. Los daarvan zijn in het Landelijk Overleg Gemeentelijke Arbeidsvoorwaarden (LOGA) afspraken gemaakt over een eenmalige uitkering van 0,74% van het jaarloon per 1 oktober 2015 en 0,74% van het jaarloon per 1 juli 2016. Laatstgenoemde uitkering wordt structureel als er vóór 1 juli 2016 overeenstemming wordt bereikt over een nieuwe cao 2016.

Per 1 januari 2016 is het nieuwe hoofdstuk 3 van de CAR (Collectieve Arbeidsvoorwaardenregeling) geldig waardoor bijvoorbeeld de Bezoldigingsverordening vervalst. In principe worden in het nieuwe hoofdstuk alle arbeidsvoorwaarden gecentraliseerd en is er lokaal nog maar weinig ruimte voor beleid.

In 2016 zal het individueel keuzebudget (IKB) moeten worden voorbereid, deze zal per 1 januari 2017 namelijk worden ingevoerd. Een pot die wordt gevoed door 8% vakantiebijslag, 6% eindejaarsuitkering, 1,5% bijdrage levensloop en eventuele verkoop van bovenwettelijk verlof.

Opleiding en vorming

Het opleidingsbudget wordt ingezet om opleidingen en cursussen voor medewerkers te organiseren om kennis en competenties van medewerkers te ontwikkelen en/of op peil te houden. De helft van het opleidingsbudget zal worden ingezet voor organisatiebrede opleidingen.

Arbo

De volgende acties zijn gepland voor 2016:

- Uitvoeren van het plan van aanpak Risico- Inventarisatie en Evaluatie voor het gemeentehuis, team Woomomgeving en team 't Clockhuys-CKC.
- Verder implementeren arbobeleid.

Financiën en belastingen

Financieel beheer

Financieel beheer heeft een aantal doelstellingen voor de actualiteit van onze financiële huishouding. Alle verkoopfacturen worden binnen een week verzonden. In 2016 gaan we gebruik maken van een facturatiemodule die het mogelijk maakt facturen digitaal aan debiteuren te leveren. Bovendien wordt, indien tijdige betaling uitblijft, volgens een vast ritme ingevorderd. Hierdoor zal het aantal openstaande posten op een aanvaardbaar laag niveau blijven.

Voor inkoopfacturen geldt dat de betaling binnen een termijn van dertig dagen gebeurd moet zijn. Doordat dit proces volledig gedigitaliseerd is kan betaling in 95% van de gevallen ook tijdig gebeuren. Daar waar dit niet gehaald wordt is vaak twijfel over juistheid van de factuur en vindt overleg plaats met de leverancier.

Belastingen

De gecombineerde aanslagen OZB en rioolrecht en de aanslagen afvalstoffenheffing willen wij voor 99% van onze burgers in respectievelijk februari 2016 en april 2016 hebben verzonden.

Waardering Onroerende Zaken

- Tijdig oppakken herwaardering op basis van een beproefde en goed werkende planning, in samenwerking met een WOZ-taxatiebureau.
- Uitvoeren extra activiteiten:
 - Koppeling BAG/WOZ en invoering landelijke voorziening WOZ.
Dit betreft voornamelijk het gelijkstellen van de BAG en de WOZ qua adressering en objectgegevens: alle in de BAG aanwezige onderdelen moeten in de WOZ gekoppeld worden en andersom. Tevens vindt hierbij een volledige controle plaats van kaarten en luchtfoto's aan de administratieve gegevens.
 - Inventarisatie objectgegevens
Het inventariseren van de objectgegevens is een door de Waarderingskamer opgelegde verplichting (minstens éénmaal per vijf jaar ieder object bezoeken). Voor het inventariseren is de afgelopen drie jaar een bedrijf in de arm genomen: zij controleren of wat op straat staat ook daadwerkelijk zo in onze administratie vermeld staat. Dit is in 2015 afgerond voor de woningen. De niet-woningen (bedrijven) zullen ook bekeken gaan worden in de komende jaren.
- Uitvoeren structureel jaarlijks terugkerende werkzaamheden, zoals permanente marktanalyse, mutatiebijhouding (bouwvergunningen etcetera) en afhandeling van bezwaar en beroep. Daarbij is ook de zogenaamde "informele bezwaarafhandeling" ingevoerd. Met alle bezwaarmakers (informeel en formeel) wordt gesproken en

waar nodig wordt het pand bezocht. Er wordt veel uitleg gegeven, waardoor de burger ook aangeeft tevreden te zijn met deze manier van werken. Het resultaat hiervan is dat het aantal bezwaren drastisch afgenomen is en er in 2015 geen beroepszaken zijn geweest. In 2016 wordt deze werkwijze voortgezet.

Onroerende Zaak Belasting

Tijdig alle aanslagen opleggen: hiervoor wordt de planning van de waardering onroerende zaken (WOZ) strak bewaakt en worden de benodigde gegevens tijdig verwerkt. Ook is er een contract met DataB voor het tijdig drukken en verzenden van alle aanslagen.

Overige belastingen

Voor de toeristenbelasting wordt jaarlijks opgave gedaan door de uitbaters van de gelegenheden die de mogelijkheid tot overnachten bieden. Deze gegevens worden verwerkt, en daarna worden de aanslagen opgelegd.

Forensenbelasting: Jaarlijks wordt van alle woningen bekeken of de gebruiker ingezetene is van de gemeente. Als dit niet het geval is, kunnen zij wellicht een aanslag opgelegd krijgen. Deze controles worden uitgevoerd en de aanslagen worden opgelegd.

Inkoop

De focus binnen de inkoop ligt op efficiency, rechtmatigheid en duurzaam inkopen, conform gemeentelijk beleid.

- Rechtmatigheid : In overeenstemming met wet- en regelgeving en het beleid;
- Efficiency : Een goed inkoopproces, waarbij gekocht wordt wat nodig is door bevoegde personen;
- Duurzaam inkopen : Maakt met de landelijke wetgeving onderdeel uit van de wettelijke richtlijnen bij het aanbesteden.

Inkoop is in 2015 versterkt in het kader van de businesscase inkoop en er is een begin gemaakt met het verder professionaliseren van de inkoopfunctie binnen de gemeente. Er is een aanzet gemaakt om meer te standaardiseren en met het trainen van de budgethouders om zo het kennisniveau op inkoopgebied te vergroten. Dit zal in 2016 verder worden gecontinueerd.

In 2014 is de Europese aanbestedingswetgeving aangepast. De implementatie van de landelijke richtlijn zal begin 2016 vastgelegd worden in de landelijke wetgeving. Zodra dat is gebeurd zullen wij deze verwerken in ons beleid.

Tevens zal in het kader van het realiseren van het contractbeheerssysteem de invoer van alle contracten worden gefinaliseerd. Hierdoor komt een meer gedetailleerd beeld beschikbaar van de inkoopvolumes waardoor we beter kunnen sturen op zowel rechtmatigheid als efficiëntie. In het kader van die rechtmatigheid zal gestuurd worden op het in acht nemen van de wettelijke drempelbedragen, met de daaruit mogelijk voortvloeiende aanbestedingen.

Het vervolg op de inrichting van het contractbeheerssysteem is het gaan werken met een verplichtingenadministratie. Met het vastleggen van de financiële verplichtingen die voortvloeien uit alle in kaart gebrachte contracten zal echter pas een aanvang

kunnen worden genomen nadat de nieuwe productenstructuur ten gevolge van de vernieuwing van het BBV zal zijn geïmplementeerd.

Informatisering en automatisering

Informatiebeveiliging

De veiligheid van onze informatie is meer dan ooit in het geding. We werken steeds meer digitaal en de risico's op schade door verlies van gevoelige informatie (cybercrime: hacking, afluisteren, diefstal), beschadiging van informatie (virussen) en het niet meer kunnen beschikken over informatie worden steeds groter. Het aantal normen en de regelgeving waaraan wij moeten voldoen op het gebied van informatieveiligheid en privacy neemt jaarlijks toe; al dan niet versneld door eventuele spraakmakende incidenten.

Het vastgestelde informatiebeveiligingsbeleid, de opgestelde of opgelegde beveiligingsmaatregelen moeten worden ingevoerd, aangevuld en uitgevoerd. Het is ook geen eenmalige actie; jaarlijks moeten maatregelen worden beproefd, bijgesteld en hierover moet worden gerapporteerd (plan do check act). Hiertoe zal jaarlijks een jaarplan worden opgesteld. Dat betekent dat het thema informatiebeveiliging structureel capaciteit vergt en geld kost. Bovendien weten we dat in de komende jaren nog meer nieuwe wet- en regelgeving op ons af komt in het kader van informatieveiligheid en privacy met nog meer eisen en maatregelen waaraan we moeten voldoen. In de komende periode krijgen we zicht op de benodigde capaciteit en middelen. In de voorjaarsnota van 2016 maken we de financiële vertaling.

Digitale meldingen openbare ruimte

Met de livegang begin april van de vernieuwde gemeentelijke website zijn een groot deel van de ambities rondom de digitale dienstverlening gerealiseerd. In het komend jaar wordt nieuwe functionaliteit gezocht en geïmplementeerd waarmee inwoners digitaal melding kunnen maken van bijvoorbeeld een verdwenen putdeksel, een verzakte stoep, niet-werkende lantaarnpalen etc.

Informatievoorziening Sociaal Domein

Inmiddels zijn qua ICT de belangrijkste randvoorwaarden ingevuld en zijn de landelijke en regionale voorzieningen operationeel. Dat betekent dat we nu ook in de fase van verbeteren en optimaliseren zijn gekomen. Het is onze ambitie om gebruik te blijven maken van de bestaande ICT registratiemogelijkheden. In de praktijk merken we toch dat aanvullende ICT middelen zijn gewenst, met name ten behoeve van regie (het één huishouden, één plan, één regisseur principe).

Digitaal werken

Het documentmanagement systeem dat we gebruiken voor het digitaal, zaakgericht afhandelen van werkprocessen is onlangs verbeterd. We zien dat het gebruik van het systeem toeneemt en daarmee ook het rendement. In de komende periode wordt het systeem verder geoptimaliseerd om de dienstverleningsprocessen af te handelen.

Stelsel van basisregistraties

We voeren in het komend jaar een nieuwe versie in van onze software voor burgerzaken. Hiermee vergroten we de mogelijkheid voor inwoners om meer zaken rondom de burgerlijke stand zelf vanuit huis te regelen.

5.7 Grondbeleid

Grondbeleid is in principe dienstbaar aan de doelstellingen van beleidsvelden van wonen, bedrijven, infrastructuur en dergelijke. Het bezit van grond op zichzelf is geen doel.

Ontwikkelingen

Op 24 september 2015 heeft u de Nota Grondbeleid 2015-2018 vastgesteld. Het doel van de nota grondbeleid is tweeledig. Enerzijds geeft het een beeld van de stand van zaken en ontwikkelingen met betrekking tot het gemeentelijk grondbeleid en de daaraan verbonden (on) mogelijkheden risico's en keuzen. Anderzijds is de nota een naslagwerk om vastgesteld en gevoerd grondbeleid te toetsen.

De belangrijkste punten die in de Nota Grondbeleid 2015-2018 aan bod komen zijn:

- Uit beleidsmatig oogpunt geeft u de komende 4 jaar de voorkeur aan een faciliterende grondpolitiek waar 7 jaar geleden de focus lag op een actieve grondpolitiek;
- Een actieve rol gewenst is op het moment dat de markt de ontwikkeling niet oppakt, de gemeente over voldoende kennis en capaciteit beschikt en de financiële risico's kan dragen;
- Samenwerking met private partijen wordt aangegaan indien de samenwerking voor de gemeente een duidelijke meerwaarde biedt. Randvoorwaarde voor de totstandkoming van een PPS (publiek-private samenwerking) constructie is dat de uitoefening van maatschappelijke en of publiekrechtelijke vastgestelde doelen en bevoegdheden niet doorkruist worden;
- Via publiekrechtelijke weg is het niet mogelijk om de realisatie van huur- en levensloopbestendige woningen dwingend op te leggen. Gezien de voorkeur voor passief/faciliterende grondpolitiek zal de gemeente geen actieve rol vervullen in de realisatie van huur- en levensloopbestendige woningen. De gemeente Haren laat de ontwikkeling aan de markt over;
- Om ontwikkelaars een bijdrage te kunnen vragen voor het Fonds Sociale Woningbouw zal dit juridisch moeten worden verankerd in een structuurvisie (bovenplanse verevening). De gemeente Haren beschikt niet over een structuurvisie en het college heeft besloten geen structuurvisie te gaan ontwikkelen vanwege toekomstige herindeling. Door het ontbreken van een juridische grondslag is het niet mogelijk om het Fonds Sociale Woningbouw te handhaven.
- De huidige voorraad sociale woningbouw ligt ruim boven het door de gemeenteraad gestelde minimumaandeel (13,5%). Ook in de plannen tot 2030 zit ruim voldoende huur namelijk 18,5%. Het opheffen van het Fonds Sociale Woningbouw zal het minimumaandeel de komende 4 jaar niet in gevaar brengen;
- Zolang de voorraad sociale woningbouw voldoende is of zolang sociale bouw is voorgenomen op bouwlocaties in eigendom van de gemeente of de corporatie, zal de gemeente geen doelgroepenverordening voor sociale woningbouw opstellen, maar hierover prestatie afspraken te maken met de corporaties;
- Het college zal bij contractsluiting de risico's met betrekking tot staatssteun en aanbesteding onafhankelijk toetsen.

Kostenverhaal

Wanneer sprake is van particuliere grond- en vastgoedexploitatie, zal de gemeente waar nodig toepassing geven aan de inzet van het wettelijk toegestane kostenverhaalinstrumentarium.

Resultaten grondexploitaties

Een overzicht van de op dit moment verwachte resultaten van de grondexploitaties (stand actualisatie in het najaar van 2015) en de verwerking daarvan in de jaarrekening / begroting (bedragen x € 1.000):

Grondexploitatie	Verwacht resultaat	Resultaat verwerkt in
Komplan	391 (verlies)	Jaarrekeningen t/m 2012: 391 (verlies).
Raadhuisplein/ Haderaplein	1.880 (winst)	Begroting 2016: 1.880 (te realiseren winst in 2016).
Nesciopark	95 (winst)	Niet.
Haren Noord	Niet van toepassing. Haren Noord is een grondexploitatie van GEM Haren Noord C.V.	Niet van toepassing.
Stationsgebied	262 (winst)	Niet.

In bovenstaande tabel zijn de boekwinsten op de inbreng van eigen gronden in de grondexploitaties buiten beschouwing gebleven. Dit betreft Haren Noord. Zie hiervoor de paragrafen 5.3 Weerstandsvermogen en 3.3 Prognosebalans.

5.8 Lokale heffingen

In deze paragraaf gaan wij in op de lokale heffingen. Hieronder verstaan wij het algemene dekkingsmiddel van de OZB, maar ook de afvalstoffenheffing en de rioolheffing, omdat elk huishouden in onze gemeente met deze heffingen in aanraking komt. In tegenstelling tot de OZB ligt er bij zowel de afvalstoffenheffing als de rioolheffing een rechtstreeks verband tussen de dienstverlening door de gemeente en de in rekening gebrachte tarieven.

Ons uitgangspunt voor de afvalstoffenheffing is dat wij alle kosten die gepaard gaan met het verwijderen en verwerken van afval in rekening willen brengen aan de gebruiker. In 2016 leidt dit tot ons voorstel om het vastrecht te verhogen van € 109,50 naar € 112,55 en het kilo tarief te verhogen van € 0,20 tot € 0,21.

Ook voor de riolen geldt het uitgangspunt van 100% kostendekkendheid. Dit leidt tot ons voorstel om de rioolheffing (aansluitrecht eigenaren) te verlagen van € 235,50 naar € 233,75.

Wij stellen voor om de OZB-tarieven voor woningen in 2016 ongewijzigd te laten. Dit vloeit voort uit de optelsom van de verwachte inflatie van 1,0%, een reële verhoging van 0,0%, een verlaging van 0,6% in verband met de in 2016 te verwachten stijging van de WOZ-waardes in verband met de jaarlijkse hertaxatieronde en een verlaging van 0,4% in verband met de nacalculatie van de OZB-tarieven 2015. Wij geven hieronder een toelichting op deze vier componenten.

De verhoging van 1,0% in verband met de inflatie is gebaseerd op de prognose van het Centraal Planbureau (van september 2015) van de prijsmutatie Bruto Binnenlands Product (BBP) in 2016. In onze systematiek is dit de indicator die wij gebruiken om onze belasting-tarieven aan te passen.

In het kader van de behandeling van de Voorjaarsnota 2015 heeft u de motie OZB aangenomen waarin u ons heeft opgeroepen om alle bezuinigingsvoorstellen die door de raad gesteund worden in de begroting op te nemen, om de hele begroting nogmaals kritisch door te lichten op besparingsmogelijkheden en pas als alle andere mogelijkheden uitgeput zijn een verhoging van de OZB bovenop de inflatie (een zogeheten reële verhoging) voor te stellen. Wij hebben deze motie uitgevoerd en hieruit is duidelijk geworden dat een reële OZB-verhoging niet nodig is, vooral in verband met rentemeevallers die zijn gebleken na de behandeling van de Voorjaarsnota 2015.

Ons uitgangspunt met betrekking tot de hertaxaties van de WOZ-waardes (nieuwe taxaties met waardepeildatum 1 januari 2015 zijn bepalend voor de aanslagen 2016) is dat het effect op het totaalbedrag van onze algemene dekkingsmiddelen, dat wil in dit geval zeggen de som van OZB en algemene uitkering, neutraal moet zijn. Het effect op de algemene dekkingsmiddelen loopt via de (negatieve) verdeelmaatstaf belastingcapaciteit in de algemene uitkering. Het Rijk heeft via de Meicirculaire 2015 aangekondigd bij de berekening van de algemene uitkering 2016 uit te gaan van een landelijke WOZ-waardeontwikkeling tussen 1 januari 2014 (waardepeildatum taxaties ten behoeve van de aanslagen 2015) en 1 januari 2015 (waardepeildatum taxaties ten behoeve van de aanslagen 2016) van +0,6% voor woningen.

Om het totaalbedrag aan algemene dekkingsmiddelen gelijk te houden dienen onze tarieven van de OZB te worden gecorrigeerd met de landelijke waardeontwikkeling. Dit leidt tot een verlaging met 0,6%.

Bij de berekening van de OZB-tarieven voor 2015 is rekening gehouden met een voorcalculatorische ontwikkeling van de WOZ-waardes in 2015 ten opzichte van 2014 van -3,0%. Nacalculatorisch blijkt dit (geschoond voor de areaalontwikkeling) -2,6% te zijn. Om de burger te compenseren voor het hierdoor te hoog vastgestelde tarief 2014 stellen wij voor om, conform onze systematiek, het verschil van 0,4% als verlaging in te bouwen in de tariefaanpassing voor 2016.

Op 16 december 2013 heeft u de Verordening kwijtschelding gemeentelijke belastingen vastgesteld. Daarin is geregeld dat de OZB, de rioolheffing en het vastrecht van de afvalstoffenheffing kunnen worden kwijtgescholden aan natuurlijke personen met een geringe betalingscapaciteit.

Wij ramen de volgende inkomsten aan belastingen en heffingen voor de jaren 2014 tot en met 2016 (bedragen x € 1.000):

	2014 (realisatie)	2015*	2016
OZB	4.103	4.227	4.395
Rioolheffing	2.148	2.295	2.278
Afvalstoffenheffing	1.904	1.772	1.826
Totaal	8.155	8.294	8.499

* Het jaar 2015 is de stand van de begroting na de Voorjaarsnota 2015.

Wij willen in het vervolg van deze paragraaf ingaan op de consequenties van onze keuzes ten aanzien van de lokale lasten voor een gemiddeld Harens huishouden. Wij doen dat door middel van twee tabellen: een tabel voor de lastenontwikkeling bij de eenpersoonshuishoudens en een tabel voor de lastenontwikkeling bij de meerpersoonshuishoudens.

Tabel lastenontwikkeling eenpersoonshuishoudens (woningeigenaren)**Variabele gegevens:**

Waarde woning eigenaar	253.453*
Aantal kg afval	178*

Verschuldigde belasting:	2015	2016
OZB	367,00	367,00
Rioolheffing	235,50	233,75
Afval vastrecht	109,50	112,55
Afval variabel	35,60	37,38
TOTAAL	747,60	750,68
Percentuele lastenverhoging t.o.v. vorig jaar		0,4%

Gehanteerde tarieven:

OZB eigenaar (% van de WOZ-waarde)	0,1448	0,1448
Rioolrecht	235,50	233,75
Afval vastrecht	109,50	112,55
Afval variabel (per kg)	0,20	0,21

De tarieven voor 2015 hebben een indicatief karakter. De definitieve vaststelling van de tarieven voor 2015 dient namelijk nog plaats te vinden middels verordeningen. De eventuele effecten van hertaxaties van WOZ-waarden zijn buiten beschouwing gelaten.

Tabel lastenontwikkeling meerpersoonshuishoudens (woningeigenaren)**Variabele gegevens:**

Waarde woning eigenaar	253.453*
Aantal kg afval	528*

Verschuldigde belasting:	2015	2016
OZB	367,00	367,00
Rioolheffing	235,50	233,75
Afval vastrecht	109,50	112,55
Afval variabel	105,60	110,88
TOTAAL	817,60	824,18
Percentuele lastenverhoging t.o.v. vorig jaar		0,8%

Gehanteerde tarieven:

OZB eigenaar (% van de WOZ-waarde)	0,1448	0,1448
Rioolrecht	235,50	233,75
Afval vastrecht	109,50	112,55
Afval variabel (per kg)	0,20	0,21

De tarieven voor 2016 hebben een indicatief karakter. De definitieve vaststelling van de tarieven voor 2015 dient namelijk nog plaats te vinden middels verordeningen.

* Wij hebben deze gemiddelden bepaald zoals het COELO dat ook elk jaar doet en hebben daarbij de WOZ-waardes en de hoeveelheden afval gehanteerd die het COELO voor Haren gehanteerd heeft in de (digitale versie van de) Atlas van de lokale lasten 2015.

Om de lokale lastendruk van Haren te vergelijken met die in andere gemeenten maken wij gebruik van gegevens van de stichting COELO. Onderzoeksinstituut COELO, verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, verricht jaarlijks onderzoek naar de gemeentelijke woonlasten in alle gemeenten in Nederland. In het overzicht, ontleend aan de publicatie Digitale atlas lokale lasten 2015, zijn de woonlasten van Haren over 2015 afgezet tegen die van vier andere gemeenten in de buurt. Weergegeven worden de lasten van de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing voor een huishouden van gemiddelde omvang in een woning met gemiddelde waarde (dat wil zeggen de gemiddelde waarde in de betreffende gemeente). De woonlasten zijn de som van die drie.

(Bedragen in €)	OZB-eigenaar	Afvalstoffenheffing	Rioolheffing	Woonlasten
Haren	367	215	236	818
Groningen	262	336	139	737
Hoogezand-Sappemeer	229	225	188	641
Slochteren	242	237	234	713
Tynaarlo	270	198	178	646
<i>Laagste</i>	229	198	139	641
<i>Hoogste</i>	367	336	236	818
<i>Gemiddelde</i>	274	242	195	711

5.9 Interbestuurlijk toezicht

Algemeen

In dit hoofdstuk geven wij onze doelstellingen weer op het gebied van het Interbestuurlijk Toezicht (hierna: IBT), gebaseerd op de Wet revitalisering generiek toezicht. Onder IBT wordt in dit geval verstaan het toezicht van de provincie Groningen op de gemeente Haren. Het betreft de volgende zes toezichtgebieden: financiën, huisvesting statushouders, Wabo, Wet ruimtelijke ordening en archief en Monumenten en archeologie. Wij formuleren onze doelstellingen in de termen goed, matig of slecht.

1. Financiën

Ons eigen oordeel ten aanzien van het toezichtgebied financiën is goed. Dit oordeel baseren wij op de volgende aspecten die ook voor de provincie Groningen relevant zijn in het kader van het financieel toezicht.

1. Begrotingsevenwicht

De Begroting 2016 sluit met een voordelig saldo van € 97.000 en is structureel en reëel in evenwicht. Op dit criterium scoren wij daarom “goed”.

2. Meerjarenramingen in evenwicht

De in de Begroting 2016 opgenomen meerjarenramingen laten voordelige saldi zien die oplopen van € 109.000 in 2017 tot € 115.000 in 2019. Op dit moment scoren wij op dit criterium “goed”.

3. Weerstandsvermogen

Zoals blijkt uit de paragraaf Weerstandsvermogen bedraagt de aanwezige weerstandscapaciteit per 31 december 2016 naar verwachting circa € 4,4 miljoen. Dit is voldoende om de gekwantificeerde risico's van in totaal circa € 4,3 miljoen af te dekken. Op dit criterium scoren wij dus “goed”.

4. Onderhoud kapitaalgoederen

Voor de uitvoering van het onderhoud aan kapitaalgoederen zijn recente beheerplannen aanwezig. Op basis van de beheerplannen en de op basis daarvan gevormde voorzieningen en de in de begroting opgenomen investeringskredieten is het mogelijk om adequaat onderhoud te kunnen plegen aan onze kapitaalgoederen. Daarom scoren wij “goed” op dit criterium.

In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen treft u een opsomming van de beheerplannen en nadere informatie aan.

5. Grondexploitatie

Doordat wij de grondexploitaties twee keer per jaar grondig onder de loep nemen en indien nodig ons verlies nemen, kunnen wij spreken van een reële waardering van onze grondcomplexen. De accountant heeft in het kader van de jaarrekeningcontrole gecontroleerd of sprake is van een reële waardering.

In de paragraaf Grondbeleid is een beknopte toelichting gegeven op het te voeren grondbeleid in 2016. Wij geven daarbij inzicht in de financiële positie van de diverse complexen en de wijze waarop (verwachte) verliezen zijn afgedekt.

Aangezien de grondexploitaties in control zijn, scoren wij “goed” op dit toetsingscriterium.

6. Toepassing BBV

De Gemeentewet schrijft voor dat gemeenten een begroting, meerjarenramingen, een jaarrekening en een jaarverslag maken en geeft enkele vereisten waaraan de genoemde documenten dienen te voldoen. Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten 2004 (BBV) bevat de nadere regelgeving daarvoor.

De gemeente Haren heeft als uitgangspunt te voldoen aan bovengenoemde wet- en regelgeving. Ook deze Begroting 2016 voldoen aan de vereisten die voortvloeien uit de BBV. Hiermee scoren wij “goed” op dit toetsingscriterium.

2. Huisvesting statushouders

De taakstelling ten aanzien van statushouders is in 2015 al fors opgelopen en wordt voor 2016 verdubbeld tot 68. Het zal een uiterste inspanning vergen om in 2016 de taakstelling zoals opgelegd te realiseren.

3. Wabo

Waarom moet de gemeente voldoen?

De focus van het provinciale toezicht is gericht op de volgende risico's:

- asbestregelgeving;
- brandveiligheid bij opslag gevaarlijke stoffen;
- constructieve veiligheid;
- verontreinigde grond;
- risicovolle inrichtingen;
- brandveiligheid.

Wat willen wij bereiken?

Het proces van vergunningverlening, toezicht en handhaving Wabo willen wij verder professionaliseren. Wij streven daarbij naar verbetering van risicoanalyses zodat we nog gericht kunnen sturen op toezicht en handhaving waardoor we nog meer grip krijgen op de onderkende Wabo risico's. Wij willen actueel beleid voor alle Wabo-taken.

Wat gaan wij hiervoor doen?

Wij werken volgens ons beleid waarin doelen en prioriteiten worden omschreven en waarin aandacht wordt besteed aan de onderkende Wabo-risico's bijvoorbeeld in het asbestprotocol. De middelen voor het uitvoeren van deze werkzaamheden zijn vastgelegd in de begroting 2016 en deze zijn in lijn met het ambitieniveau. Om te voldoen aan de kwaliteitseisen op het gebied van robuustheid van de organisatie en specifieke vakkennis maken wij voor diverse onderwerpen indien nodig gebruik van capaciteit en expertise van externe partners. Daarnaast leggen wij werkzaamheden neer bij de Omgevingsdienst Groningen (risicovolle inrichtingen en brandveiligheid bij opslag gevaarlijke stoffen), de Veiligheidsregio (brandveiligheid) en gemeente Groningen (toets constructieve veiligheid).

Middels het jaarverslag binnen de cyclus van planning en control doen wij verslag aan de gemeenteraad.

Omdat het bestaande beleid inmiddels enigszins gedateerd is zullen wij in het eerste kwartaal 2016 het beleid voor zowel vergunningverlening, toezicht en handhaving Wabo actualiseren.

Het toezicht en de handhaving in het kader van de WRO is in bovenstaand programma inbegrepen.

4. Wet ruimtelijke ordening

Waaraan moet de gemeente voldoen?

Volgens de op 1 juli 2008 ingevoerde Wet ruimtelijke ordening (Wro) stelt de gemeenteraad voor het gehele grondgebied één of meerdere structuurvisie(s) vast (art. 2.1 Wro). Volgens artikel 3.1.Wro stelt de gemeenteraad voor het gehele grondgebied van de gemeente één of meer bestemmingsplannen vast. Artikel 3.2 Wro stelt dat de bestemming van gronden, met inbegrip van de met het oog daarop gestelde regels, binnen een periode van tien jaar, gerekend vanaf de datum van vaststelling van het bestemmingsplan, telkens opnieuw word vastgesteld.

Hoe staan wij ervoor?

Haren heeft alleen een Structuurvisie vastgesteld voor de Meerweg. Deze voldoet aan de eisen van de Wro. Voor het overgrote deel van Haren is geen structuurvisie vastgesteld. Hiermee voldoet de gemeente niet aan artikel 2.1 van de Wro.

Alle bestemmingsplangebieden in Haren zijn de afgelopen jaren geactualiseerd conform de Wet ruimtelijke ordening. Op 1 juli 2013 en daarna is daarmee nagenoeg het hele grondgebied van Haren voorzien van geldende bestemmingsplannen en beheersverordeningen. Voor de volgende plangebieden zijn bestemmingsplannen en beheersverordeningen vastgesteld:

1. Haren West
2. Haren Midden
3. Haren Noord
4. Haren Komplan
5. Haren Oosterhaar
6. Haren Paterswoldsemeer
7. Onnen
8. Noordlaren
9. Glimmen
10. Buitengebied
11. Bedrijvenpark Nesciolaan

Naast bovengenoemde beheersverordeningen en bestemmingsplannen zijn recentelijk voor diverse nieuwe ontwikkelingen bestemmingsplannen vastgesteld (Haren Noord Harenerholt 5 en 6) en EHS en recreatieterrein zuidoostzijde Paterswoldsemeer. In nauw overleg met de gemeente stelt de provincie inpassingsplan op voor een opstel terrein in het noorden van de gemeente. De uitvoering van de Structuurvisie voor de Meerweg is afgerond met uitzondering van het gedeelte dat betrekking heeft op de EHS.

De gemeente voldoet nog niet aan het gestelde in artikel 3.1. Wro. Er is namelijk nog een klein gebied waarvoor geen actueel bestemmingsplan is vastgesteld. Dit zijn een aantal percelen in het landelijke gebied ten noorden van de wijk Oosterhaar.

Gelet op artikel 9.3.2 van de Invoeringswet Wet ruimtelijke ordening verviel voor deze percelen op 1 juli 2013 het Bestemmingsplan Landelijk Gebied 1970 van rechtswege. Het risico dat er zich dit gebied een ongewenste ontwikkeling gaat voordoen is echter uiterst klein. De percelen zijn in eigendom van de gemeente en er worden geen nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen voorzien. Dit betekent ook dat er geen risico's zijn van gederfde legesinkomsten. Het gebied wordt opgenomen in het ontwerpbestemmingsplan Buitengebied dat in 2015 ter visie zal zijn voorgelegd.

Wat willen wij bereiken?

- Het actueel houden van het ruimtelijk beleid door middel van het vaststellen van bestemmingsplannen.

Wat gaan wij hiervoor doen?

- Het bestemmingsplan Buitengebied vaststellen.

Gelet op het voorgaande is de situatie voor bestemmingsplannen en de structuurvisie in de gemeente Haren te kwalificeren als “matig”.

5. Archief

Waarom moet de gemeente voldoen?

Wij zijn verantwoordelijk voor een adequate informatiehuishouding. De provincie treedt terug als toezichthouder onder voorwaarde dat de gemeente dit zelf op een goede wijze uitvoert. De verplichtingen hieromtrent staan samengevat in tien “Kritische Prestatie Indicatoren” (KPI). Beantwoording van de vragen die zijn samengevat in de KPI's. Hierin geven wij aan in hoeverre wij aan de verplichtingen, die bij een adequate informatiehuishouding behoren, voldoen.

Hoe staan wij ervoor?

Wij hebben sedert november 2014 een nieuwe archiefverordening. Tevens zijn wij bezig met het ontwerpen van een zogenaamd ‘werkend kwaliteitssysteem’ waarin wij onszelf kunnen auditen. Aan veel zaken die genoemd worden voldoen wij. Bijvoorbeeld het afvoeren van niet meer actuele dossiers, het maken van een duidelijke scheiding van te bewaren en (op termijn) te vernietigen stukken, het gebruik van duurzaam materiaal en de toegankelijkheid, de registratie en terugvindbaarheid van documenten. Aan het ‘werkend kwaliteitssysteem’ wordt momenteel gewerkt.

Wat willen wij bereiken?

Het doel is om in 2016 aan alle verplichtingen te voldoen en daarmee de beschikking te verkrijgen over een adequate informatiehuishouding. Dit zal door de provincie beoordeeld worden.

Wat gaan wij hiervoor doen?

Het opzetten van een kwaliteitssysteem is van belang. Dit willen wij medio 2016 geregeld hebben.

6. Monumenten en archeologie

Waarom moet de gemeente voldoen?

De gemeente draagt zorg voor de uitvoering van de Wet archeologische monumentenzorg en de Monumentenwet en verankert monumentale en archeologische waarden en cultuurhistorie in ruimtelijke plannen zoals het bestemmingsplan.

De gemeente heeft hiervoor in 2012 de Nota archeologiebeleid vastgesteld en een Erfgoedverordening vastgesteld.

Monumenten

In het monumentenregister van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed staan 115 rijksmonumenten uit de gemeente Haren. Inclusief losse objecten zijn dit er 134, waarvan één archeologisch rijksmonument (het Hunebed bij Noordlaren). Het totaal aantal gemeentelijke monumenten is 86 (inclusief één gemeentelijk archeologisch monument). Daarnaast kent de gemeente Haren een van rijkswege beschermd dorpsgezicht Rijksstraatweg. Libau adviseert de gemeente ten aanzien van aanvragen 'bouw' omgevingsvergunningen en eveneens de Rijksmonumenten.

Hoe staan wij ervoor?

Het beschermde dorpsgezicht Rijksstraatweg is opgenomen in de voor dit gebied vastgestelde en actuele bestemmingsplannen en beheersverordeningen. Er lopen twee aanvragen voor de aanwijzing van panden als gemeentelijke monument. Het gaat om het voormalige Zoölogisch Lab in Haren en de Groningse Buitenschool in Glimmen.

Wat willen wij bereiken?

- Bescherming, instandhouding en zorgvuldig beheer van het cultuurhistorische erfgoed, zowel boven als onder het maaiveld;
- Een zo goed mogelijke integratie van cultuurhistorie in stedenbouwkundige en bestemmingsplannen.

Wat gaan wij hiervoor doen?

- Advisering over vergunningaanvragen bij rijks- en gemeentelijke monumenten;
- Advisering bij het opstellen van stedenbouwkundige en bestemmingsplannen;
- Publieksgerichte activiteiten in de vorm van de open monumentendag;
- Overige activiteiten;
- Cultuurhistorie planologisch verankeren in alle bestemmingsplannen;
- Het introduceren van een planologische bescherming van karakteristieke panden in het buitengebied.

Archeologie

Hoe staan wij ervoor?

Terreinen met zeer hoge - en hoge archeologische waarden worden bestemd met een dubbelbestemming. Het archeologische rijksmonument bij Noordlaren is beschermd via de Monumentenwet en niet in het bestemmingsplan/ beheersverordening. Hiermee worden doublures in regelgeving voorkomen. Bescherming van het archeologisch bodemarchief vindt plaats door planologische bescherming via Omgevingsvergunningstelsels in bestemmingsplannen en beheersverordeningen. Waar archeologische waarden zijn beschermd volgt altijd nader archeologisch (bureau-)onderzoek. Dit gebeurt bij onderzoek als gevolg van een voorschrift bij een omgevingsvergunning of bij het ontwikkelen van ruimtelijke plannen. Jaarlijks worden meerdere aanvragen beoordeeld. Deze beoordelingen worden verricht door het archeologisch steunpunt Libau. Publicatie van het gevondene wordt gedocumenteerd en gearchiveerd, maar niet gepubliceerd. Het betrekken van het publiek en amateurarcheologen bij opgravingen wordt op incidentele basis georganiseerd.

Wat willen wij bereiken?

- Bescherming en instandhouding van het archeologische bodemarchief;
- Documentatie van het bodemarchief waar dat door werkzaamheden verloren gaat;
- Publicatie in woord, beeld en expositie van de resultaten van archeologisch onderzoek.

Wat gaan wij hiervoor doen?

- Actualiseren van de archeologische beleidsadvieskaart;
- Opnemen van archeologieparagrafen in bestemmingsplannen;
- Beoordelen van omgevingsvergunningaanvragen; verstrekken van externe adviezen met betrekking tot de archeologie binnen de gemeente, toezicht op archeologisch onderzoek te velde;
- Door het archeologisch steunpunt Libau laten beoordelen van Programma's van eisen en rapporten;
- Publieksvoorlichting met betrekking tot het gemeentelijk beleid;
- Het betrekken van vrijwilligers en amateurarcheologen bij archeologisch onderzoek;
- Tentoonstellingen over archeologie en publicaties over archeologisch onderzoek.

Wij kwalificeren dit onderdeel als "goed".

5.10 Kengetallen

1. Termijn afdoen brieven

Dagelijks ontvangen wij schriftelijke verzoeken over een veelvoud van onderwerpen. Als deze gericht zijn op een concreet onderwerp en betrekking hebben op de uitvoering van bestaand beleid is ons streven deze tijdig te beantwoorden. De afhandeling van brieven met een verzoek tot herziening van beleid vergen meer tijd voordat een inhoudelijk antwoord gegeven kan worden. De indiener informeren wij over de verwachte afhandelingstijd indien dit niet tijdig kan.

Streefcriterium:

95% van de brieven wordt binnen de wettelijke termijn of 6 weken afgedaan.

2. Termijn afdoen klachten

Op grond van artikel 9.11 van de Algemeen wet bestuursrecht (Awb) wordt een klacht binnen zes weken afgedaan. Het bestuursorgaan kan de afhandeling voor ten hoogste vier weken verdagen (dan geldt een termijn van afdoening van tien weken). Verder uitstel (verlenging afdoeningstermijn) is mogelijk voor zover klager daar schriftelijk mee instemt.

Streefcriterium:

Alle klachten worden binnen 6 weken afgedaan.

3. Bezwaren (aantal, afhandelingstermijn, gegrond, ongegrond)

Uit artikel 7.10 van de Awb volgt dat in de regel moet worden uitgegaan van een beslistermijn van twaalf weken, gerekend vanaf de dag na die waarop de bezwaartermijn is geëindigd. Die termijn kan door het betrokken bestuursorgaan eenmaal met zes weken worden verlengd (dan wordt de termijn achttien weken).

Verder kijken wij naar het aantal gegrond verklaarde bezwaarschriften in relatie met het totale aantal ingediende bezwaarschriften: dat zegt iets over de kwaliteit van de besluiten.

Streefcriteria:

- 50% afdoening binnen 12 weken.
- 100% afdoening binnen 18 weken.
- 10% gegrond verklaarde bezwaarschriften in relatie tot het totaal.

4. Betaaltermijn debiteuren

Voor de betaling van onze privaatrechtelijke en belastingvorderingen bieden wij, afhankelijk van de grootte van het bedrag, onze inwoners verschillende mogelijkheden om deze te voldoen. Bijvoorbeeld meerdere betaaltermijnen, eventueel in combinatie met automatische incasso. Na de vervaltermijn sturen wij een herinnering. Als dan nog geen betaling ontvangen is, volgt een aanmaning en de overdracht aan een deurwaarder.

Streefcriteria:

- 95% van de openstaande vorderingen is binnen 30 dagen na de vervaldag ontvangen.
- na 120 dagen is meer dan 99% ontvangen.

5. Betaaltermijn crediteuren

Facturen die wij ontvangen voor de levering van goederen, diensten en werken willen wij tijdig voldoen aan onze leveranciers. De verwerking is volledig gedigitaliseerd en wij streven naar een betaling binnen 30 dagen.

Streefcriterium: 95% van de ontvangen facturen is binnen 30 dagen betaald.

6 Budgetautorisatie

6.1 Totaal van de programma's

De begroting wordt vastgesteld door de raad. Door het vaststellen van de begroting geeft de raad het college toestemming in een bepaald jaar voor een bepaald doel uitgaven te doen en verplichtingen aan te gaan voor een bepaald bedrag. De raad stelt de begroting vast op het niveau van de programma's. Anders gezegd: de raad bepaalt per programma tot welke bedragen het college is geautoriseerd uitgaven te doen en verplichtingen aan te gaan. In dit verband wordt onderstaand overzicht van lasten en baten per programma opgenomen.

In dit overzicht worden de ramingen van lasten en baten van de programma's, zowel voor het begrotingsjaar 2016 als voor de jaren 2017 tot en met 2019, weergegeven:

Producten	A	B	C = A + B	Meerjarenramingen		
	2016	2016	2016	Begroting 2016		
	Lasten	Baten	Saldo	2017	2018	2019
1 Programma Burgerrelaties	1.696.136	-365.696	1.330.440	1.324.673	1.323.184	1.321.696
2 Programma Openbare orde en veiligheid	1.188.439	-29.300	1.159.139	1.116.608	1.045.076	1.045.076
3 Programma Raad en raadsondersteuning	435.736	0	435.736	435.736	435.736	435.736
4 Programma College en middelen	2.778.324	-30.156.323	-27.377.999	-26.788.616	-26.322.830	-26.045.954
5 Programma Wegen, water, groen en verkeer	7.638.329	-3.181.274	4.457.055	4.492.561	4.562.462	4.604.087
6 Programma Ruimtelijke ontwikkeling	9.896.385	-10.479.616	-583.231	1.290.115	1.289.298	1.288.481
7 Programma Milieu	2.628.061	-2.160.772	467.289	453.040	453.040	453.040
8 Programma Onderwijs	3.351.530	-41.290	3.310.240	3.318.258	3.280.510	3.292.903
9 Programma Economische zaken	3.523.028	-1.253.178	2.269.850	2.201.633	2.175.899	2.127.566
10 Programma Werk en inkomen	4.711.368	-2.389.415	2.321.953	2.225.774	2.146.701	2.101.237
11 Programma Cultuur	1.402.376	-608.462	793.913	803.030	802.564	802.098
12 Programma Sport en recreatie	408.749	-24.112	384.637	359.097	358.558	358.018
13 Programma Sociaal Domein	9.231.219	-573.376	8.657.843	8.262.720	7.892.730	7.623.181
Saldo voor bestemming	48.889.679	-51.262.814	-2.373.135	-505.370	-557.071	-592.834
Mutaties reserves	3.549.546	-1.272.948	2.276.597	396.563	456.129	478.230
Saldo	52.439.224	-52.535.762	-96.538	-108.807	-100.942	-114.604

6.2 Incidentele baten en lasten

Een totaaloverzicht van de incidentele lasten en baten die begrepen zijn in het begrote saldo na resultaatsbestemming ziet er als volgt uit:

(x € 1.000; negatieve bedragen zijn baten)	2016	2017	2018	2019	Cum.
Winst grondexploitatie Haderaplein	-1.880	0	0	0	-1.880
Toevoegen winst grondexploitatie Haderaplein aan Bestemmingsreserve Nieuw Raadhuis	1.880	0	0	0	1.880
Inkomsten Fonds Bovenwijken Haren Noord (tot en met 2019)	-536	-536	-536	-536	-2.144
Toevoeging aan Bestemmingsreserve Zernike College vanuit tijdelijke extra Gemeentefondsuitkering i.v.m. Zernike College	1.201	1.190	1.216	1.202	4.809
Eénmalige toevoeging aan bestemmingsreserve duurzaamheid	100	0	0	0	100
Toevoeging aan de Algemene Reserve i.v.m. kapitaallastenvoordeel uit oude afboeking	60	60	60	60	240
Rentetoevoegingen aan reserves	309	400	414	431	1.554
Totaal incidentele lasten/baten	1.134	1.114	1.154	1.157	4.559

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten zijn wij verplicht het volgende overzicht met structurele reservemutaties op te nemen:

(bedragen x € 1.000)	2016			2017		
	Naam reserve	Toev.	Onttr.	Saldo	Toev.	Onttr.
Reserve Dekking Gerealiseerde Investerings (RDGI)	0	-114	-114	0	-111	-111
Bestemmingsreserve Nieuw Raadhuis	0	-236	-236	0	-233	-233
Bestemmingsreserve Zernike College	0	-901	-901	0	-888	-888
Bestemmingsreserve Quintusschool	0	-22	-22	0	-21	-21
Totaal	0	-1273	-1273	0	-1253	-1253

vervolg	2018			2019		
	Naam reserve	Toev.	Onttr.	Saldo	Toev.	Onttr.
RDGI	0	-109	-109	0	-106	-106
Nieuw Raadhuis	0	-230	-230	0	-226	-226
Zernike College	0	-875	-875	0	-862	-862
Quintusschool	0	-21	-21	0	-21	-21
Totaal	0	-1235	-1235	0	-1215	-1215

Voor een volledig overzicht van het verloop van de reserves vanaf 1 januari 2015 tot en met 31 december 2019 verwijzen wij naar bijlage 3 in het bijlagenboek.

6.3 Investerings

Wij leggen onderstaande investeringsbudgetten, voor zover die het jaar 2016 betreffen, ter autorisatie aan u voor. De hieronder opgesomde investeringen in de jaren vanaf 2016 betreft de meerjarige investeringsplanning. In het kader van de behandeling van de begrotingen van latere jaren zullen die ter autorisatie aan u worden voorgelegd.

INVESTERINGEN 2016	Afschr. termijn	Bedrag	Kapitaal-last 1)
Vervanging armaturen openbare verlichting 2016 2)	20	143.000	13.299
Vervanging masten openbare verlichting 2016 2)	40	107.000	7.276
Vervanging slijtlagen wegen 2016 2)	7	110.000	20.444
Vervanging deklagen wegen 2016 2)	14	165.000	18.881
Rehabilitaties wegen 2016 2)	30	305.000	23.282
Maatregelen verkeersveiligheid 2016 2)	30	171.360	13.080
Subtotaal invest. in openbare ruimte met maatschappelijk nut 3)		1.001.360	96.262
Huisvestingsprogramma onderwijs 2016 2)	20	668.500	62.171
Rioolwerkzaamheden 2016 2)	50	742.554	46.781
Rioolpompen- en gemalen vervangen 2016 2)	15	70.000	7.677
Bestelauto 17	10	65.000	9.295
Maaimachine	10	45.000	6.435
Zoutstrooier 624	10	30.000	4.290
Subtotaal invest. met economisch nut 3)		1.621.054	136.648
TOTAAL INVESTERINGEN 2016		2.622.414	232.910

INVESTERINGEN 2017

	Afschr. termijn	Bedrag Kapitaal- last 1)	
Vervanging speeltoestellen 2017	10	6.500	930
Vervanging armaturen openbare verlichting 2017 2)	20	143.000	13.299
Vervanging masten openbare verlichting 2017 2)	40	107.000	7.276
Vervanging slijtlagen wegen 2017 2)	7	110.000	20.444
Vervanging deklagen wegen 2017 2)	14	165.000	18.881
Rehabilitaties wegen 2017 2)	30	305.000	23.282
Maatregelen verkeersveiligheid 2017 2)	30	174.787	13.342
Subtotaal invest. in openbare ruimte met maatschappelijk nut 3)		1.011.287	97.453
Huisvestingsprogramma onderwijs 2017 2)	20	668.500	62.171
Rioolwerkzaamheden 2017 2)	50	739.648	46.598
Rioolpompen- en gemalen vervangen 2017 2)	15	70.000	7.677
Vervanging vrachtauto (no 1) Woonomgeving	10	250.000	35.750
Vervanging bestelauto (no 15) Woonomgeving	10	50.000	7.150
Vervanging bestelauto (no 34) Woonomgeving	10	50.000	7.150
Vervanging bestelauto (no 41) Woonomgeving	10	50.000	7.150
Subtotaal invest. met economisch nut 3)		1.878.148	173.645
TOTAAL INVESTERINGEN 2017		<u>2.889.435</u>	<u>271.098</u>

INVESTERINGEN 2018

	Afschr. termijn	Bedrag Kapitaal- last 1)	
Vervanging armaturen openbare verlichting 2018 2)	20	143.000	13.299
Vervanging masten openbare verlichting 2018 2)	40	107.000	7.276
Vervanging slijtlagen wegen 2018 2)	7	110.000	20.444
Vervanging deklagen wegen 2018 2)	14	165.000	18.881
Rehabilitaties wegen 2018 2)	30	305.000	23.282
Maatregelen verkeersveiligheid 2018 2)	30	<u>178.283</u>	<u>13.609</u>
Subtotaal invest. in openbare ruimte met maatschappelijk nut 3)		1.008.283	96.791
Rioolwerkzaamheden 2018 2)	50	975.162	61.435
Rioolpompen- en gemalen vervangen 2018 2)	15	70.000	7.677
Vervanging bestelauto (no 12) Woonomgeving	10	45.000	6.435
Vervanging bestelauto (no 26) Woonomgeving	10	45.000	6.435
Vervanging tractor holder (no 84) Woonomgeving	10	60.000	8.580
Vervanging maaimachine Toro (no 73)	10	45.000	6.435
Vervanging maaimachine Ransomes	10	50.000	7.150
Vervanging veegmachine Dulevo (no 94)	5	125.000	30.375
Vervanging 20 glasbakken	10	<u>80.000</u>	<u>11.440</u>
Subtotaal invest. met economisch nut 3)		1.495.162	145.962
TOTAAL INVESTERINGEN 2018		<u>2.503.445</u>	<u>242.752</u>

INVESTERINGEN 2019	Afschr. termijn	Bedrag Kapitaal-last 1)	
Vervanging speeltoestellen 2019	10	6.500	930
Vervanging armaturen openbare verlichting 2019 2)	20	143.000	13.299
Vervanging masten openbare verlichting 2019 2)	40	107.000	7.276
Vervanging slijtlagen wegen 2019 2)	7	110.000	20.444
Vervanging deklagen wegen 2019 2)	14	165.000	18.881
Rehabilitaties wegen 2019 2)	30	305.000	23.282
Maatregelen verkeersveiligheid 2019 2)	30	180.000	13.740
Subtotaal invest. in openbare ruimte met maatschappelijk nut 3)		1.016.500	97.851
Rioolwerkzaamheden 2019 2)	50	622.902	39.243
Rioolpompen- en gemalen vervangen 2019 2)	15	70.000	7.677
Vervanging Fendt 208	10	80.000	11.440
Glasbakken 2019	10	50.000	7.150
Vervanging diensauto 99-PRH-6	10	30.000	4.290
Vervanging diensauto 00-PRH-7	10	30.000	4.290
Subtotaal invest. met economisch nut 3)		882.902	74.089
TOTAAL INVESTERINGEN 2019		1.899.402	171.941

Ad 1)

De kapitaallasten voortvloeiende uit een bepaalde investering hebben betrekking op het eerste jaar volgend op het moment van activering. Aangezien de rente (4,3%) wordt berekend over de boekwaarde, dalen deze kapitaallasten jaarlijks.

Ad 2)

Voor de meeste investeringen wordt uitgegaan van een realisatietermijn van een jaar, dat wil zeggen dat de betreffende investeringen zijn afgerond aan het eind van het jaar waarin ze gepland zijn. De ervaring leert ons dat een aantal grotere investeringen in werkelijkheid een realisatietermijn heeft van circa twee jaar. Het gaat om de volgende, jaarlijks terugkerende, investeringen: groot onderhoud wegen (vervanging slijtlagen, vervanging deklagen en rehabilitaties), maatregelen verkeersveiligheid wegen, vervanging armaturen en masten openbare verlichting, rioolinvesteringen en huisvestingsprogramma onderwijs.

Ad 3)

Het onderscheid tussen investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut en investeringen met een economisch nut is voorgeschreven door het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Investeringen met economisch nut zijn verhandelbaar en/of genereren opbrengsten bijvoorbeeld in de vorm van heffingen. Overige investeringen worden geschaard onder investeringen met een maatschappelijk nut.

7 Kerngegevens gemeente

Onderstaande gegevens zijn gehanteerd bij het berekenen van de uitkering uit het Gemeentefonds voor 2016. Bron: specificatie algemene uitkering uit het Gemeentefonds gemeente Haren 2015 nummer 7.

Inwoners

- aantal inwoners: 18.924
- inwoners < 20 jaar: 4.254
- inwoners > 64 jaar: 5.074
- inwoners 75 - 85 jaar: 1.661
- lage inkomens: 2.140
- personen met bijstandsuitkering: 237
- personen met een uitkering: 908
- minderheden: 270
- aantal leerlingen (voortgezet) speciaal onderwijs: 496
- aantal leerlingen voortgezet onderwijs: 3.388

Fysiek

- oppervlakte land: 4.548 ha
- oppervlakte binnenwater: 525 ha
- veen / kleiveengebied: 51 ha
- aantal woonruimten (woningen, wooneenheden, bijzondere woongebouwen en recreatiewoningen): 9.680

Overige gegevens

- verhardingen (= wegen, fietspaden, voetpaden, (on)verhard, etc.): 1.054.000 m²
- oppervlakte openbaar groen (= bossen, bosplantsoenen, gazons, heesters en vijvers): 96 ha
- riolen: 140 km

8 Verklarende woordenlijst

A

Agentschap	Agentschap Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten
BPR	
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
ARCG	Afvalbeheer Regio Centraal Groningen
Awb	Algemeen wet bestuursrecht
AZC	Asielzoekerscentrum

B

BAG	Basisadministratie Adressen en Gebouwen
BBP	Bruto Binnenlands Product
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BBZ	Besluit bijstandverlening zelfstandigen
BDU	Brede doeluitkering
BGT	Basisregistratie Grootchalige Topografie
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BRK	Basisregistratie Kadaster
BRP	Basisregistratie Personen
BWR	Bedrijf voor Werk en Re-integratie
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

C

CAR-UWO	Collectieve arbeidsvoorwaardenregeling-Uitwerkingsovereenkomst
CCBH	Culturele Commissie Basisscholen Haren
CEVAN	Centrum voor Automatisering Noord Nederland (in liquidatie)
COA	Centraal Orgaan opvang asielzoekers
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CPB	Centraal Planbureau
CRH	Culturele Raad Haren
CJG	Centrum Jeugd en Gezin

D

DEAL gemeenten	Een samenwerkingsverband tussen de gemeenten Delfzijl, Eemmond, Appingedam en Loppersum
-------------------	---

E

EDR	Eems Dollard Regio
EDR	Europese Dienstenrichtlijn
EHS	Ecologische hoofdstructuur
ESF	Europees Sociaal Fonds
EV	Eigen vermogen

F

Fido	Wet Financiering Decentrale Overheden
------	---------------------------------------

G

GBA	Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens
GBKN	Grootchalige basiskaart Nederland
GEM	Gemeenschappelijke Exploitatiemaatschappij Haren Noord

GGD	Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
GVVP	Gemeentelijk verkeer- en vervoerplan
H	
HHT	Huishoudelijke Hulp Toelage
I	
IBOR	Integraal Beheersplan Openbare Ruimte
IBT	Interbestuurlijk Toezicht
ICC	Inwoner Contact Centrum
IHP	Integraal HuisvestingsPlan
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
IOAW	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
J	
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
L	
LGB	Lokaal Gezondheidsbeleid
LOGA	Landelijk Overleg Gemeentelijke Arbeidsvoorwaarden
LV-WOZ	Landelijke Voorziening Waardering onroerende zaken
K	
KPI	Kritische Prestatie Indicatoren
M	
mGBA	Modernisering Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens
MJOP	Meerjarenonderhoud planning
MKB	Midden- en kleinbedrijf
N	
NME	Natuur- en milieueducatie
O	
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
ODG	Omgevingsdienst Groningen
OGGz	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
Ozb	Onroerendezaakbelasting
P	
PDC	Producten- en dienstencatalogus
PG&Z	Publieke Gezondheid & Zorg Groningen
PGB	Persoonsgebonden budget
PO	Primair onderwijs
PPS	Publiek-private samenwerking
Pw	Participatiewet

R

RCG	Regio Centraal Groningen
RIGG	Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten
RMC	Regionaal Meld- en Coördinatiepunt Voortijdig Schoolverlaten
RNI	Registratie Niet Ingezetenen
ROC	Regionaal opleidingscentrum

S

SW-bedrijf	Sociale werkplaats
------------	--------------------

V

VGG	Vereniging Groninger Gemeenten
VMNN	Vervoersmanagement Noord-Nederland
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
Vpb	Vennootschapsbelasting
VR	Veiligheidsregio
VTH	(Team) Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
VV	Vreemd vermogen
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

W

WABO	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WEB	Wet educatie- en beroepsonderwijs
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
Wmo/LGB	Wet maatschappelijke ondersteuning en lokaal gezondheidsbeleid
WOB	Wet openbaarheid van bestuur
WOZ	Waardering onroerende zaken
Wro	Wet ruimtelijke ordening
WSW	Wet sociale werkvoorziening
WWB	Wet werk en bijstand